

~~587B30~~

062-2510

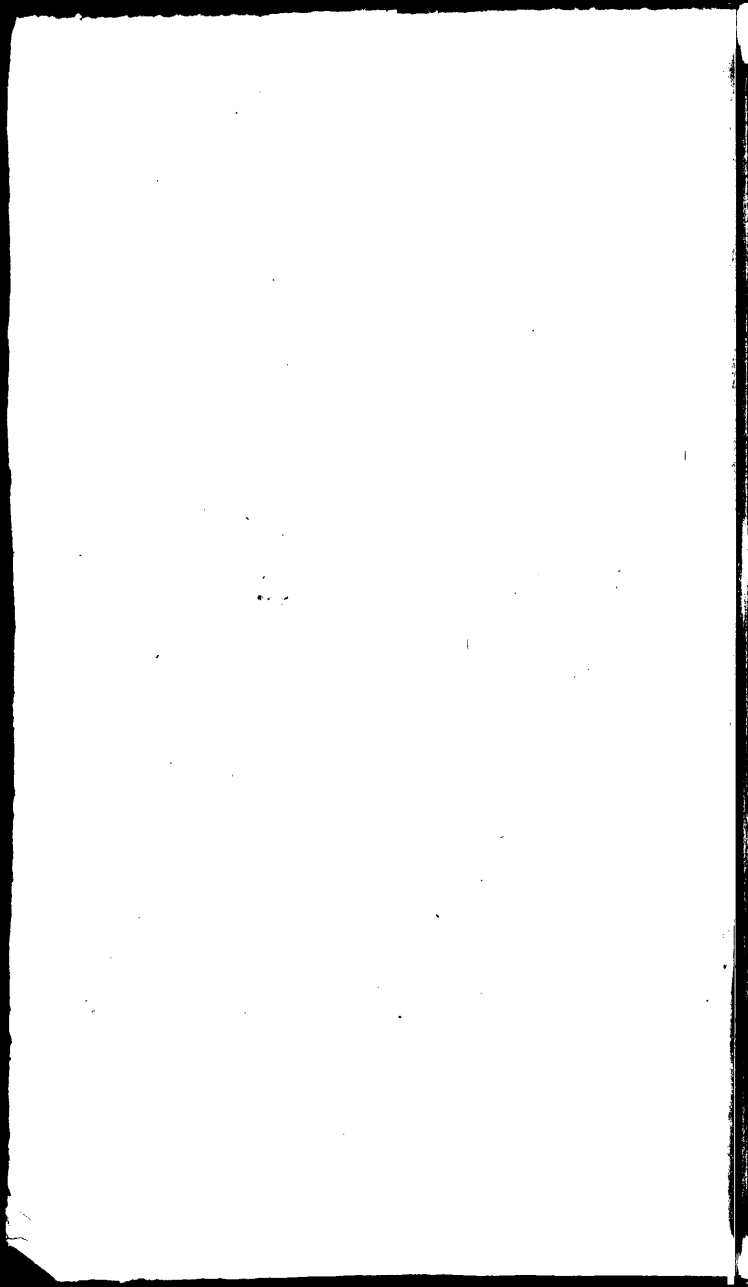
BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM^L

01 2635 4869

587 B30

MENGELINGEN.

MENGELINGEN,

DOOR

PETRONELLA MOENS

EN

BERNARDUS BOSCH.

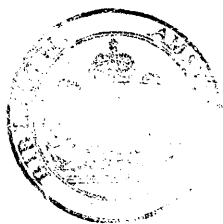
1ten DEELS, 1ste STUKJEN.

Te Amsteldam, Bij

J. L. VAN LAAR MAHUËT.

MDCXCIII.

A A N D E N

B U R G E R V A D E R

HENRIK HOOFT
DANIELSZ.

De valsche vleier moog' een laagen dwingland smeekta

Om nooitverdiende gunst, die slaaven dierbaar is;

Hij verge, dat de glans van 't vorstlijk ridderteken,

De onrijpe hersfenvrucht met ijden glimp vernisf:

Wij

Wij, grootsch op waar gevoel van eigen stand en waarde,

Wij vergen, dat uw Naam ons nedrig werk verfier' ;

Uw blanke burgertrouw geeft majesteit aan de aarde,

Ja schenkt aan BATO's erf een' onvervalschten zwier.

Standvaste Burgervriend! bescherm de teedre vruchten

Van Kunst en Vrijheidsmin, die fiere oprechtheid biedt.

De veldbloem heeft geen storm, die cedren treft, te duchten,

Maar zij ontwijkt den voet des trotsehen wandlaars niet:

Zo spaart geweld en dwang welligt deez' mengelschriften;

Dan, 't laag vooroordeel, door onze oefning niet gevleid,

Of dweepzucht, nooit ontvlamd door waarlijk eedle driften,

Verdelgt — begraaft ons werk ligt in vergetenheid.

6 Eedle Grijsaard! door uw' agtbren Naam beveiligd,

Tart MOENS en BOSCH de Nijd, die vaak hun rust doorknaagt;

Zij beedlen om geen roem — hun vlijt, aan deugd geheiligd,

Wacht op den zegepalm, dien 't Kroost der Vrijheid draagt.

III.

De wrok doe 't cerloos bloed in trotfche harten kooiken ;

Dat vrij de slaaf in 't stof voor heerschzucht kruip' en woel' ;

Deez' bloemtjens , aan de *Zaan* en grijze *Scheide* ontlooken ,

Door vriendfchap faamgeftrikt , zijn offers van 't gevoel :

Zij mogen onbefmet uw burgerkroon verfieren ,

Het waas der dankbaarheid verhoogt hun zuivre kleur ;

Zij fpreiden , daar zij lucht om filyren lokken zwieren ,

Voor 't vrijheidminnend hart een' vaderlandschen geur.

Uw nooitverwrikte trouw kon 't Englen oog bekooren.

De Godheid was voldaan — de zucht voor 't zeedlijk recht

Blijft , als een trek van 't beeld des eeuwgen Vaders , glooren ,

En heeft u 't broederschap van jesus toegezegd.

De waare Vrijheidsvriend ziet nooit zijn grootheid kwijnen ,

Hij vindt , al doet geweld zijn hart angstvallig ftaan ,

Nog medeburgers in beglansde Serafijnen ;

Elk zeedlijk wezen boogt verrukt op zijn beftaan.

Een

Bataafche Burgervriend! gij smaakt de zaligheden

Der zelfvoldoening in den arm der lieve Rust;

De staatlijke ouderdom doet u op lelien treden,

Terwijl der Braaven liefde uw stille dagen kuscht;

De dankbare *Amstelslad* boogt op uw agtbre Vaadren,

Wier grafplaats elk *Bataaf* nog tot een altaar strekt;

Wáár 't heiligst ijvervuur op nieuw ontvlamt in de aadren,

Wáár elk de keichs vloekt, en oude grootheid wekt:

Wat zeggen wij? — ó HOOF! ó Roem der *Batavieren!*

De dankbre *Amstelslad* boogt op uw burgermin,

Zij heeft standvaste deugd op 't lot zien zegevieren;

Straks leidt haar trouwe liefde u weêr de Raadzaal in: (†)

Verbeelding tekent ons 't geluk van landgenooten;

De Godlijke Eendragt vest den roem der maatschappij —

Ja.

(†). Dit zou zeker gebeuren, wanneer 'er zulk een Maatschappij, als in de volgende regels verbeeld wordt, in Nederland zal te vinden zijn.

Ja, 't heiligdom der Deugd — der Wijsheid wordt ontfloten —

Gevloekte Tweedragt sterft — en 't menschlijk recht is vrij.

Leef VADER HOOFD! — uw naam blijv' BATO's telgen streelen;

Uw sterfdag nader', als de schoonste avondftond,

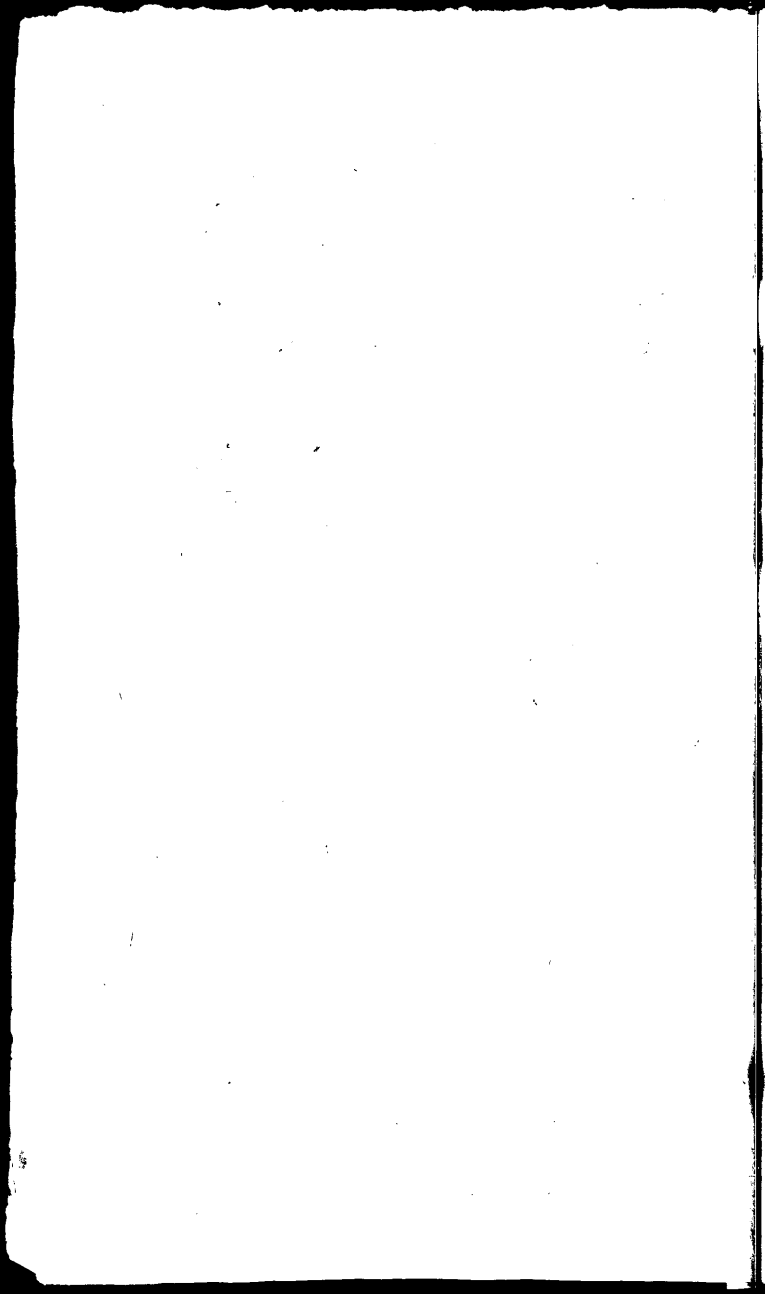
Die stille majesteit door 't zinkend licht doet spelen;

Daar zich uw eindloos heil op aardfche deugdengrondt.

*PETRONELLA MOENS.
BERNARDUS BOSCH.*

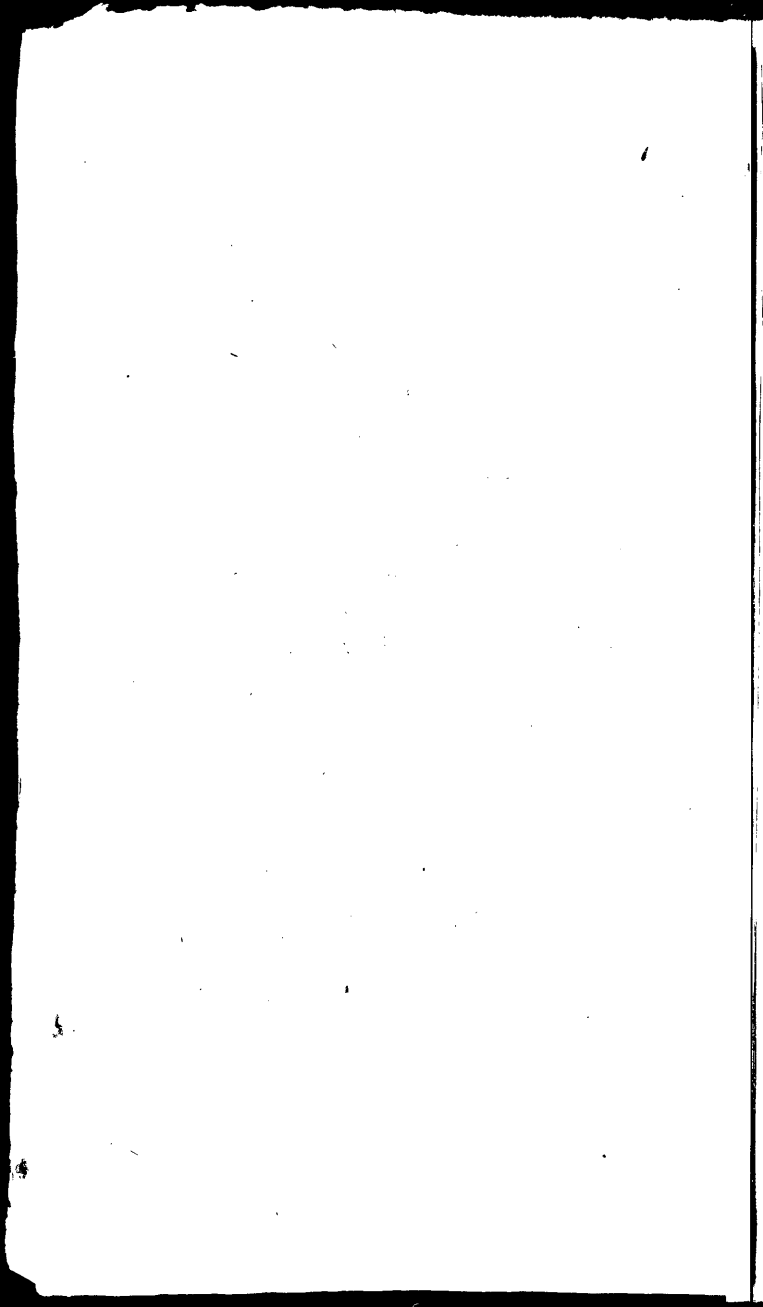
In Slagtmaand,

1793.

V O O R B E R I G T.

Waarde LANDGENOOTEN! zo u dit gedeelte van onze Mengelingen behaagt, zullen wij dezelve vervolgen; elk deel zal uit twee stukken bestaan. Wij hebben u hier over niets meer te zeggen, dan dat wij ons in uwe waare Vaderlandsche Vriendschap bestendig aanbevelen, en dat ge in den laatsten regel op bladzijde 53 in plaats van voor u gloeide wilt lezen Liefde voor u gloeide — Vaart wel — en leeft gelukkig!

M E N G E L I N G E N.

A A N D E N V R E D E.

Lieflijke Vrede! godlijke dochter der eenheid — der volmaakte *harmonij!* der *harmonij!* — die het ontwerp der eeuwige wijsheid tot het beste — tot het eenig-volmaakte uit alle mooglijke ontwerpen verheft; — lieflijke Vrede! wanneer zal uwe zaligheid het zwoegend *Europa* weér overschaduwen? Tot in den boezem van dit werelddeel gloeiën de bliksemvlammen des oorlogs. Mijñ Vaderland (dat natuwlijks merk-

A

baar

baar stipjen op het hart van *Europa*) wordt bespat met het bloed van vrienden en vreemden. Hier langs de grenzen brult de verwoesting; moord en verschrikking zweeven op de donderende Echo's, die tusschen de heuvelen der heide met slepende staatigheid het geluid aan elkander toewentelen, — ó Mijn God! hoe diep heeft zich de menschheid vernederd! zij verlustigt zich in haar eigen rampzaligheid, en zoekt, schoon met vruchtlooze woede, naar de vernietiging, om op de grenzen der aanwezigheid een ingebeelde glorijszuil, tot eeuwige schande voor zedelijkheid en reden, te vestigen. Neen, bloeddorstige stervelingen! geen vernietiging zal uwe offers verzwelgen; geen vernietiging zal uw tirannige heerschzucht met uw' wrokkenden moordlust voor het oog des Almagtigen — voor den verontwaardigenden blik der Engelen — voor uw eigen wroegend gevoel, of voor de veragting der toekomende geslachten verbergen. Edele heldenmoed is voortreffelijk; waare menschlievende grootheid vergt eerbied en weemoedige verrukking, wanneer wij het bloedig slagveld naderen: maar die edele heldenmoed — die waare menschlievende grootheid bewoonen alleen de boezems van vrienden des menschdoms —

van

van beschermers der vertrapte onnosselheid — der beledigde onschuld en der gekluisterde gerechtigheid. Zulke strijders zijn de glorijs der aarde; het bloed, dat zij doen stroomen, getuigt van hunne liefde voor orde en recht; elk overwonneling eerbiedigt in deze helden de verdaadigers der zedenlijke Vrijheid, de volwassen erfgenamen van de glorijs der aarde — van de waarde der menschheid en van de zegelmerken der vrijwerkende Godheid. Ach! waarom moeten zulke grootmoedigen immer ten doel staan aan de doodende wapenen der tirannen? ach! waarom is hun deugd — hun werksame deugd niet genoeg om heerschezucht te beschaamen — zich zelve te doen gevoelen en om de slaaven te verlichten? Hoe lang zal het eerloos bloed van gesneuvelde trotsaarden, of van gevoellooze ketendragers den roem van die glorijsrijke helden in de geschiedboeken van het nakroost tekenen? Zulk een roem is te laag. ô Gij door grootheid veradelde medeburgers! *zulk een onsterfelijkheid* is als een verdonkerende schaduw, die zich over uwe schoonste daaden verspreidt. Ik noem elk vaderland van zulke helden gelukkig; ik zegene den grond, waar op de kindsheid van de verdelgeren der dwinglandijs huppelde: ja die grond is gezegend! onzigt-

4 M E N G E L I N G E N .

bare aardse engelen zingen daar van de glorie der menschheid — zalig is de moeder van elken waaren *Patriot*; ja, zalig is zulk een moeder door het baaren van een rechtgeëard kind der Godheid — door het zogen van een heilscheppenden burger der aarde, en van een glorierijken liefeling des hemels. De juichende chooren, (die in het middenpunt des heelals al de eigenschappen van het eenvoudig, het voor serafijnen verstand onbevatbaar Wezen, in lofliederen verheffen) die chooren stemmen ook het speeltuig, tot eer van de beelden der Godheid, die onder den sluier der sterfelijkheid schitteren. Elk gevoelvol wezen vervangt met verrukking uw lofzangen, ó grootmoedige *patriotische* Helden! Maar het ijslijk tooneel van den bloedigen krijg doet mijn zangdrift verstommen, en voert een doodlijke hui-
vering door mijn aanwezen. Zo ik eerkransen mogt vlechten voor uw volkverlichtende wijsheid, zo ik palmtakken mogt spreiden voor uw zegenvolle treden, terwijl gij de traanen der droefheid afdroogdet, en terwijl gij de grieve smarten uit de jammervolle boezems der ongelukkigen wegstreeldet; dan zouden mijn galmen vrolijk klinken — dan zoude ik in de maagdelijke reien het lofsied voor de beschermers

meren van onschuld en recht — voor de vrienden der treurigen, de helpers der lijdenden en de weldoende broederen zelfs van dwaalende vijanden, aanheffen. Waarom ontsluiten zich de bloedige tooneelen des krijgs bij elken voetstap? hoe siddert mijne verbeelding! alle de zaligste genietingen kwijnen. Vriendschap (die zuster van de gelukzaligheid Gods) zinkt weg in wecmocdig-verteerenden jammer; haar hijgende boezem ademt zuchten, die den hemel bewegen, en de medelijdende Engelen doen weenen. De natuur spreidt vergeefs haar godlijke bekoorlijkheden ten toon. Waar klopt het gevoelloos hart, dat zich in verzadenden wellust kan baaden, terwijl het de moordstem door het midden van vrienden — van broederen hoort brullen? Uuren ver rollen de donders uit ijzeren monden, veel verschriklijker dan de donders der zwangere wolken; deze verslinden de verpestende dampen, en schenken aan het dierlijk leven een nieuwe — een versterkte veerkragt; maar de donders der menschlijke wraak verslinden den wellust der maatschappijen — zij voeren den dood in het broederhart van onschuldigen, en doen het menschenbloed uit bergen van opéengestapelde lijken, tot veyloeking der menschheid, met

2 M E N G E L I N G E N.

laauwe beeken stroomen. Een doodende kogel treft zo wel den gekluisterden Vrijheidsvriend als den wrokkenden tiran; zo wel den misleiden huurling als den arglistigen smeeder van nieuwe ketenen. Nauwlijks raakt het vuur aan het vlamvattend buskruid; of het moordend lood vliegt voort, en verwoest in een tijdstip de tederste zorg van een aantal jaaren. Daar valt de jongeling, in wiens oogen moed en dapperheid glinsterden; het geweer blijft in zijn bestorven vuist beklemd; een hartbrekende zucht ontglipt zijn doorfchoten boezem; maar zijn verbleekende lippen blijven gesloten. Deze jongeling sterft in het opgaan van zijn kragt — was de wellust van een dierbare moeder, die jaaren lang, onder het weenen om haar gestorven Echtvriend voor de hulplooze jeugd van dit kind der zaligste liefde waakte. Hoe veel slaaplóoze nagten bragt zij dóór bij de wieg van haaren lieveling! hoe veel tallooze dagen zwoegde zij onder den last des vermoeienden arbeids, om den eenigen wellust van haar treurige dagen met het brood der werkende eerlijkheid te verzadigen! Eindelijk zag zij in dezen Zoon den lieflijken steun van haar wankelenden ouderdom; zijne liefkoozingen verrukten haar — zijn handen voedden haar

be-

bezwijkend leven, en in zijn oogen sprak voor haar de vertroostende ziel van zijn Vader. Maar het aangevallen Vaderland noodigde hem tot den strijd; hij vertrouwde zijne moeder aan de bescherming der helpende menschenliefde — hij vloog uit haare omhelzingen, met moederlijke traanen besproeid, naar het slagveld: daar streedt hij met manlijke dapperheid, en viel, als een held, op de bloedende lijken van nooitverwonnen *Patriotten*. Helden van hun vroegste jeugd af, aan de verdediging van het vaderland toegewijd, ademen in den zelfden oogenblik het bezwijkend leven weg; zij vallen als eiken, waarop de wolken plegen te rusten, maar die, door een neêrschietenden bliksemstraal getroffen, met afgescheurde — met verzengde takken en van éénspijtende stammen, voor de woede des losgebarsten orkaans neêrploffen — de heesters verpletteren, en den zwogenden grond doen sidderen. Achtbare — staatkundige Helden — vuurvolle Jongelingen, die met hun jeugdig bloed het recht der menscheid wilden koopen, deelen met slaaven der heerschzucht en lafhartige gelakzoekers (die in de heiren der tirannen vallen) thands het zelfde lot. Verschriklijk — onbesefbaar rampzalig is het strijdperk, waar wreekende moord-

8. M E N G E L I N G E N .

zucht met een afgrijslijke blijdschap langs bloedende lijken dartelt. — Nimmer zie ik den afgrond des jammers tot op den bodem toe. Ik zie de dierbaarste Echtvrienden — de teêrhartigste Vaders en meestgeliefde Zoonen voor altijd aan schreiende huisgezinnen en geslachten ontrukkt. Hier is de blijdfte verwachting vergaan; hier zijn de bekoorlijkste ontwerpen in het rookend bloed versmoord: de jeugdige bruidegom sterft met den naam van zijn verkoozen Schoone op de lippen; de jonge Vader, die bij het jammervol scheiden van zijne in droefheid gedompelde Gade den kommerloozen zuigeling aan haar boezem zag bloezen, of in de afgebroken klankjens den lieven VADERNAAM voor de eerste reis dacht te hooren, en, weenend door smart en genoeg, die halve woordjens van die vriendlijkklachende lipjens des kleinen Engels kuschte — die jonge Vader wentelt in zijn bloed — flaauw slaat nog zijn hart — werktuiglijk strekt hij, in de bedwelmig des doods, de armen naar zijn Gade en naar zijn onnozelen wiegling uit — zijn tong stamelt — de doodskleur overschaduwet zijn manlijk schoon gelaad, en de laatste adem sterft op zijn verstijfde lippen. Het gekerm der gekwetsten zweeft op de

de moedlooze vleugelen des verftomden winds, en verheft zich uit het gedommel van het moordend gefchut. Hoe veel getrouwe Vaderlandminnende Burgers zijn in de kragt van hun leven van welvaard berooft, en door den hulpeloozen ftaat, waar toe zij gebragt zijn, tot armoede en gebrek verwezen! Ach! dat een ondoorzichtbaar gordijn die rampzaligheid voor mijne verbeelding verbergde! waarom verkoozen mijn befpiegelende gedachten het flagveld? is dit de plaats, waar een teér gevoelig hart eenige bevrediging kan vinden? neen, afgrijzen en folterende fmart brullen mij in het gemoet; zelfs de wijde afstand berooft de donderende moordftem niet van haare vrfchriklijkheid. Hier aan den boezem der jeugdigbloeiende natuur, hier wordt mijn gevoel doorgriefd, als het lieflijk zomerkoeltjen, dat door het ritzelend behangfel des wouds fluistert — den doodlijken nagalm der veldflagen aanvoert; ver in de dichtbegroeide bosfchen, waar de fchaduwen des nagts zich zelfs op den middag met groenachtige fchemeringen verfieren, dáár zweeven mijn weemoedige zuchten; als het gebrul des Oorlogs mij voor het leven van dierbare vrienden doet fidden: dáár betreur ik de vernedering

der menschheid, en daar hooren de bescherm-Engelen der aarde mijn eenzame gedachten, die zich in een bloozenden morgenstraal der volmaakende toekomstigheid verlustigen; van onder het puin der oude trotsheid, van achter het graf der verstorven eeuwen zie ik een tafreel flikkeren, dat geheel mijn aanwezig vertedert. Ach! dat dit tafreel eenmaal in volle majesteit met de godlijke kleuren der kristelijke — der algemeene liefde nageschilderd wierdt! Ik bedoel het strijdpark van ROMULUS en TATIUS. Twee naar bloed smagtende legers verzamelen al hun moed — al hun sterkte, om volgens de regels der oude wortelzieke krijg- of moordkunde de overwinning te behaalen. De burgers van het nog jeugdig *Roma* moesten hun geroofden buit, in vrouwen en maagden bestaande, tegen de rechtvaardig-wraakvorderende *Sabijnen* verdedigen. De *Sabijnen*, getergd door een duldloos verraad, omtrend hun dierbaarste panden gepleegd, besloten de *Romeinen*, die in het midden der feestvreugd de weerlooze Schoonen overweldigden, als schenders van Gastvrije vriendschap, een geduchte straf aan te doen. Al den verlopen tijd werd door dit wrokkend volk besteed om zich te wa-

wapenen. De dagen, de maanden, de jaaren zelfs die wegzonken, deden aan de *Sabijnen* het rampzalig verlies der vrouwlijke bloefems van hun treurende stam met meer grievende smart nog gevoelen. Eindelijk is hun heermagt gewapend — *Rome* heeft — één der sterkste burgten, waar op die moedige stad vertrouwt, is in het geweld der *Sabijnen* — mijne verbeelding ziet den heuveligen grond met bloed en lijen overdekt — het doodlijk krijgsgescrei weergalmt in de wolken — en van *Rome's* wallen staart de wanhoopende tederheid op de moordende wapens. Maar, hemel, welk een gezicht! het krijgsgescrei verstormt — de helden staan roerloos, en de halfstervenden rijzen op uit hun gudzend bloed. Een treurige sleep van weepende vrouwen, met kommerlooze wichtjens in haare armen, treed tusfchen de strijdende legers. „Laat af!” (zo gilt een algemeene jammerkreet) „laat af, met onze Vaders — met onze Echtgenooten te dooden; wilt gij wraak, welaan! hier zijn onze boezems — doorftoot die met duizend dolken! — *Romeinen!* gij hebt onze Vaders en Moeders verraden, door ons aan hunne liefde te ontrukken; maar uw edelmoedigheid heeft ons hart overwonnen; durft gij

„ te-

12 M E N G E L I N G E N .

„ tegen de *Sabijnen* strijden? durft gij ons op
 „ de lijken van Vaderen en Broederen op
 „ nieuw omhelzen? neen, wij vloeken uw lief-
 „ de! zie daar de zuigelingen; in wier jeug-
 „ dige aderen het bloed van *Sabijnen* en *Ro-*
 „ *meinen* zich vereenigt — neemt die in uw
 „ Vaderlijke bescherming, en slagt hunne moe-
 „ ders! Wat aarzelt gij *Romeinen*? slagt ons,
 „ terwijl uw kroost nog speelt aan onzen
 „ boezem; laat het moederlijk bloed zich
 „ met melk vermengen, en op de zuigende
 „ lipjens stollen. Hoe? zijn uwe armen ver-
 „ stijfd?... — „ Welaan dan! fiere *Sabijnen!*
 „ plengt gij het bloed van uwe dochteren;
 „ laat ons het zoenoffer wezen, dat uw wraak-
 „ zucht bevredigt. Wij beminnen de *Romei-*
 „ *nen*; zij zijn de Vaders van deze onschul-
 „ dige lievelingen, die de mollige armptjens
 „ ons om den hals strengelen, terwijl zij
 „ om den dood smeeken. Meer, eindloos
 „ meer dan den rampzaligsten dood hebt gij
 „ ons doen ondergaan, door tegen onze Echt-
 „ vrienden te strijden. — Hoe, achtbare
 „ Vaders! ook gij weigert uwe dolkken
 „ met ons bloed te verwen? — *Neen!*
leeft — leeft, gloriozrijke telgen der Sabijnen
 (roept de vereenigde heermagt) *uw traanen*
zijn

*zijn genoeg om de wraak der Helden te verte-
deren. Romeinen! zijt onze Zoonen — onze
Broeders!* — Nu ontvalt de speer aan de for-
sche vuisten — *Rome's* burgers vliegen toe —
omhelzen, in zwijgende verrukking, de groot-
moedige vriendinnen van hun hart en de spee-
lende wichtjens, die de gevoelvolle traanen
van het manlijk gelaad der heldhaftige Vade-
ren met vleierende handjens wegstreelen. De
Sabijnen zien hun kinderen in de armen van
Rome's Burgeren veilig en gelukkig; hun zuigelingen zijn de verbindende zegels van *Romeinsche* en *Sabijnsche* broederfchap; een vereenigd vredegejuich galmt langs *Rome's* bergen — jeugdige palmtakken bedekken den grond, waar voor weinig oogenblikken het menschenbloed stroomde; de Helden verlustigen zich in de liefkoozingen van Gade en Kinderen — de schilden verftrekken ter wieg aan de bloozende zuigelingen — de juichende Vrouwen drukken de hand van Vader en Echtgenoot vereenigd aan haare door blijdschap gloeiende boezems, en besproeien die met traanen van ongekenden wellust. De gesneuvelde Helden worden bejammerd — met bloemen bestrooid en naar de staatelijke
hout-

houtmijt door gevoelige vriendschap en schreiende liefde gevoerd. Bloedende Helden rusten in den tederen arm van Gade of dochter — met al de minzaamheid der lijdende natuur worden de wonden gestelpt — de jammeren verzacht en de zoetste vergenoegingen in het bezwijkend hart weër opgevoerd. Ó Zalig schouwspel, dat aan de Godheid bekoort, en dat geheel de zedenlijke wereld in zalige verrukking wegvoert!

Strijdende natuurgenoeten! wanneer zal de wereld zulk een algemeene bevrediging aanschouwen? wanneer zal de ruwe schets, door *Sabijnen* en *Romeinen* gevormd, zich in het volkomen geheel van menschlijke liefde verliezen? — In de achttiende eeuw, die eeuw zo groot door de aanbreekende volksverlichting, in de achttiende eeuw durven broeders hun broeders het hart doorbooren — vaders durven hun zoonen, en zoonen hun vaders met een afgrijslijke woede slagten. Zusterlijke *Natiën*, aan elkanders belang op het nauwste verbonden, baaden zich onderling in bloed — in bloed, dat haar voorheen dierbaar was, en dat zij met haar eigen leven trachten te beschermen. Rampzalig ge-

gefolterd *Europa!* de rust is u ontvloden; uw kristelijke bewooners verwoesten elkander, terwijl zij de liefde van hun godlijk — hun vreedzaam voorbeeld met huichelachtigen ijver prediken. Waar zijn de voetstappen des vredes? zij zijn uitgewischt door gudzend menschenbloed — de heirvaanen golven aan alle oorden in de lucht — de moordkreet galmt van heuvel tot heuvel — de slingerende rivieren verkondigen den dood, die over haar trillende golven verwoesting ademt — in het geruisch des winds hoor ik den boezem der natuur zwoegen — de wind voelt zijn vleugelen door het donderend schieten verlamd — de wolken spatten uit elkander, waar de doo-dende kogels in een ontelbare menigte gonzzen — de landlieden vlugten met have en veê — in de verzengde bosfchen zweeft een verschrikkend zwijgen; de gevederde chooren verlaten de donzige nestjens, en vlugten vol fiddereuden angst. Lieflijke vrede! dochter der zalige overeenstemming in Gods uitgebreide fchepping! waarom vertoeft gij? daal neder! laat liefde — laat blijdfchap den oorlogsdonder vervangen: — dan volg ik de zangkooraalen der onbevatbare volmaaktheid; dan

16 M E N G E L I N G E N .

dan smelten mijne toonen in de Godlyke *har-*
monij, die het ontwerp der eindlooze wijs-
heid verbindt.....

M E N G E L I N G E N .

D E

G O D S D I E N S T

V A N D E N

M E N S C H . (†)

Sedert lang zijn wij gewoon, alle omstandigheden, inrigtingen en betrekkingen van het menschlijk leven in de maatschappij, te schiften en te scheiden. Men heeft de menschlijke pligten en betrekkingen onderscheiden in *Nationaale, Burgerlijke, Godsdienstige* en *Zedenlijke*, en hier door de ééne menschlijke bestemming veel meer afgeleid en op onderscheiden wegen doen dwaalen, dan alle zijne handelingen tot één punt van bedoeling te rigten.

B

Van

(†) De lezer houde dit opschrift wel in 't oog.

Van hier is het, dat men meermaalen beweerd heeft, dat iemand een goed burger van den staat kan zyn — zonder godsdienst; — dat dus de staatkunde afgescheiden van den godsdienst kan bestaan — en ook, dat men uiterst godsdienstig kan zijn, zonder betrekking tot andere menschen, of de maatschappij en den staat.

Het een en ander is daar uit ontstaan, dat men niet zelden door het woord *Godsdienst* heeft begrepen, als of *God van menschen handen konde gediend worden, als iets behoevende*: en dat men dus God den grootsten dienst konde bewijzen, met zich van alle andere betrekkingen los te maaken, en zich, zo men meende, geheel aan zijn dienst te wijden.

't Is niet in den *Roomschen* godsdienst alleen, waar men sinds lange dit denkbeeld heeft gekoesterd, en door geloften van kuischheid, van onthouding en afzondering, een aantal menschen in kloosters en kluizen aan de menschlijke samenleving en betrekkingen heeft ontrukkt; maar ook onder de leden der *hervormde* Kerke is 'er bij veelen niet weinig van dit denkbeeld overgebleven; en godsdienstig te zijn, is bij dezen niet anders, dan de openlijke verkondiging van den godsdienst, in de kerken of in bijzondere vergaderingen, waar over de waar-
he?

heden van den godsdienst gesproken of gehandeld wordt, bijtewoonen, en; met agterstelling van alle andere verrigtingen en betrekkingen, geene van deze openbare godsdienstoefeningen, zo als men ze heet, overteslaan.

Niet zelden vindt men bij zulke godsdienstigen, niet alleen eene onverscheligheid, maar ook zelfs een daadlijke veragting van alles, wat naar hunne meening niet op dezen godsdienstigen toon gestemd is; en zij bedienen zich, ter versterking van hun bekrompen denkwijze, van sommige plaatzen en uitdrukkingen des bijbels, die zij zonder verband of betrekking op hunne bedoeling toepassen; b. v. „*Hebt de wereld niet lief.*” — „*Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en zijne Gerechtigheid, en alle andere dingen zullen u toe geworpen worden*” enz. en dergelijke uitdrukkingen zijn genoeg, — (ik spreek alleen van zulken, die deze uiterlijkheden of voorwendzels niet tot een dekmantel van boosheid zoeken te gebruiken, maar zulks met hun hart meenen) — om hen van alle de genoeglijkheden dezes levens te doen afzien en andere, ware 't mogelijk, ook daar van, als louter ijdelheden en zonde, af te trekken.

Om zulke Godsdienstigen op dezelfde wijze

een rang en plaats aan te wijzen onder de heiligen van hunne *classe*, kan men zeggen, dat zij behooren onder *de zwakken in 't geloof*, die men verdragen moet, maar die men geensfins voor Pijlaren en sterkten der waarheid kan aanzien — en zo ver zij niet behooren tot die *vrouwkens, die altijd leeren, en nimmer tot kennisse der waarheid komen*, willen wij beproeven, of wij ook hun, met andere min bevooroordeelden — of zulken, die in het tegenovergestelde uiterste afwijken, rechtmatiger denkbeelden van waaren godsdienst kunnen voorstellen.

God wordt niet van menschenhanden gediend, als iets behoevende. — Hij legt ook den mensche niet meer op dan hij dragen kan. — Indien wij niet zo veelerlei onderscheidingen hadden gemaakt in de menschlijke pligten, zo zouden wij dat geene, wat wij eigenlijk door *Godsdienst* verstaan, het beste kunnen uitdrukken door *Plicht*; of de beëindwoording aan de pligten ter bestemming van den mensch.

Als men den dieren in een zekeren graad een godsdienst konde toeschrijven, dan zou men kunnen zeggen, dat zij godsdienstig waren, wanneer zij hunne natuurlijke *instincten* en neigingen uitoefenden binnen de grenzen, die elke
foort

foort bestemd zijn, en zo, als een deel, medewerkten, ter volkomenheid van het groote geheel.

Doch de mensch is meer dan dier, en bezit behalven het dierlijk *instinct* ook een zedenlijk wezen, dat hem boven het stof verheft, en hem tot een vrijer *instinct* dient, dat zich zelve door zedenlijke grenzen moet bepaalen. — De mensch heeft dus, als wij toch willen onderscheiden, tweeërlei pligten, *natuurlijke* en *zedelijke*. — die hij in betrekking tot elkander moet betrachten, zal hij aan zijne bestemming *als* Mensch beëndwoorden.

De waare godsdienst van den mensch is dus in den grond niet anders, dan het uitoefenen zijner natuurlijke en zedenlijke pligten, waar toe hij niet alleen de natuurlijke maar ook de zedenlijke vermogens, neigingen, wenken en regels in zich zelve, en in zijne betrekkingen tot zijn foort, zo wel als tot al het overige geschapene vindt; even als de dieren de eigenschappen, neigingen en *instincten* bezitten, welke hen tot het doel hunner bestemming leiden.

Dit heet men den natuurlijken godsdienst. — Doch deze, zegt men, is niet genoegzaam en toereikende om den mensch tot de hoogste

gelukzaligheid op te voeren, voor welke zijn wezen vatbaar en bestemd was. — Dit is waar ten aanzien van den tegenwoordigen toestand van het menschedom — maar niet ten aanzien van dezen natuurlijken godsdienst zelven.

De verbasterde toestand van den mensch hadt een bijzonder onderwijs noodig, om zijne pligten te herkennen, en zijn geluk te bevoordeelen. Dit nader onderwijs, dat wij in den bijbel, zo wel in het oude als nieuwe *Testament*, vinden, leert dus in den grond niets anders, dan het geen het zedenlijk *instinct* den mensch, in zijn oorspronlijken toestand, voorfchreef.

Ik zou in een te breed onderzoek over den oorsprong des kwaads in de wereld moeten treden, wanneer ik wilde onderzoeken of opgeven, *hoe* de mensch in zijn tegenwoordigen verbasterden toestand gekomen is: dan zonder ons in de bijzondere twisten, die daar over te meermaalen gevoerd zijn, in te laten, willen wij alleen als vastgesteld houden — dat de mensch niet op een sprong, maar allengs, naar mate van het vermenigvuldigen zijner behoeften, meer en meer van zijn eerste doel verwijderd is, en zo door de ongelijk geworden eigendommen, als door de ongelijke rangen in
de

de maatschappijen, door vooroordeelen en bijgeloof, geheel van den regel der pligten zijner bestemming is afgeraakt.

De bijzondere of nadere openbaring, die de bijbel vervat, was dus ook volstrekt noodzakelijk, om den mensch tot den oorspronlijken regel zijner pligten weder te rug te brengen — of liever — om hem, in de zo menigvuldige behoeften en betrekkingen der maatschappij, den algemeenen regel van orde en gerechtigheid uitdruklijk, voor te schrijven, welken hij in zijn oorspronlijken, eenvoudigen toestand steeds in alles voor oogen hadde.

Daar de ongelijkheid der bezittingen en rangen den menschen ongelijke rechten en pligten toeschreven en oplagen; vernietigde de geschiedenis en de wet van MOSES, door de leer der éénheid van God en de gelijke afkomst der menschen uit éénen ADAM, het dwaalend denkbeeld der ongelijke waardigheden dezer eenzoortige wezens voor de Gerechtigheid — en leerde de *liefde tot den naasten als tot zich zelve*. En de wijze Wetgever der *Israelieten* lag dezen regel niet alleen tot een grond van den openlijken godsdienst, maar ook van de burgerlijke of staatsinrigting. Hij vereenigde de staatsinrigting met den godsdienst — de vrijheid en gelijk-

heid der bezittingen en rechten in den burgerstaat werdt ter handhaving aan den openlijken godsdienst opgelegd, door de openlijke feesten der losfing en vrijlating, van welke niemand was uitgesloten. — De leere van het *Euangeli* (die boven deze wet is ingekomen, niet om dezelve te vernietigen, en eene andere leer te verkondigen, maar dezelve te vervullen; te bevestigen en te verfterken) was even zo noodzaaklijk, toen de *geest* der wet geheel uit het oog was verloren, en men alleen aan de letter en de uitwendige fchors bleef hangen.

Zonder het *Euangeli* kon het menscdom derhalven, na zulk een nieuwe verbastering, even min zijn regel van verpligtingen wedervinden, als bij de eerste verbastering der volken in mo-
s. s. tijd. Meer dan menschlijke kragt — meer dan een heilig voorbeeld en onderwijs was 'er noodig om alle volken der wereld van hunne onderscheiden zinnelijke verrigtingen, die zij voor godsdienst hielden — en die hunne Wijzen zelfs in twijfelingen hadden gebragt — op één zedenlijk doel terigten, en dezelve te doen inzien, dat de waare godsdienst van den mensch in betrekking tot menschen niet anders is, dan de *gelijkheid in rechten en pligten — de liefde tot den naasten als tot zich zelven* — doch welke in den toestand ;

stand, waar in de gantsche wereld zich bevond, niet konde wedergebracht en hersteld worden door een evenredige en wederkeerige gelijke vergelding — van *ooge om ooge, tand om tand* enz: maar, in den vijandelijken toestand des menschdoms, daar elk zich, door list of geweld, boven zijn naasten zocht te verheffen, niet anders konde wedergebracht en daargesteld worden, dan door *voorkoming* met liefde, ieder jegens zijn naasten niet alleen — maar ook jegens zijne vijanden — om door, als 't ware, vuurige koolen op het hoofd des vijands te hoopen, hem te dwingen tot wederliefde — hem te brengen tot de zedenlijke overtuiging der ongerechtigheid zijner vijandelijke handelingen jegens zijnen naasten.

De leere des bijbels bevat dus, zo in het oude als nieuwe *Testament*, in den grondregel *het geen gij wilt dat u de menschen doen, doet gij hun ook also*, den gantschen omvang van den redenlijken godsdienst, van de pligten der bestemming van den mensch.

De mensch moet derhalven, naar deze leere, niet alleen zijne *natuurlijke*, maar ook zijne *zedelijke* pligten vervullen — en daar hij zelve oorzaak is van de vermenigvuldiging zijner behoeften, van de door één gewarde rangen en

betrekkingen in de maatschappij, zo moet hij zich ook de moeilijkheden getroosten en doorworstelen, om bij alle afleidende omstandigheden dien eenigen regel der gerechtigheid in het oog te houden en naar te streeven, zal hij den naam van waarlijk godsdienstig te zijn verdienen, en zijne pligten betrachten, die tot het geluk zijner bestemming leiden.

Het is derhalven geen waare godsdienst, wanneer de mensch zich aan één gedeelte zijner pligten onttrekt. De *Israëliet* voldeed voorheen niet aan de wetten van MOSES, wanneer hij op de gezette hoogtijden naar *Jerusalem* opging, om in den tempel zijne offeranden en gebeden te brengen — wanneer hij zijn naasten de misdaden niet vergaf, voor welke hij voor zich verzoeninge zocht — wanneer hij zijn dienstknegt en zijne dienstmaagd niet op den gezetten tijd weder vrij liet uitgaan — wanneer hij den akker der verarmde weezen en weduwen niet weder loste en vrij gaf, en de rechten der menschheid van den vreemden onderdrukte: — De *Kristen* voldoet dus ook niet aan de pligten van het *Euängeli*, wanneer hij *uit de wereld uitgaat* — wanneer hij zich onttrekt aan de pligten der maatschappij. — Door eigenwillige onthouding, of zogenaamde
ge-

geloften van kuischheid, kan hij even min voldoen aan zijne volkomen verpligting als mensch — als door de onthouding van zedenlijk voedsel aan zijn geest — door eene vermeende heilige onkunde.

De leere des *Euangeliums* en de wet van MOSES verbindt zo wel de natuurlijke en zedenpligten bij den mensch tot één doel zijner bestemming; als de natuurlijke godsdienst, of de oorspronkelijke toestand, in welken zich de mensch vóór zijne verbastering — voor den toestand der maatschappij en der vermeerderde behoeften en ongelijke eigendommen, bevondt. —

Het Euangeli verstaat door de verlochening van zich zelve, door het versmaaden der wereld en haare begeerlijkheden, door het veragten der rijkdommen enz. geen versmaading en verwaarloozing der natuurlijke en burgerlijke pligten; maar de vermindering van het kwaade, dat de algemeene verbastering daar in heeft ingevoerd; de vermindering van het menschenvijandige, dat in dezelve heerscht, en de eenzijdige aankleefing van het natuurlijke, met verwaarloozing van het zedenlijke.

De zedenlijke regel van orde en gerechtigheid moet ook het voorschrift zijn in de vervulling
der

der natuurlijke en burgerlijke pligten; waar de inrigting der wereld — der menschlijke maatschappij — van, dezen zedenlijken regel afwijkt, moet men de wereld niet liefhebben — daar moet de verhevener volkomene verpligting zwaarer weegen dan de onvolkomene — dit is, Gode meer gehoorzaamen dan den Mensch.

In den oorspronlijken toestand der gelijkheid onder de menschen was de verlochening van zich zelve niet anders, dan zijne zinnelijke neigingen te beteugelen, dat ze niet boven de zedenlijke de overhand kregen, dat men door het uitoefenen zijner oorspronlijke vrijheid anderen niet in hunne gelijke vrijheid hinderlijk was. Hoe meer de zinnelijke voorwerpen zijn vermenigvuldigd, zo meer zelfsverwinning en verlochening zijner zinnelijke neigingen men noodig heeft, om zijne zedenlijke verpligtingen naar den regel der gerechtigheid te vervullen. — Hoe meer de goederen dezer aarde, die oorspronlijk allen een gelijk aandeel aan dezelve gaven — ongelijk verdeeld zijn geworden, zo meer algemeene menschenliefde 'er noodig is — om den armen te onthouden van nijd en begeerte naar de goederen zijns naastens — en den rijken om rijklijk mededeelzaam te zijn aan de genen, die nood lijden. De dief en de
gie-

gierigaard handelen dus even zeer tegen den grondregel der gerechtigheid , even zo' zeer tegen den oorspronlijken regel der natuur , als' tegen de voorkomende liefde van het Euangeli.

De liefde tot de vijanden , die de Natuur niet leert , wijl ze alleen in den toestand der maatschappij konde plaats hebben , is in den verdorven toestand der maatschappij , waar bijna alles vijand is , volstrekt noodzaaklijk ; wijl zonder die een onophoudlijke strijd onder de menschen zou plaats hebben , tot dat ze elkander vernield hadden . De mensch heeft zelve de inrigting der maatschappij vijandig gemaakt , de behoeften vermeerderd , de rangen onderscheiden , de vooroordeelen en dwaalingen doen ontstaan . — Door de betrachtning der pligten van het *Euangeli* , die het eenig middel is tot wederoprigting van alle dingen — door de liefde tot de vijanden , moet eens alle vijandschap onder de menschen worden te niete gedaan , alle dwaalingen en vooroordeelen worden uitgeroeid — de hindernissen , in de uitoefening der natuurlijke en zedelijke vrijheid , uit den weg geruimd , en alles wederkomen tot de oorspronlijke éénheid des geloofs en der kennisse van God —
van

30 M E N G E L I N G E N .

van zijne onzienlijke dingen uit de zienlijke —
en zo de eere van God, den vrede op aarde,
en het welbehaagen der menschen in elkander
weder hersteld worden. Dit is de waare gods-
dienst, waar toe de reden en openbaring het
menschdom moet op leiden.

MEN-

M E N G E L I N G E N .

H E T P A T R I O T I S M U S .

Het *Patriotismus*, of de *Vaderlandsliefde*, is veeltijds meer een natuurlijke neiging, allen dierlijke wezens meer of minder eigen, — dan wel zulk een verheven deugd, waar voor veele volken, en inzonderheid de *Romeinen*, haar gehouden hebben.

De *Vaderlandsliefde* is menigmaal meer eigenliefde en eenzijdige *nationaale* hoogmoed, dan liefde tot den naasten en de strengste gerechtigheid.

De *Romeinen*, die in hun besten tijd, bij hunne liefde tot hunne stad en medeburgers, eene liefde tot gerechtigheid, naar de strengheid hunner wetten, voegden — waren menigmaal

zo verre verwijderd van de algemeene menschelijkheid en waare gerechtigheid voor allen, dat ze uit Vaderlandsliefde of *nationaalen* hoogmoed, — als of hunne stad bestemd was, om de gantsche wereld wetten te geven en aan zich te onderwerpen — nabuurigē en afgelegen volken zonder wettigen grond aanvielen, niet om gerechtigheid uit te oefenen, maar hun veroveringszucht te voeden en te voldoen.

In dezen zin is dus de *Vaderlandsliefde* eene ondeugd.

De Volken, eer ze onderlinge verbonden of overeenkomsten gemaakt hebben, staan eveneens in betrekking tot elkander, als de menschen in den toestand der Natuur. Even min als de ééne mensch in dien toestand recht heeft, om de Vrijheid eenes anderē — die hem niet hindert, paalen te stellen, of zijne rechten te verkorten; even min heeft ook — naar het natuurlijke volksrecht — de ééne *Natie* recht om de andere die haar niet beledigd heeft, in haare Vrijheid of rechten te stooren.

Een Volk mag en moet, zo wel als elk bijzonder menscli *zelf-liefde* — maar geen *eigen-liefde* bezitten; dat is: het mag alle middelen gebruiken tot zijn zelfsbehoud — tot bescherming en voeding van zijn eigen lichaam —

maar

maar het mag deze zelfsliefde niet overdrijven tot eigenliefde, om ten koste wat het wil zich met alle genoegens, voorrechten en goederen te overladen, en anderen, tegen hun' wil, daar van te berooven. —

De *Vaderlandsliefde* is daar en tegen niet alleen eene geoorloofde zelfsliefde, maar ook een pligt en deugd, wanneer ze alleen gegrond is op liefde tot orde en gerechtigheid — wanneer ze bestaat in een volkomen toeneiging tot instandhouding en bevoordering der staatsinrigting en daar uitvloeiende wetten, magten en alles wat dienen moet, ter bereiking van het doel, dat men zich met de overéénkomst heeft voorgesteld. Het is dus niet alleen eene zucht tot de plaats of het land zijner geboorte en opvoeding; maar ook tot den regeeringsvorm en de onderlinge betrekkingen in den Staat — niet uit blinde neiging of gewoonte alleen — maar uit erkentenis van deszelfs deugdzaamheid en bezef van deszelfs vermogen, om aan het doel van zijne instelling te kunnen beändwoorden — zo wel als de daadlijke ondervinding van de gelukkige uitwerkzelen, die de inrigting bedoelde.

Zonder deze kennis en bewustheid, te samen genomen, is de *Vaderlandsliefde* niets meer dan het blind geloof in den godsdienst — niets

meer dan de neiging van een dier tot het *element*, of de plaats, waar het is voordgebracht.

Zal de *Vaderlandsliefde* een deugd, een zedelijke neiging zijn — dan moet ze uit evengezegde overtuiging voordvloeien. Deze *Vaderlandsliefde* is daarom als dan des te sterker; hoe meer liefde tot orde en gerechtigheid 'er bij den burger heerscht, hoe meer hij zijne zedelijke verplichtingen kent — en hoe volkomener de staatsinrigting en derzelve uitoefening is, om aan het hoogste doel, het algemeen geluk, de mooglijkste orde en gerechtigheid, te kunnen beëindwoorden.

In *Despotieke* Staaten zal men daarom de waare *Vaderlandsliefde* niet vinden, wijlze daar alleen zinneijk kan zijn; ten hoogsten genomen, zich alleen uitstrekt tot de pracht van het hof, de spelen, vermaaken, kunsten; door welke de *Despooten* hunne slaaven 't gevoel der ketenen doen vergeten of gewennen — en ze bepaalt zich voornaamlijk alleen tot de bevoorrechte onderdaanen, die ten koste van veele duizenden boven anderen verheven zijn — de *Vaderlandsliefde* van dezen is dus niet anders dan de zucht naar grootheid boven anderen, welke zij elders niet kunnen vinden.

De gemeene onderdaan van een *Despotieken*
Staat

Staat kan, bij alle zijne liefde tot gerechtigheid, tot alle zijne zedenlijke pligten, geen zedenlijke *Vaderlandsliefde* koesteren. Hij kan geen vrijwillige toeneiging tot de staatsinrigting en wetten gevoelen — wijl deze alleen bestaan in de willekeur van den *Despoot*, en deze bijna ieder dag veranderen, of in elk voorwerp anders zijn — daar des vorsten wil alleen de wet uitmaakt, die op het oogenblik, zonder bedenking, moet uitgeoefend worden, zo is niet anders dan de *vrese* de drijfveer tot gehoorzaamheid.

De waare *Vaderlandsliefde*, dat is: die deugd, die zonder uitwendigen dwang, uit het beginzel des harten, van den onderdaan of burger voordloeit, en die hem drijft om, door alle gevaaren heen, zijn burgerpligt ook zonder uitdruklijke wet te betrachten, en het welzijn van zijn vaderland te bevoorderen; kan nergens plaats hebben, dan daár, waar alle magten en betrekkingen in den Staat door duidelijke wetten behoorlijk zijn uitgedrukt; en waar het dus kenlijk is, dat het wezenlijk algemeen en bijzonder geluk door het getrouw opvolgen van die wetten kan bereikt worden.

In eene *Monarchie*, die op goede grondwetten gebouwd is, en waar de Vorst of Opper-

magt, even eens als de onderdaanen en ondergeschikte magten, door billijke wetten begrensd is; kan daarom even zo wel als in een Gemeenebest-Regeering, de waare Vaderlandsliefde bij den onderdaan gevonden worden.

In eene waare *Republicainsche* Regeering, naamlijk zulk eene, waar het lichaam des volks — of de door haar zelf verkoozen gemagtigden — zelve de wetgever is; stijgt nochtans de waare *Vaderlandsliefde* tot een hooger trap dan in eene *Monarchie*.

In eene *Gemeenebest-regeering* beschouwt het gantsche volk — ieder burger van den Staat — het geheele vaderland als zijn wettig eigendom; alle staatsinrigtingen, magten, wetten als het werk zijner handen: en de gehoorzaamheid aan de wetten staat dus in eene *Republiek* en *Monarchie* tot elkander, even als de liefde tot zich zeiven en de liefde tot anderen. De *Republicain* beschouwt de gehoorzaamheid aan de wetten als een pligt, die hij aan zich zeiven — de onderdaan eener *Monarchie* als een pligt die hij aan den Vorst verschuldigd is. De laatste werkt dus eerst als men zijne zelfsliefde voldaan heeft — de eerste loopt menigmaal reeds het bijzonder belang voor uit, en bedenkt zich minder over de opofferingen, die
hij

hij in sommige gevallen aan het vaderland moet doen; wijl de algemeene voordeelen, die daar uit ontstaan, hem in 't bijzonder, voor zijn aandeel, onmiddelijk weder toevloeien.

Mogelijk zou men hier op kunnen zeggen: „dat dan de drijfveer tot gehoorzaamheid „veel edeler is in de *Monarchien* dan in de „*Republieken*; wijl de liefde tot den naasten „minder belangzuchtig schijnt, dan de liefde „tot zich zelve?” Doch zulk eene tegenwerping zou alleen bestaan in uitwendigen schijn — en ze vervalt, zodra men 'er maar een weinig over nadenkt. De *constitutioneele* eigenliefde van den *Republicain* bevat te gelijk in zich de liefde tot den naasten; en de liefde tot den naasten, die de zuiverste zedekunde ons leert, berust in den grond op niets anders dan op de waare liefde tot ons zelve. De uitoefening der liefde tot den naasten door *allen* kan niet anders dan tot geluk van *elk* uitloopen.

Men heeft daarom gezegd, dat in de *Republieken* de *deugd*, en in de *Monarchien* de *eer* de drijfveer van de uitoefening der pligten is; en deze onderscheiding strookt volkomen met de evengegevene. De *deugd* vloeit uit het inwendig beginzel des harten van zelve voort en

behoeft geen anderen aandrang of belooning; dan de bewustheid van pligt en de erkenenis van het nut, dat men daar door te wegebrengt. De *eerzucht*, daar en tegen, is veel zelfbelangzuchtiger; wijl ze in zich bevat een verlangen, om boven anderen uit te munten; en door een perfoon geroemd of beloond te worden — niet zelden ten koste van veele anderen.

Hoe volkomener derhalven eene Staatsinrigting is — des te zuiverer en verhevener is het *patriotismus*. En hoe weinig geruisch of schittering deze vaderlandsliefde ook maake in een tijd van vrede, onder de stille uitoefening der wetten; zo vertoont zij zich nogthands met aangenaamen luister, in allerlei algemeennuttige inrigtingen, die enkele vermogende burgers, of verscheiden te famen, onophoudelijk daar stellen, en uit eigen beweging en vermogen onderhouden; daar alle deze in de *Monarchien* moeten wachten op den wil van den vorst, en aan geduurige veranderingen, door de grilligheden van den *Monarch* en zijne *Ministers*, of hunne opvolgers, bloot gesteld zijn.

Men ontdekt dit onderscheiden *patriotismus* zelfs uitwendig in allerlei bijzonderheden,
in

in het doorreizen der landen van *Monarchien* of *Republieken*. In de eerste ziet men de velden en akkers alleen bebouwd tot nut van den eigenaar — in de andere vindt men boven die de wegen en dreeven tot algemeen gemak en vermaak voor den reiziger en wandelaar aangelegd en onderhouden — niet op kosten of bevel van den Staat, maar door ieder ingeland zelven, volgens eens gemaakte overeenkomsten. —

Het betrachten zijner burgerpligten, zonder voorafgaanden uitwendigen dwang, is derhalven het waare *Patriotismus* — het is de liefde tot orde en gerechtigheid in betrekking tot het vaderland, deszelfs inrigting en ingezetenen.

Doch deze liefde tot orde en gerechtigheid kan ook in een anderen zin tot het vaderland betrekking hebben. 'Er kan vaderlandsliefde bestaan, wanneer de inrigting van het zelve — of de uitoefening der wetten — of de wetten zelve, volgens reden en ondervinding, niet voldoen aan het hoofdoogmerk van alle maatschappijen — naamlijk het geluk van allen. Men kan een vijand zijn der staatsinrigting en regeering, wanneer derzelve onvolkomenheid bewezen is, en echter den naam van *Patriot* in den besten zin verdienen. De waare *Vaderlandsliefde* blijkt

dan uit de belanglooze poogingen tot herstel der orde en wegruiming der gebreken, zonder aanmerking zelfs van bijzondere voordeelen, die men uit de gebreken en misbruiken hadt genoten.

Wanneer de *Janitfaaren* het hoofd van den Grooten Heer of zijn Grootvizier eifchen — dan is dit menigmaal wel een bewijs, dat hunne regeering flapper of gestrenger was dan van hunne voorgangers — doch het is daarom geen *Patriotismus* in de *Janitfaaren*, om hun vaderland van dwinglandij te redden: zij zijn met de verandering van Meester te vreden, hunne *Constitutie* blijft dezelfde — dat is: zij worden geregeerd zonder *Constitutie* — en zij fchijnen zich alleen te verlaten op hun vermogen, om den nieuwen dwingeland op gelijke wijze als zijn voorganger te vermoorden, zo hij niet naar hun zin mogte regeeren.

Zo kan ook in eene verdorven *Monarchaale* en *Republicainfche* Regeering het waare *Patriotismus* in partijfchap en *Janitfaaren*-woede eindigen; dan naamlijk: wanneer beminnaars van orde en gerechtigheid, uit waare *Vaderlands*-*liefde*, de erkende gebreken der *Constitutie* of Regeering op de beste wijze zoeken te verbeteren — en anderen die in die gebreken

of

of misbruiken hun voordeel vinden, zich daar tegen verzetten. De geregelde, de bedaarde werkzame *Patriot*, die zich den geringsten uitstap niet veroorloofde, wordt als dan genoodzaakt, om zijn vijand met gelijke wapenen te bestrijden, list tegen list, en geweld tegen geweld te stellen: het goede beginsel, waar uit hij aanvankelijk werkte, sterkt hem; en hoe belanglooser het was, zo meer het hem standvastig doet blijven, al is het, dat hij zijne pooging met gevaar voor zijn persoon, eigendom en bijzonder belang omgeven ziet; — en hij verandert ook dan niet, wanneer hij voor overmagt van geweld moet wijken of bukken.

De tegenwoordige Kroonprins van *Denemarken* en de Koning van *Polen* zijn zulke *Patriotten* — en hunne tegenstanders meer zelfbelangzoekers. — Die alleen is een waar *Patriot*, die het geluk en voordeel van den Staat algemeener zoekt te maaken. Die is een vijand van het vaderland, die zijn eigen grootheid op de vernedering van anderen — van de overige leden der maatschappij tracht te bouwen.

Het is met het *Patriotismus* even eens gelegen als met den godsdienst — geen naamen maar daaden moeten spreken. Geen

blinde navolging van anderen, maar eigen overtuiging moet deszelfs beginzel zijn.

Wij fluiten deze overdenking met de volgende regels, waar in wij het oorspronkelijke van den vermaarden *Anspachfchen* Dichter u z naa volgen,

*Der burgeren heil bloeit met den Staat —
De Staaten staan door Patriotten,
Eer FLIPS Atheen verwon, viel't reeds door Samen-
Van trotsheid en van eigenbaat.* (vrotten)

*En zo viel Rome's steunpilaar,
Die heerscheres van vorstentroonen;
Ten zetel afgebonsd, zag haare gouden kroonen
Ten prooie aan een gekogt barbaar.*

Als

Zij zijn niet meer — en Rome viel!
Welcer door zulke Patriotten
Verheven; 't viel tot puin, toen aan haar burgerrotten
Ontbrak een Vaderlandsche ziel. ———

*Mogt deze val aan al wat leeft,
Aan alle trotsche volken leeren,
De zwakheid van den Staat, die, schoon onselbre heiren,
Nogthands geen Patriotten heeft!*

M E N G E L I N G E N .

V A D E R L A N D S L I E F D E ,

Onder de voorwerpen, welken wij door een aandrift van onze eigen natuur beminnen, bevindt zich vooral het *Vaderland*: waar toch is het gevoelig wezen, dat niet met een streelend welgevallen den grond aanschouwt, waar de eerste gewaarwording door zijn gevoel tintelde — en waar de onschuldige vermaaken van het opluikend aanwezen den bekoorlijksten indruk gemaakt hebben? Zelfs de redenlooze dieren huppelen met een zinlijke' vergenoeging langs dien grond, waar zij de eerste verzadiging aantreffen. Het jong Lentevogeltjen zweeft met een tedere gehechtheid nog over het pas verlaten nestjen, waar het eerst de zwakke vleugeltjens uitspreidde. Maar vooral de redenmachtige mensch gevoelt zijn verpligting niet flegts;
de

de grond, waar op hij het eerste licht aanschouwde, vordert zijn dankbare liefde; ook de maatschappij, wier bescherming over zijn hulploozen staat waakte, wier gezellige voorrechten om zijn wankelend wiegjen dartelden — die maatschappij heeft een wettige aanspraak op de belangnemende liefde van elken medeburger, die aan haar voedenden boezem opgroeide. Hoe onverbreekbaar zijn deze banden! maar tevens, hoe heilig in het oog van den Vader der wereld! de zedenlijke natuur hecht deze banden aan den grenspaal der onsterslijkheid; en de aardsengelen eerbiedigen hem — Hoe meer de mensch zich zelf door een zuiver, door een teder zedenlijk gevoel veradelt; hoe meer zijn waare grootheid zich ontwikkelt; zo sterker de liefde voor het Vaderland haar' Godgewijden gloed in zijn' boezem doet glooren: alleen de laaghartige snoodaard — de eigenbaatige trotschaard en de gevoellooze onmensch — bezitten geen Vaderland — kennen geen liefde — geen dankbaarheid — geen vertederenden wellust, waar door de waare *Patriot* zich boven de verschriklijkste lotgevallen — boven de wraak van tirannen en boven de verwoestende schokken der staatsomwentelingen verheft. De beminlijke onschuld, die de kindsheid der maatschap-

schap-

schappijën verzelt, is getuige van de natuurlijke onschendbare Vaderlandsliefde. Beklimmen wij hét puin van vermorzelde koningrijken en gemeenebesten, waar achter tallooze eeuwen in haar eigen oorsprong sluimerig neêrzonken — hoe lieflijk spelen hier de schimmen van ongekende deugd en werkzame Vaderlandsliefde! Geschiedkunde wijst ons bij het schemerlicht, dat over haar donkere paden flikkert, naar de schoonste bedrijven; zij wijst ons op gloriejrijke *Grieken*, wier *Patriotfche* grootheid de wereld verbaasde. Hoe klopt mijn hart door de zoetste verrukking bij de verhevenste trouw, die van onder het langververgruisd *Athene* zo heerlijk blijft schitteren! Met eerbied, geheel door gevoel opgetoogen, beschouw ik het slapend stof der edelmoedige — der weinig behoevende *Spartaanen*, wier veradelde naamen op de breede vleugelen des tijds met het goud der nimmeruitgedoofde zon geschreven zijn. — Juichend vest ik het oog op de jeugd van *Rome's* heerschappij; elk voorwerp noodigt mij hier tot een verlustigende bespiegeling. De schoonste voorbeelden doen hier door een allesoverwinnende eenvoudigheid den landverrader der allerjongste eeuwen verstommen. Nauwlijks was *Rome's*
Bur-

burgerij gevestigd , of de ontfchendbaarfte trouw bewaakte haar' kindfchen staat ; elk lid werkte mede tot voltoojing van het algemeen geluk ; liefde voor het Vaderland vormde uit *Romeinfche* Burgers onverwinbare helden — edelmoedige volksvrienden en de verhevenfte Staatsmannen. Wie bemint niet een HORATIUS — die zijn vlugtende medeburgers vruchtloos tot den ftrijd noodigt , en zich eindelijk geheel alleen tegen een aandringend leger verzet? Met een deelnemende verrukking zie ik dezen held op den oever des Tibers , die tufchen de ftad en den vijand heéftroomt ; zijn forfche linke arm torscht het fchild , dat zijn boezem voor duizend moordfteeken moet befchermen : in zijn fiere regtevuist wordt het fchitterend flagt-zwaard beftuurd , dat ontelbare vijanden doet neerplofften ; terwijl de ftem des helds zijn ftadgenooten bezweert bij alles , wat dierbaar is , om de brug , die hij verdedigt , achter hem aftebreken. — Een berg van lijken wordt zijne verfchanzing , maar wekt ook de woede des vijands ; het bloed maakt den grond onder zijn voeten glibberig ; zijn kragten verflaauwen , en zijn ftem finelt weg in het woevend krijgsgefchrei der verbitterde vijanden ;

of

of in den jongsten noodkreet der stervenden. HORATIUS hoort agter zich den laatsten slag van het vernielen der brug; nu juicht zijn ziel; op eenmaal werpt hij zich van den oever op de vlietende golven, die grootsch op den glans der aarde zich lieflijk om den geharnasten zwemmer krullen. Met magtelooze wraak staaren de raazende benden hem na. Een hagelbui van schichten wordt op hem afgezonden; veele treffen hem, en zijn bloed bepurpert het vloeiend silver des Tibers. Geheel Rome breidt de handen naar hem uit. Edele Jongelingen zwemmen hem tegen, en dragen den eenigen behouder des vaderlands in geklemde armen op den zegenvollen oever. — Agtbare Griizen omhelzen den afgematten held, wiens bruine lokken van vaderlands bloed druipen. Medelijdende Vrouwen stelpen zijn wonden — noemen hem den Vrind — den beschermer van haar eer — van haar hulplooze zuigelingen, en van alles, wat haar heilig is. Zingende Maagden omkranzen hem, en strooien den weg met bloemen; in zegepraal ontvangt hem de juichende Stad, die haar vrijheid en glorië aan zijn arm verschuldigd is.

Wie eerbiedigt niet met mij de nagedachtenis van eenen REGULUS, die aan het belang

D

van

van zijn geliefdskoosd vaderland zijn eigen leven grootmoedig opoffert ! Krijgsgevangen in *Karthago*, wordt hij afgezonden om zijn Vaderland tot een schandelijken vrede te overreden, met bedreiging: dat wanneer *Rome* zich niet onderwerpt, het leven van den terugkeerenden *REGULUS* in den rampzaligsten dood zal eindigen. *REGULUS* vertrekt met zijn medeafgezanten, en verschijnt in *Rome's* raadzaal met een hart, gloeiend door edele vaderlandsliefde; dat hart spreekt in elken trek van zijn manlijk gelaad. „*Rome!*” (zegt hij) „zet den krijg voort; gij moet — gij zult „overwinnen; handhaaf uw eigen grootheid, „en sla alle vredeonderhandeling, die u „vernedert, af.” De *karthaagsche* afgezanten, woedend door spijt, schilderen het lot, dat hem te wachten staat; maar *REGULUS* wankelt niet. De Raad vest een weenend oog op zijn glorierijken Zoon, en verheft, door dit eerbiedig zwijgen, zijn nooitvolroemde grootheid. De Vrienden van *REGULUS* sidderen voor zijn leven — zij smeeken hem, om zich aan *Karthago's* geweld en wreedheid te onttrekken; maar de eer van het vaderland, die door zulk een trouwloosheid moest bewolkt worden, is te dierbaar aan mijn' groot-

grootmoedigen Held. Daar vliegt zijn Echtgenoot, verzeld door weerloos-vleierende kinderen, in de Raadzaal; zij fluit haar' Geliefden in beevende armen — zij bezwijmt aan zijn' boezem. — Zijn verschriklijk besluit, om naar getergde moordenaars te rug te keeren, verscheurt haar geheele ziel. De stamelende kinderen besproeien zijn handen met onnozele traantjens — smeeken hem om bescherming en liefde, en om de verzachting van het ijslijk lot der wanhoopende Moeder. — REGULUS weent — hij kuscht de doodverw van de gesloten lippen zijner Gade — omhelst de schreiende wichtjens — drukt hun allen nog éénmaal aan zijn zwoegend heldenhart, en ontvlugt een tooneel, dat zijn manlijke grootheid ontroert. — REGULUS keert naar *Karthago*. Zijn medeafgezanten doen verslag van zijne fierheid, en de afgrijslijkste marteling versmoort het roemrijk leven van *Rome's* heldhaftigen burger. Maar waarom blijf ik aan *Rome's* luistervolle dagen gekluisterd, daar wijd en zijd, in alle oorden der wereld, de waare Vaderlandsliefde zo onwrikbaar vastgeworteld is? Duizendwerf bloeit zij als een eenzame rozengaard in akelige woestenijen, of slingert zich om de steenachtige punten van

eeuwigbarre rotzen. De weinig behoevende *Arabier* leeft vreedzaam bij zijne kudden — zegent den grond, waar zijn Moeder hem baarde, waar de eerste melk zijn spraaklooze lippen verkwikte — hij vindt in de bloemdragende heesters de zoete gespelen van zijn kindsheid — in de zachtvoordruifschende beekjens de minzame getuigen van zijn onschuld, en in de schaduwrijke boomen de getrouwe vrienden van zijn oplukende jeugd. De in ons oog beklagenswaardige bewoners van *Nova Sembla*, die met een eindloozen winter te worstelen hebben, verkiesen voor hun befneeuwd gewest geen lachende velden — voor hun akeligdonkere holen geen trotschgebouwde paleizen — en voor het mosch, dat zij, om hun leven te voeden, van tusfchen de ijsgebergten uit de sneeuw moeten opgraven, geen volgeladen fchuuren — geen eetlustwekkende boomgaarden vol van het bekoorlijkst ooft, op den vreemden grond. — Ja, een zachte band! ô Vader der natuur! boeit elken aardbewooner aan het oord, waar zijn geslacht zich wortelde — op welk een verheven wijze wordt hier door uw plan voltooid! De bevolking der aarde stoort het algemeen geluk, dat gij voor haar bewooneren be-

bestemd hebt, nimmer. Alles is bewoont door schezelen, die hun stand zegenen, en volkomen geschikt zijn voor de lucht, die zij moeten inademen. Door deze Vaderlandsliefde, die edele Paradijsvrucht van dankbaarheid en gevoel, juicht het genoegen op den brandenden zandgrond, waar de stralen der Zon lijnrecht neêrschieten. De zwartgerooste *Moor* bakert zich in dien gloed, of kruipt, om dien te ontwijken, in de schaduw der bergen, of onder het lommer van zwaare kokesboomen; wier bladen hem dekken, wier vruchten hem voeden, en wier opgezamelde sappn zijn gloeiende tong verfrischen. Door die zelfde Vaderlandsliefde spreidt het kommervol leven in *Groenlands* ijsgrotten zijn lieflijke lachjens, wanneer de huiverende inboorlingen van het donker en koude Noorden om den rookenden haart, bij het treurig kwijnend licht der uitdampende traanlamp, hun land met sidderende lippen roemen.

Maar waar eindigt mijne bespiegeling? deze verliest zich, ô dierbaar Vaderland! geheel in uw eigen waarde — in uw zielbekoorende grootheid, die van agter de wolken der woelende staatsomwentelingen met den blos des lentemorgens mij aanlacht. Voor u gloeide

al vroeg door mijn aanwezen. Toen ik nog stam-
 melend om de onschuldige vermaak der
 kindsheid vleide, toen, ó Neerland! toen reeds
 waart gij een voorwerp van mijn kinderlijke
 tederheid. Nauwlijks kende ik de toontjens
 der Zangkunst; of ik zong met schuldellooze
 lippen van uw heil — van uw glorië. — Vader-
 landsche Poëzij was mijn zoetste verlustiging —
 spelend leerde ik van Vaderland en Vrijheid
 aanheffen — mijn moedig hart was grootsch op
 mijn geboortegrond — het klopte hevig door
 een edelen ijver, wanneer de heerschzucht den
 luister der vrijheid voor mijn jeugdig oog scheen
 te bewolken. Nederland! hoe beminlijk waart
 gij, reeds van uw geboorte af, aan de eenvoudi-
 ge bewoners van uwe moerasfen en bos-
 schen! — geen geweld bedwong de heldhaf-
 tige eilanders — geen magt, geen overwin-
 nende wapens verdreven de *Batavieren* immer
 van tusfchen hunne froomen. Onze Vaders,
 met weinig te vreden, plengden hun bloed
 voor den gezegenden erfgrond; bij het fchudden
 der speeren klommen hunne heilige Eeden voor
 Vrijheid en Vaderland ten hemel; en wanneer
Rome's verwinnende dwingelanden de bekende
 wereld deden knielen, dan eerbiedigden zij
 der *Bataven* CIVILIS, en bezwoeren voor een
 al-

altaar van groene zooden met de inboorlingen van dit moerasfig Eiland het plegtigst volksverbond. Nimmer ontbrak het ons aan gloriozvolle blijken van liefde voor het Vaderland. Elke eeuw, die verlopen is, kan getuigen van onwinbare fierheid en moed. Maar al te jammerlijk heeft het eigenbelang de schoonste drijfveeren van deugd en trouw doen verlammen — al te jammerlijk is de grootheid der Vaderen vernederd! Welk een gezigt? *Bataven!* getuigt zelve, hoe diep gij kunt zinken. — Landgenooten! getuigt, of uw vrijheidsliefde niet verbasterd is — of gij kruipen zoudt voor haatelijke trotsaards, als zij uw rechten mogten vertrappen en uw fierheid bespotten — getuigt, of gij de rechten der menschheid kunt zien verwoesten, of gij u zelve en de onschuldige kinderen, die van u de verdaadiging van hun aangeboren recht verwachten, door heillooze Eeden, die u voor de godlijke rechtbank in het aangezigt zullen brandmerken, aan de rampzaligste slaavernij kunt verbinden. Landgenooten! voelt gij hier geen beschuldiging? spreekt uw geweten hier geen vloek over uwe daaden? dan moogt gij juichen en de kroon der onschuld eenmaal verwachten — dan zult gij aan de vrijheid van Gods konink-

deren eenmaal deel hebben ! maar , wee u !
wanneer uw vrijheidsmin verbasterd is ; wan-
neer eigenbaat u bedwelmd heeft ; wee u !
de vergulde ketens , die gij hier om uw slaaf-
sche halzen vlecht , zullen voor u de ketens
der eeuwige duisternis , tot afgrijzen der ge-
heele schepping , worden .

MEN-

M E N G E L I N G E N.

D E

V E R L I C H T E

A C H T T I E N D E E E U W.

Veel is en wordt 'er gefchreven over de *verlichtheid der eeuw, welke einde wij beleeven*. De ééne verheft dezelve boven alle eeuwen die geweest zijn — de andere moent met SALOMO, dat 'er niets nieuws onder de zonne is; en dat de menfchen even zo goed en flegt zijn, als zij te vooren waren. Beiden hebben ze recht in hun gevoelen. 'Er zijn zeer veele ontdekkingen gedaan in kunften en wetenfchappen, die te vooren onbekend waren; veele vooroordeelen en dwaalingen des bijgeloofs

D 5

zijn

zijn daar door opgeheven — doch des niettemin moet men aan den anderen kant erkennen, dat bij het gros der menschen nog dezelfde, zo niet bij sommigen nog grooter, onkunde heerscht dan voorheen: of, zo men ten aanzien der kennis — der kunsten en wetenschappen — kan toegeven, dat zij, in vergelijking met voorige tijden, op het einde der achttiende eeuw meer algemeen zijn geworden, moeten dan niet te gelijk erkennen, dat, naar mate van deze uitbreiding, de zeden der menschen veel meer verbasterd dan verbeterd zijn? Moet men niet — wanneer men door den schijn kan heen zien — erkennen, dat de, vermeerdering, beschaaving en uitbreiding der kunsten en wetenschappen, den menschen meer aanleiding heeft gegeven, om elkander te benadeelen dan te bevoordeelen? — om anders te schijnen dan te zijn? om zich te verrijken of te verheffen ten koste van zijn evenmensch, zonder dat deze het bemerkt of vermoedt; of zo hij de bedoeling inziet, dezelve door valsche gronden te verschoonen of te ondersteunen? Wanneer men dus de nieuwe vooroordeelen, die daar door onder de kunstigbeschaafde volken ontstaan zijn, oprekent tegen die der minder beschaafden, dan zal mischien de *balans* niet ten voor-

voordeele van onze achttiende eeuw overflaan. —

Doch of dit een rede moet zijn, om de *volksverlichting* voor schadelijk te houden, en dezelve door geweld en list tegen te werken — is een andere vraag.

De reden, waarom men de algemeene volksverlichting zou kunnen verhinderen en tegenwerken, zou moeten zijn, omdat dezelve voor het geheele menschdom schadelijk zou kunnen wezen; of, dat dezelve onmogelijk was. Doch waar vindt men eenigen grond of zelfs een schijnbewijs, om dit te stellen of te vermoeden? — Snoodheid en hoogmoed alleen zijn in staat om één van beiden te beweerden.

Voor de boosheid en ongerechtigheid alleen kan het schadelijk zijn, het menschdom in 't gemeen te verlichten; zij alleen zijn het, die deze verlichting trachten tegen te gaan en onmogelijk te maaken.

Wanneer wij de oorzaken der meerdere of mindere verlichting, zo der aloude volken der wereld, als der tegenwoordige, en in 't bijzonder van *Europa* onderzoeken, of ons kunnen herinneren; wanneer wij overwegen, waarom de ééne *Natie* boven de andere in beschaafdheid en kennis uitmunt; — waarom het

ééne

éene volk op een zeker punt van zelfsverbetering is blijven staan, terwijl het andere is voorgegaan: — dan zal men bevinden, dat heerschnucht, *despotismus* en *Hierarchij* 'er alleen de oorzaken van waren.

Is 'er wel ooit een volk uit zijn beschaafden toestand wederom tot het *barbarismus* vervallen, dan door kerk - of wereldlijke overheerschers? was 'er van den Oosterfchen tot den Noordfchen SALOMO wel een vorst, die zijne *Natie* zocht te beschaaven, die niet door heerschnchtige *Ministers* of Priesters — of zo het dezen niet gelakten — door een verstandeloozen opvolger tegengewerkt werd? ...

Indien tirannen of overheerschers kunsten en wetenschappen begunstigd en bevoorderd hebben, welke waren het? Die welke de zinnen streelden; of die de zeden verbeterden en den menschen hunne oorspronkelijke rechten en pligten leerden kennen? zeker de eerste. —

ALEXANDER — DIONISIUS — AUGUSTUS, en andere volksoverweldigers, waren voorstanders der schilder - en beeldhouwkunde, muziek en zelfs der poëzij; maar verbonden zij daarom de eerste vernuften van hun' tijd aan zich, om het menschedom te verbeteren? Was het niet veel meer om hunne

ne

ne bijzondere gewaande heldendaaden te ver-
 eeuwigen, en door den lof der vleierij hunne
 gruweldaaden te bedekken? — schuwden *Fana-*
zisten zo zeer het bordeel als de vertooning van
 den MAHOMED en den TERTUFFE? —

Het waren niet alleen de vervolgers en te-
 genstanders der leere van LUTHER, CAL-
 VIJN en anderen — maar het waren zelfs de
 vorsten en heerschers, die zich tot voorstan-
 ders derzelve verklaarden, die de *volksverlich-*
ting, welke gemelde Hervormers bedoelden,
 het *non plus ultra* stelden. Wat bedoelden
 sommige vorsten met het aannemen van de lee-
 re der kerkhervorming anders, dan zich te
 bevrijden van het juk van Rome? dan hunne
 schatkisten te verbeteren met de kerklijke goe-
 deren? zijzelven werden de *Pausfen* in hunne sta-
 ten, die slegts een ander geloof der kerke voor-
 stelden, als onfeilbaar, en onderdaanen even zo
 zeer daar aan verbonden, als voorheen aan
 het geloof der kerke van Rome. De waare
volksverlichting werdt dus reeds in haar geboor-
 te gestuit: aan de ééne zijde was het burger-
 lijk geluk aan het voorschrift van het nieuwe
 kerkgeloof verbonden — en anderdeels benam
 dit voorschrift voor 't geheugen den rechtzin-
 nigen belijder de moeite, van zelf te onderzoe-
 ken

ken en te denken: daar hij niet zelden inzag, hoe flegt deze mocite beloond werdt aan zulken, die zich nu en dan veroorloofden, om aan het gezag dier voorschriften te twijfelen en eenigsfins daar van af te wijken.

De algemeene *Verlichting* der Menschen is dus schadelijk voor enkelen, die hun uitwendigen glans alleen op de onkunde van het algemeen kunnen staande houden. Zij is onmogelijk, zo lang 'er nog redenloozen genoeg gevonden worden, die door andere kragten, dan de overtuiging, de voordgangen en gevolgen van het verlicht gedeelte kunnen tegenwerken.

Wat is 'er dan over 't algemeen te wachten van eene uitgebreider opklaaring der menschen en volken, waar naar de waare Wijsgeer verlangt, en waar voor het zelfbejag schrikt? De onkundigsten maakten steeds, en maaken nog den grootsten hoop uit — de inrigtingen der volksmaatschappijen doen zelfs den meerverlichten het zinnelijk boven het zedelijk geluk stellen en zich gerust aan het oude hechten. Van dezen zal het zelfbelang zich steeds bedienen, om de hem schadelijke volksverbetering, de gevolgen der waare verlichting, te weeren. De Wijsgeeren

ren en hunne leerlingen zullen zich dus met hunne *theoriën* van waarheid en gerechtigheid moeten vergenoegen, en van derzelver *practijk* afzien — tot dat alle dwaazen wijzen worden: — of, tot dat zij hunne gronden met de kracht van een onverwinbaar leger tegen alle aanvallen kunnen verweeren.

De waarheid heeft nogthands in zich zulk eene onweerstaanbare en vruchtrijke kracht, dat zij, waar ze eens wortel gevat heeft, niet ligt kan verstikt en uitgeroeid worden; maar veel eer, tegen alle verdrukking, haar zaad rondom zich verspreid, en steeds verder van haar eerste plaats doet opschieten. Dit is de eigenschap der volkomenheid, die in alles, wat bestaat, de wijze hand eenes hoogerens oorsprongs doet kennen: die zo wel de zedelijke als de natuurlijke werkingen bestuurt, en tot het groote einde der volkomenheid doet uitlopen.

Dit is de onbedrieglijke grond van hoop voor den waaren Menschenvriend. Doch zij is hem daarom geen grond, om zich van alle zorg en arbeid te versoonen; om zich door den tegenstand, dien de waarheid en gerechtigheid nog ontmoeten, te laten afschrikken van derzeiver uitbreiding; maar veel eer

tot

tot eene te sterker aanspoorling om op dien effen weg, waar op de dwaaze zelfs niet kan dwaalen, met vaste schreden voort te gaan, als zeker bewust, dat zonder die standvaste koenheid het einde niet kan bereikt worden.

De waare *Verlichting* der menschen en volken is niet anders, dan het kennen van derzelve rechten en pligten, en de grondbeginzelen, waar op dezelve berusten. Het tegenovergestelde hier van is *volksverleiding*, en bestaat in het afnaalen der schadelijkheid, van den mensch zijne *rechten* tevens met zijne *pligten* te doen kennen: — in hem een blind geloof in de magtspreuken van anderen te doen stellen, en eene blinde gehoorzaamheid aan de bevelen van anderen in te boezemen. Om zulk eene door de natuur wedersprokene en met dezelve strijdende leer op te dringen, moest men het grondbeginsel van alles zelfs een valsche gedaante geven, den Opperheer der wereld als een willekeurigen gebiedder voorstellen, wiens steeds veranderende wil en geheime bevelen, niet anders dan door zijne onmiddellijke vertegenwoordigers en tolken op aarde, den menschen konden bekend worden. Hoe menigmaal men dit grondbeginzel der zedelijke en natuurlijke overheersching ook in
een

een ander kleed gestoken heeft, en naar mate der voordering in kennis, die ondanks deze kluisters, als uit haar kerker uitbrak — een meer redelijk aanzien heeft gegeven; zo is het nog die zelfde grond en regel, die de algemeene *verlichting* der menschen en volken, op het einde der achttiende eeuw, belet en tegenwerkt.

Zodra de menschen zullen inzien, dat de oorsprong van alles niet naar willekeurige beginzelen, en alleen uit hoofde van eene onweerstaanbare en onbepaalde magt, maar naar het eenvormig beginsel van zedenlijke orde en gerechtigheid, die zich zelven de nauwste grenzen zet, werkzaam is; dan, en ook dan eerst, zullen zij naar één en het zelfde grondbeginsel handelen, de gerechtigheid kennen in alle betrekkingen, en zij zullen inzien, dat 'er geen ander bijzonder of algemeen geluk is, dan in het volgen van dit eerste beginsel; dat dit alle hunne rechten en pligten te samen bevat; dat de uitoefening derzelve naar dezen regel alle de pijlen des gewelds en der list moet verstoppen en beschaamen.

Dit zal de algemeene verlichting der volken, de erkenning der rechten van den mensch — de toestand van *Vrijheid* en *Gelijkheid* — de

E

één-

66 M E N G E L I N G E N .

Éénheid des geloofs — de vrede der aarde —
de tijd der wederoprigting van alle dingen
zijn — op welken alle tegenwoordige woelingen
der stervelingen, naar het plan der volkomen-
heid, moeten uitloopen.

MEN.

M E N G E L I N G E N.

OVERDENKING IN EENZAAMHEID,

TERWIJL HET GESCHUT DER FRAN-
SCHEN EN OOSTENRIJKERS EEN
DONDERENDEN WEERGALM
WIJD EN ZIJD VERSPREID-
DE,

den 29 van Slagtmaand 1792.

De natuur zinkt weg in een treurig stilzwij-
gen. De stem der bloeddorst brult van ver-
door de eenzame heide. De *Echo's*, die tusschen
de zandheuvelen sluimerden, ontwaaken, en
rollen den donderenden weerklink elkander in
het gemoet. — Verschriklijke oogenblikken!
mijn hart bezwijkt — mijne verbeelding zweeft
op de vuurige vleugelen der moordzucht, die
zich met het gudzend bloed van tallooze slag-

offers vruchtloos zoekt te verzadigen. — Goede God! is dit de zegepraal des rechts? is dit de glorië der menschheid? kan uwe liefde dien woedenden menschenhaat — die jammervolle verwoestingen onder redenmagtige kinderen dulden? moet waare grootheid al moordend gevestigd worden? moet Vrijheid, die volmaakte dochter van uw eeuwig aanwezen, met menschenbloed bespat, het oog der geheele schiep-
 ping bekooren? — of sluimert uw waakende liefde? kan het woelend stof zich buiten den omtrek van het eenig ontwerp der hoogste volmaaktheid bewegen? neen! lasterende Twijfelmoedigheid moog' deze vraagen inboezemen, bedaarde reden aanbidt met eerbiedige bewondering. *God is liefde* — maar ook zijn liefde is wijsheid; zijn tedere vaderzorg is natuurlijke rechtvaardigheid. Vrijdenkende wezens, gelijk de menschen, zijn vatbaar voor een edele volmaking; de hoofdtrekken van hun aanwezen zijn de neigingen tot zelfbehoud, en ter uitbreiding van elke streelende genieting. Die neigingen zijn niet bepaald door een volstreckte tegenkragt; maar de regelen van orde en schoonheid beperken den weg, waar langs zij zich uitsprekken: eerbiedigt de mensch deze regelen, dan kroont een edele zelfsvoldoening zijn daaden,

den, en reine zaligheid stroomt door zijn onschuldig hart; maar vertrapt hij de omtuining van het deugdenspoor, kiest hij verwarring voor orde, verwoesting en gruwelen voor godlijke schoonheid, straks moet het gevoel der ijslijkste rampzaligheid zijn rust verzwelgen — zijn vreugd verzinkt — zijn uitzigten worden wild en donker — zijn hoop vindt geen grond meer, en zijn begeerten zijn bedwelmd: nog hoort hij de stem der grondneigingen van zijn aanwezigen; die stem vordert zijn eigen geluk; maar hoe zal, hoe kan hij dien eisch bevredigen? de eenige middelen zijn verwaarloosd — de paden des geluks zijn door donkere dwaalwegen afgewisfeld — wild opvlammende driften hebben nu de plaats van reine begeerten vervangen — trotsheid en zucht naar dwinglandij zijn kinderen, die een misvormde eigenliefde te voorschijn doet treden. — Treurige verbastering! hier is de oorsprong van zo veel jammeren — van zo veel ijslijke bedrijven. Maar wel ver dat dit strijdig is met de vaderlijke goedheid des Eeuwigen; wel ver dat dit de glorie der algemeene volmaaktheid zou doen kwijnen; getuigt zelfs die verwarring — die schijnbare verwarring van de eenstemmige schoonheid der godlijke ontwerpen.

Zouden wij den mensch vrij kunnen noemen, wanneer hij aan gezette regelen, even gelijk de ontwikkelende natuur, verbonden was? waar toe diende dan zijn vermogen om te denken, te overwegen en te verkiezen? Is de wisselende maan, die op haar gezette tijden blinkt en verdonkert, een vrijwerkend wezen? Zouden wij de godlijke genietingen der zalige zelfsvoldoening kennen, wanneer onze zedelijke bewegingen, even gelijk de omloop van ons bloed en fappen, buiten het gebied van onzen wil aan een vaste bestemming onderworpen waren? neen gewis niet! geen deugd kon bestaan, zo geen tegenovergestelde ondeugd plaats hadt. — Dat de zon haar schijnsel geeft, is een natuurlijk gevolg van haare vorming en stand; maar dat de mensch zijn eigen waarde — zijn eigen grootheid, door waarlijk verhevene daaden, doet uitschitteren, verdient de toejuiching der Engelen, alleen om dat hij in staat is, die waarde — die grootheid, waar voor hij vatbaar is, onder de snoodste gruwelen te doen wegzinken. — Het weerloos lam verscheurt zijn medefchepzelen niet, het verwoest geen gelukkige landstreeken — maar huppelt vreedzaam door de eenvoudig bebloemde grasweide; geen wonder!

der! het lam heeft geen wapenen tot aanval gefchikt, zijn aard is vreedzaam, en de eigenschap van zijn natuur is onnozele verge-noegdheid. Wij mogen die vreedzame on-fchuld beminnen, maar nimmer zullen wij haar vereeren; terwijl de mensch, die, te vreden met zijn lot, rust en kalmte om zich henen verspreidt, aanspraak maakt op de goed-keuring zelfs van zijn godlijken Vader. — Ja, eeuwige Wijsheid! uw plan is volkomen; volmaaktheid — hoogstmooglijke volmaakt-heid is het eenig middenpunt, waar in alle in-richtungen — waar in alle afwijkende bewegin-gen zich vereenigen. De ontaarding der zeden-lijke natuur geeft aan haar waare bestemming een godlijke majesteit; die ontaarding drukt zelfs het zegel der vrijheid op ons aanwe-zen — der vrijheid, die uit de volmaakfte orde geboren is; maar die, wanneer zij aan haar moeder ontrukt wordt, de verschriklijkste uitwerkfels oplevert — zulk een vrijheid is rampzalig. Ordenlooze vrijheid vernedert den mensch oneindig ver beneden het verslindend boschgediert; wiens doodlijke verwoesting door het ingefchapen *instinct*, of door de eigenschap van zijn natuurlijke geëardheid beperkt wordt. Maar zullen wij den eeuwigen Vader van ons

aanwezen beschuldigen , om dat wij niet onveranderlijk volmaakt zijn? Laaghartig sterfling! bloos over die opkomende gedachte; uw aanleg is groot — is edel. Een zedenlijk gevoel, dat het gewigt der aandoeningen onderscheidt , en eene op zich zelf werkende liefde voor uw eigen geluk bekleeden in u de plaats van een ingeschapen *instinct* der dieren; gij hebt u zelf misvormd; ingebeeld geluk moge u vleien , het gevoel van rampzaligheid zal eenmaal uw dwaaze verkiezing straffen, de misbruikte vrijheid zal door naberouw gelouterd worden , en uwe omhelzing van waare orde en zedenlijke schoonheid zal met het genot van reine zaligheid beloond zijn. — Ja, liefderijke God! uw wederkeerende kinderen worden met glorie gekroond, en weerhouden hun afwijkende broederen. — Lieflijk — troostende gedachten! gij omhelst mijn lijdende ziel, en mijn folterende denkbeelden sluimeren in die omhelzing. Ja, Vrijheid, waare — godlijke vrijheid is het doel van ons aanwezen. De menschheid draagt het beeld des eeuwigen Vaders; de menschheid moet zich aan Vrijheid gewennen, en de glorioke onsterfelijkheid waardig worden.

Moor-

Moordend geluid! dat door de stilte akelig henen rolt, waarom verdriift gij nog de kalmte, die mij begon te overfchaduwē? het losbrandend gefchut brult nog om de overwinning; elke fchok verkondigt den dood — mijn hart heeft. ó God! welligt eindigt het leven van een' nuttigen medeburger der wereld op dit tijdstip — welligt dringt een kogel in zijn hart, en verfmoot, terwijl het losbarftend geluid nog dommelt, een leven, dat niets dan zegen en geluk om zich heen verfpredde. — Mooglijk valt op dit oogenblik de braafte Vader van een bekoorlijk bloeiend gezin; vruchtloos zal de verlangende Echtvriendin naar hem uitzien — vruchtloos zal zij haar' zuigeling het vaderlijk welkom keren ftamelen — vruchtloos zullen de huppelende kinders de vleiende armpjes naar hem uitftrekken — nooit, nooit zullen zij hem weêrzien! — Neen ongelukkigen! uw liefing — uw befchermer ligt onder de vertrapte dooden — ongekend en geplunderd zal hij op het flagtvelde door den overwinnaar begraven worden. — Elke fchoot voert een koude rilling door mijn bloed, en mijn verbeelding verliest zich in doodlijke tekeningen. Agtbare Grijsaards liggen met den dood te worftelen, naast

bloeiende jongelingen, wier vermorzeld brein
 wijd en zijd heenspat. — *Hier* valt een edele
 Menschenvriend met het gebed der tederste
 broederliefde op de verbleekende lippen — en
 de snoodste booswicht, gevoelloos en wraak-
 ziek in den krijg gewikkeld, blaast op de
 borst des grootmoedigen al vloekend den
 jongsten adem uit. — *Daar* gilt de wanhoop;
ginds smeekt de vriendschap, en geheel de
 natuur staart met weemoedigen angst op den
 uitflag des strijds.

Aardsenglen! kunt gij traanen weenen?

Weent dan, terwijl de Menschheid woedt;

Weent — als geweld en wraak vereenen,

Belust op rookend menschenbloed.

Meëlijdende Englen! ja, uw traanen

Zijn paarlen voor uw hemeldeugd —

Zij schitteren op de zegevaanen,

Die 't gloriëpad der onschuld baanen,

Als morgendauw van reine vreugd.

Wac

Waarom die wreede moordtooneelen?

*Ach! kan de hand der broedertouw
Geen waare grootheid wakker streelen?*

*Moet smart — moet duldelooze rouw
De zegepraal des rechts verzellen?*

*Moet zo veel bloed dan 't offer zijn ,,
Als moed der helden borst doet zwellen —
En weêrloosheid haar juk voelt knellen ,
Welcer misleid door ijden schijn?*

Verwoesting brult uit ijzren monden ,

*De wapenkreet ontroerd natuur ;
Het lood , naar 't broederhart gezonden ,
Bereidt het ijslijkst stervensuur .*

Neen Held! die 't zuchtend recht verdedigt ,

*Geen wraak onteert uw dapperheid ;
Nooit wordt uw grootsche ziel beledigt ;
Als ontrouw zich met 't recht bevredigt ,
Dan wordt uw vriendschap majesteit .*

De

*De Menschheid heeft zich zelve ontluisterd,
 Zij boodt haar hand aan Dwinglandij;
 Nu ziet zij zich vertrapt — gekluisterd,
 En strijdt zich, schoon al worstlend — vrij.
 O God! haar grootheid zal herleeven;
 De trotsheid heeft haar jeugd misleid;
 Haast doet zij aardstirannen beeven,
 Haast durft zij naar volmaaktheid streven —
 Bekoord door Englen zaligheid.*

*Ja, de oorlogsvlam, die 't bloed doet koken,
 Verteert eerlang het slaavenjuk.
 De dwang doet schuldlooze offers rooken
 Op 't altaar van zijn valsch geluk.
 Maar Vrijheid zal die offers wreeken;
 Triumf! de rechten der Natuur
 Zijn aan 't gezond verstand gebleeken —
 Het licht der kennis is ontsteken
 Aan vonken van een godlijk vuur.*

Europa staart op 't lot der volken;

De dwangzucht beeft — het heil daagt op;

De lentedauw der Vrijheidswolken

Zoog bloemtjens op der bergen top —

Die lente-nevel kuscht valeien;

Het Lelitjen der dalen bloeit;

De beekjens mogen speelemeien;

Natuur juicht reeds met zang en reien;

Nu Vrijheids eerzon troostend gloeit.

De donderende weergalm zwijgt. — De lucht, die over de mij omringende heide eenzaam drijft, trilt niet langer door de stem der wreekende moordzucht. — Gewis heeft zich de overwinning nu duidelijk verklaard. Eén der strijdende *partijen* pronkt met bloedige lauërkransen, terwijl de andere, door kermende ongelukkigen en der kragtloos-sterwenden belast, angstvallig de vlugt neemt. — Nog herstelt zich de rust van mijn hart niet. — Beurtlings zweeft mijne verbeelding bij de wach-

wachtende lievelingen der gestorvenen en over het rampzalig slagveld. Bloedige traanen zie ik weenen. De noodlijdende Moeder frekt haar beevende armen uit, om haar' heldenzoon weêr te omhelzen — maar haare verwachting is vergaan: — het bericht van zijn' dood verscheurt haar' tederen boezem, en haar hijgende levenskracht bezwijkt onder het gevoel van haar verlies. — De moedige Bruid reikhalst naar den wellust van haar ziel; haar schitterende oogen vraagen vol verlangen aan't overschot des legers naar den Geliefden: het moedloos stilzwijgen is voor haar de taal des doods; op eenmaal ontwaaken al haar aandoeeningen en overstemmen haar reden en haar natuur; zij ijlt naar het slagveld — zij zoekt haaren bruidegom onder de rampzalige misvormden — zij gevoelt, zij herkent zijn bebloedde trekken; werktuiglijk drukt zij den verpletterden jongeling aan haar' boezem; voor haar smart zijn geen traanen — geen woorden — zij besterft op het koude lijk, terwijl de jammerkreet van duizend ongelukkigen de natuur doet fidderen. — Troostlooze Ouders slaan op hun lijdende borst. Arme verlatene Weduwen wringen wanhoopend de handen; en de hulpeloze Weesjens doen den vleienden Vader-

dernaam in hun onnozele traantjens ver-
fmooren.

Droevige tooneelen der wraakzucht! ver-
dwijnt voor eeuwig uit de zichtbare Schep-
ping. *God is liefde*; de menschheid is naar
zijn beeld gevormd; waarom zal zij dit beeld
door haar eigen bloed zoeken uittewisfchen? hoe
diep is de grootheid des aardlings gevallen!
geen engel behoefde zich om zijn' rang te
fchaamen — maar trotsheid heeft die glori-
je bevlekt, eigenbaat heeft de ketens voor onzen
hals gefmeed, en onder die ketens is verraad
en wraakzucht opgewiegd. Dan de eeuwen
der kindsheid zijn voorbij; de Menschheid ge-
voelt haare waarde, en herneemt haare groot-
heid — zij zal aan haare bestemming voldoen;
orde en vrijheid zullen al haar rechten heili-
gen, en ons waar — ons eeuwigtoenemend
geluk zal zijn geboortedag zien vierden.

Ginds daalt een heldre wolk met roozengloed omboord,

Zij drijft op vleuglen van een zuchtend morgenwindjen,

En

En voert de Vrijheid naar het grootsch ontktuistrend
(oord.
De borst der Vrijheid voedt een schuldloos vlelend kind-
(jen,
Een kleine Engel, in wiens zielbeoorend blos
Volmaakte trekjens van het eeuwig wezen pronken —
't Is Eendragt, blij geteeld in vriendschaps mirthen-
(bosch.
o God! ik voel mijn ziel door hemelgloed ontvonken ;
De zalige Eendragt wordt door Vrijheid opgevoed.
Der Englen maatschappij zal't heil der aardweër zin-
(gen,
Daar zij een vrijheidstelg — een eedle zuster groet —
Een zuster, die in't stof naar eeuwge vreugd zal dingen.
Drijf, lieve morgenwolk! drijfzacht naar't blijge-
(west —
Drijf als de zegekoets der lang-verdrukte Vrijheid —
Men wacht die dochter Gods — haar tempel is gevest:
Haast is Europa vrij — en smaakt een englen-blijheid.

M E N -

M E N G E L I N G E N .

V R I J H E I D

E N

G E L I J K H E I D .

De woorden *Liberté et Egalité*, welke thands even zo krasfend in de ooren der Grooten en Overheerscheren der aarde, als welluidend voor 't gehoor der *Franfche Natie* — zo verze geen aanbidders van 't geliefde *Oude* zijn — klinken; en welke hun ten leuze verftrekt, tot herftel der rechten van den mensch: zijn even zo gevaarlijk en fchadelijk voor het menschdom, wanneer ze kwalijk verftaan en begrepen worden; als ze heilzaam en nuttig kunnen wezen voor de volken der wereld,

F in

indien derzelve waare betekenis wordt ingezien en daadlijk beoefend.

Verstaat men door *Vrijheid*, eene losmaking van alle banden van gezag en verpligting — eene ongehinderde opvolging van zijn eigen wil, hartstochten, begeerten en lusten: — dan is zulk een toestand alleszins gevaarlijk, schadelijk, vernielend voor het menschdom — dan is 'er geen algemeene veiligheid en zekerheid, veel min Vrijheid.

Neemt men het woord *Gelijkheid* in den zin, als of alle menschen in rang en bezittingen volkomen gelijk moesten zijn — als of 'er geen rijken en mingeoedden — geen overheden en onderzaaten, geen heer en knecht, geen onderscheiden rang, eer en aanzien mogen hebben; — dan is de uitoefening van zulk eene gelijkheid het menschdom veel meer afgrijslijk, dan de toestand der overheersching en slaavernij.

Dat de weldenkenden der *Franken* deze woorden in dien zin niet verstaan hebben, is even zo zeker, als dat veelen onder die *Nazië* er de evengezegde betekenis aangehecht, en daar naar gehandeld hebben.

Is het wel te verwonderen, dat de woorden *Vrijheid* en *Gelijkheid*, in een verkeerden,

den of bekrompen zin, moesten genomen worden door eene *Natie*, die zo veel eeuwen lang onder slaavernij en de uiterste ongelijkheid waren gebukt geweest? Is het wel te bevreemden, dat andere volken, die zich nog in een dergelijken toestand bevinden, dezelfde verkeerde denkbeelden aan die woorden moeten hechten? Hoe kan de gemeene man, die men niets anders geleerd heeft dan te gelooven, te onthouden en te gehoorzaamen, op één sprong, wanneer hij de wijsgeeren van *zedelijke vrijheid* en *gelijkheid in rechten* hoort spreken, de uitgebreide en betrekkelijke betekenis dier woorden — en derzelve eigen grenzen bevatten?

Maar moet men daarom de waare betekenis der woorden *Vrijheid* en *Gelijkheid* den gemeenen man als gevaarlijk en schadelijk onthouden — of de klank dier woorden zelfs voor hem vermijden, tot hij de rechte betekenis 'er van verftond? Dit ware even eens, als of een zeeman voornam, om niet in 't water te komen, voor dat hij zwemmen kon. Is niet het beste middel, om zich, in geval van nood, voor verdrinken te hoeden, zwemmen te leeren, en geen afschrik van het water te hebben?

De Roomfche *Curie* onthoudt daarom den gemeenen leeken het lezen van den bijbel, om dat dit boek, zo ze zeggen, een gevaarlijk gif kan worden in de handen van onkundigen, en aanleiding geven tot de gevaarlijkste ketterijen: naamlijk zulke ketterijen, dat de leek wijzer kon worden dan zijn biegtvader.

Geen verlicht man zal in onze dagen zulk eene heilige onkunde meer bewonderen en vereeren?— Heeft niet *Frankrijk* getoond, hoe fchadelijk het is, wanneer de onkundigften der gemeente langs andere wegen een licht uit de duifternis zien opgaan, en daarbij bemerken, welke de oogmerken zijn, waarom men hen met list en geweld in de zedenlijke slaavernij heeft willen houden? Zou de Geestelijkheid aldaar wel het gantsche gewigt van den haat des ontwaakten volks op haar hoofd hebben zien losbarften, en het zelve van het bijgeloof tot het ongeloof zien overflaan, wanneer ze het, in plaats van een blind geloof aan haare magtfpreuken, de grondbeginzelen van een redentlijken Godsdienst, en daar op rustende reine zedenkunde hadt geleerd? Zouden zij zulk eene, alleen zinnelijke, betekenis aan de woorden *Vrijheid* en *Gelijkheid* gehecht hebben, zo men hun niet alle voorwerpen van kennis, ge-
loot

loof en pligten , door zinnelijke voorstellingen en werktuiglijke verrigtingen — in plaats van zedelijke verklarings en betrachtingen , hadt ingeprent en opgelegd?

Door het rechte verstand der betekenis van de woorden , *Vrijheid* en *Gelijkheid* , kan men alleen de schadelijke uitwerkzelen , die de gevolgen kunnen zijn van eene verkeerde opvatting , voorkomen. Men kan daar door niet alleen verhinderen de onstuimige werking der hartstochten van zulken , die uit hunne duisternis van onkunde een flauwe schemering van licht gewaar worden — maar hen ook behoeden voor de anders gevaarlijke verleiding van zulken , die de woorden *Vrijheid* en *Gelijkheid* tot veel schadelijker oogmerk , dan dwinglandij en flaavernij , trachten te misbruiken.

'Er is een groot *onderscheid* tuschen *Vrijheid* en *Gelijkheid* in den staat der *Natuur* — en *Vrijheid* en *Gelijkheid* in de *burgerlijke* maatschappij. De laatste kan wel niet bestaan — of bestaat niet — zonder op de eerste gegrond te zijn: maar ook de eerste zelfs kan niet bestaan , zonder zich zelve paalen te stellen — of zonder eenige bepaaling.

Zelf in den Staat der *Natuur* behoort men

onderscheid te maaken, tusfchen *menfchlijke* en *dierlijke Vrijheid*. De laafte, die eer den naam van ongebondenheid dan Vrijheid voegt, is zelfs binnen de paalen van natuurlijke neigingen en *inftinften* gebonden: de eerfte moet zich zelve binnen de paalen van zedenlijke orde of gerechtigheid beperken — de eene mensch zijne Vrijheid niet uitoefenen ten koste van die eens anderen, of'er bestaat geen Vrijheid meer onder het menschedom — maar alleen geweld en dwang in derzelve plaatze.

Zo is het ook gelegen met de *Gelijkheid* der menfchen in den *Natuurftand*. Als een afzonderlijk foort op zich zelve, onder de dierlijke fchepzelen, zijn ze aller wezenlijk aan elkan- der gelijk — als zedenlijke wezens, hebben ze ook alle dezelfde foort van vermogens en eifchappen, die zich allen op gelijke wijze moeten ontwikkelen — doch welke in de graaden van ontwikkeling veel kunnen verfchelen, zonder dat dit nogthands eene wezenlijke ongelijkheid kan heeten.

Bij de meerder verhevenheid van des menfchen zedenlijk vermogen, dat hem natuurlijk tot de gezelligheid, als een hooger graad van geluk, fchijnt gefchikt te hebben — is veel meer de *ongelijkheid*, in de graaden van ontwik-
ke-

keling der natuurlijke en zedelijke vermogens, een middel ter bereiking van het gezellig geluk, dan het de volkomenste gelijkheid zoude zijn. De ongelijke en afwisselende graaden van schoonheid, van lichaamssterkte of snelheid; van vlugheid of doordringendheid des verstands — van kennisfe van deze of geene voorwerpen, maakt de gezelligheid levendig — en behoedt haar voor het vermoeiende en verveelende, dat in de volkomen gelijkheid en ééntoonigheid gelegen is.

De menschlijke *Vrijheid* en *Gelijkheid* bepalen zich zelve dus reeds in den staat der Natuur, en dus nog te meer in dien der *maatschappij*.

Het zij de oprigting der menschlijke maatschappijen een gevolg zij van der menschen natuurlijke neiging tot gezelligheid, en dus eene uitbreiding der bijzondere huisgezinnen tot één groot algemeen huisgezin — of een genooddrongen middel, om zich na het ingevoerde recht van eigendom, in het bezit en de personeele veiligheid, door vereenigde magt zeker te stellen tegen geweldige aanvallen van enkelen: of dat de maatschappijen en daar in gestelde dwingende magt een gevolg zijn van een algemeen vredeverdrag, na de schadelijke ondervinding van het aangemaatigd *recht des sterk-*

zen — dit is zeker, dat in de burgermaatschappijen geen volkomen onbepaalde vrijheid en gelijkheid van elk lid der maatschappij kan plaats hebben.

Doch het is aan den anderen kant ook even zeer waar, dat men geen burgermaatschappij wettig kan veronderstellen, waar in sommige leden vrijwillig afstand zouden gedaan hebben van hunne natuurlijke rechten, ten behoeve van een ander gedeelte, of van éénen, en zo zich zelven de natuurlijke en zedenlijke Vrijheid hebben ontroofd, en eene volkomen ongelijkheid onder éénzoortige wezens ingevoerd.

Of, zo men wilde stellen, dat de sterkeren de zwakkeren hadden overweldigd, en zo gedwongen, om zich onder hunne gehoorzaamheid en willekeurige bevelen of voorgeschreven wetten te onderwerpen — dan zal men zulk eene instelling der maatschappij nooit wettig kunnen heeten — en alleen zo lang duurzaam moeten agten, tot de zwakke de sterke wordt.

Doch wij willen niet zoeken naar de *Vrijheid* en *Gelijkheid* in zulk eene Maatschappij: maar hoe dezelve kan en moet bestaan in een *Burgerstaat*, die men *wettig* kan heeten, en waar het welzijn van het geheel de hoogste wet moet uitmaken.

In zulk een volksmaatschappij kan geen *onbepaalde* Vrijheid, geen *volkomen* Gelijkheid plaats hebben. Eene welgeregelde volksmaatschappij is niet zo zeer een groote menigte van *individus*, die ieder hun' bijzonderen weg gaan — maar als 't ware een algemeen samenstemmend huisgezin, waar alles in betrekking tot elkander staat, en alle willen en werkingen zich tot één punt, het welzijn des huizes, vereenigen — waar elk aan zijne bijzondere en algemeene pligten gebonden is, en waar, in geval van afwijking, de hoogste Vaderlijke magt elk tot zijne grenzen terug voert. De *vrijheid* van ieder deel bepaalt zich binnen de grenzen zijner pligten, en onderschikt zich aan de natuurlijke meerderheid der ouderlijke *ervaarenheid* in het geene voor ieder deel en het geheel goed en best is, en de natuurlijke liefde en goedheid tot die genen, welke aan dezelfde ondergeschikt zijn. De Natuurlijke *oppermagt* des huisgezins schijnt dus een hooger trap van vrijheid en een hooger rang te bezitten, om dat ze, in geval van afwijking, de overige leden tot hun pligt kan dwingen. Doch ze is even zeer als de andere aan de *billijkheid* gebonden, en gehouden, ieder zijne rechten te laten toekomen, eer ze op *gehoor-*

zaame ondergeschiktheid, wederliefde en hoogagting kan rekenen. De onderworpenheid der kinderen houdt op, zo dra ze volwasfen zijn — en de voordduurende hoogagting kan als dan niet anders als uit het bezef van verdiende dankbaarheid voordvloeien.

Hoe zeer 'er dan ook in den vorm, ten aanzien van de *trappen* in de *Vrijheid* en *Gelijkheid*, veel overeenkomst is tusschen een natuurlijk huisgezin en eene burgerlijke maatschappij — zo is 'er tusschen dezelve nogthands een wezenlijk onderscheid ten aanzien der bronnen, waar uit de hoogste dwingende magt voordvloeit.

De Vaderlijke magt is in het huisgezin natuurlijk, om dat hij de oudste, de wijste — de sterkste is, en om dat zijn gebiedende wil over zijne kinderen alleen voordvloeit uit goedheid, en uit de kennis van het geen het noodigste, nuttigste en beste voor hun is. Doch in de maatschappij is geen *natuurlijke* oppermagt over volwasfenen. Als onafhankelijke *individus*, of hoofden, ieder van zijn huisgezin, zijn ze allen even vrij, elkander volkomen gelijk; en om dus te samen een groot huisgezin of maatschappij uit te maaken, moeten ze ook samen vrijwillig overeenstemmen, om onder
zich

zich zulk eene magt en ondergeschiktheid in te stellen, en een algemeen belang te vormen. De *Vrijheid* van ieder lid dezer maatschappij wordt dan door deze inrigting bepaald, en de *Gelijkheid* cenigsfins opgeheven. Doch deze inrigting is daarom geen wezenlijke opoffering der *Vrijheid*— geen daadlijke vernietiging der *Gelijkheid*. Het geen men vrijwillig doet, is eene uitoefening der *vrijheid*, zelfs dan, wanneer men een gedeelte zijner *vrijheid* onderfchikt aan anderen, om daar door van zeker gevaar voor 't verlies derzelve bevrijd te zijn, of om daar door, in meerdere vereeniging en meerdere gerustheid, een hooger geluk te smaa-ken. De *Vrijheid* blijft dus zo wel als de *Gelijk-heid* wezenlijk en ongeschonden, wijl de pligten, waar aan men zich onderwerpt, algemeen en wederkeerig zijn, en zo wel het geluk des éénen als des anderen bewerken.

'Er kan dus in een Staat even min eene vol-komen *Vrijheid* en *Gelijkheid*— als een wezen-lijke vernietiging en verbreking derzelve plaats hebben; wijl de vrijwillige (of liever zeden-lijk-noodzaaklijke) bepaaing der deelen ge-fchiedt, om het geheel of het wezen te be-waaren.

Zodra de algemeene bewilliging daar is,
en

en de inrigting vastgesteld, is elk deel verplicht zich aan deze instelling te onderwerpen, de noodzaaklijke onderscheiding der rangen en magten te eerbiedigen: en in de uitoefening dezer burgerpligten kan hij alleen op het behoud zijner algemeene gelijke rechten, en het betrekkelijk menschlijk en burgerlijk geluk, hoo- pen — ja in het tegengestelde geval zelfs, wanneer hij uit verzuim van pligt naar de vastgestelde en erkende wetten gestraft wordt, kan hij zich zelfs niet beklagen over onvrij- heid en ongelijkheid, zo lang alle de leden der maatschappij hier in voor de wet ende Gerech- tigheid gelijk staan.

De *Vrijheid* en *Gelijkheid* in de maatschap- pij, waar ieder burger aanspraak op kan maa- ken, is: dat ieder even *vrij* zij in alle zijne handelingen, zo verre hij zich niet vrijwillig aan de inrigting van den Staat onderworpen heeft, en bij dezelve een gedeelte zijner vrij- heid heeft afgestaan, zo ver als noodig was om het algemeene geluk te bevoorderen — en ten aanzien van dezen gedeeltelijken afstand is het van dezelfde kracht, niet alleen of ieder *individu*, in eigen persoon, of door wettig ge- magtigden zulks gedaan heeft — maar ook geldt dit, zo wel ten aanzien der bijzonderheden,
die

die als noodwendige gevolgen uit de algemeene inrigting voordvloeien, als van de *minderheid* der leden eener maatschappij, welke, zo dra men zich gezamenlijk tot een algemeen huisgezin vereenigd heeft, verplicht is, zich te onderwerpen aan dat geene, wat de *meerderheid*, ten besten van het algemeen, noodig vindt: en het overstemd gedeelte is even zeer strafbaar, wanneer het afwijkt van de vaststellingen eener wettige meerderheid, als van die, waarin het vrijwillig heeft toegestemd — ten ware dan, dat eene meerderheid iets beschikt hadt ten koste der minderheid, en over zodanige zaken, waar van niemand voor zich zelve, of voor een ander, afstand kan doen. — En de *Gelijkheid* in den Staat is: dat ieder lid van denzelfven even veel aanspraak heeft op de bescherming van zijn perfoon en eigendom — even veel deel aan het algemeen geluk, dat uit de inrigting voordvloeit. De *burgerlijke Gelijkheid* is dus niets anders dan eene *gelijkheid in rechten*, waar door ieder even veilig is, wanneer hij zijne pligten betracht — ieder even strafbaar, wanneer hij dezelve verzuimt of overschrijdt.

De *Vrijheid* en *Gelijkheid* in den burgerstaat zijn derhalven meer *zedelijk* dan *zinnelijk*; — ze zijn eigenlijk voor de maatschap-

pij alleen *negatief*; en derzelver klank behoort in een welgeregelden Staat de plaats in te ruimen voor RECHT en PLIGT; wijl in de uitoefening van onzijdige gerechtigheid, en het getrouw betrachten der pligten, door alle magten, standen en rangen in den Staat, de waare burgerlijke *Vrijheid* en *Gelijkheid* gelegen is.

Het is alleen dan, dat deze uitdrukkingen in den staat kunnen te pas komen, of van nut kunnen zijn; wanneer men van het waare oogmerk der instelling en inrigting van de maatschappij is afgeweken, de rechten verkort, en de pligten verzuimd of overschreden heeft; wanneer ze ten doel en regel der wederherstelling van het oorspronkelijk beginzel kunnen strekken.

M E N G E L I N G E N .

V R I J E Z A N G L U S T

I N E E N '

S C H O O N E N N A G T .

De zigtbre schepping slaapt, mijn boezem ademt ruimer;

Mijn reden spiegelt zich in Gods aanwezigheid:

Dat orde en kragt op nieuw weêr in haar bajert sluimer' —

Geen nood! ik voel — ik denk — ik rijs in majesteit.

Waar ben ik?... 't zwijgen heerscht — is hier 't verblijf der

(dooden?...

Neen, Vader der Natuur! — de frische levenskelk

Is door uw hand gevuld — thands moet de stille nagt

De matte sterfelijkheid tot uw verkwikking nooden,

(kragt.

Zij hijgt — zij drinkt — zij zwijmt en krijgt verjongde

Na-

Natuurgenooten! Slaapt — Bedroefden! schreit niet langer,
 Voelt — voelt uw traanen door bedwelming weggekuscht;
 Al gaat elk oogenblik van nieuwen rampspoed zwanger,
 Ontvlugt uw foltring in gevoelloosheid en rust.
 De Schepper der natuur onfluierde deze uren,
 Tot heil der aarde, met gestarnde duisternis;
 De onzekre sluimring sluit dan 't oog der werkzaamheid —
 De maan drijft plegtig door den stoet der flonkervuuren,
 Daar zich een grootsch gevoel door heel mijn ziel verspreidt.

Ik waak — de nagt is schoon — de stille wandeldrevent
 Vertooncn mij een schets van 't vreedzaam pad der deugd;
 Hier aan de grenzen van 't gezellig samenleven —
 Hier kent mijn lijdend hart nog 't zoet der englenvreugd.
 Geen angst — geen wroeging stoort de kalmte in 't vrij geweten;
 Zo zacht als 't licht der maan op koelen nagtdauw gloort,
 En 't jeugdig lentegroen met silvren weerglans tooit:
 Zo doet de blijde hoop mijn zielrouw vergeten;
 Daar de onschuld voor mijn treên haar blanke paarden strooit.

Het lieflijksmeltend lied der teedre Nagtegaalen

Verheft zich — rolt of kwijnt in 't eenzaam dennenwoud,
 Waar sleepende Echo's langs de grijze stammen dwaaleh:
 Zo lieflijk is de stem, die mij 't geluk ontvouwt —
 Zo lieflijk is uw stem — ô kind van 't godlijk Wezen!
 (woont,
 ô Vriendſchap! — Vriendſchap! die in ſtoflijke oorden
 In oorden — waar de nijd op ſtille grootheid woedt —
 (vreezen —
 'k Zal in uw zachten arm voor dwang noch huichlaars
 De onſterflijkheid breekt aan — dan klinkt uw morgengroet.

't Geluk, door vriendſchap voor mijn ſchreiend oog geſchilderd,
 Spreidt langs mijn donker pad een vlelend ſchaduwbeeld,
 Zo treft ons 't licht der maan, ſchoon 't in ons oog verwilderd
 Daar 't faamgevlochten loof op ſtruike en heeſter ſpeelt.
 De onſterflijkheid breekt aan — al de afgeperſte zuchtjens —
 ô God! verliezen zich in 't hart der eeuwge trouw —
 Bloos — lieve daagraad! bloos — onſterflijkheid breek aan:
 Mijn drijven zweeven vrij, als gulle lenteluchtjens,
 En ſchudden ſtout den dauw reeds van cipreſenblaân,

G

Ja

Ja, aandoenlijke plegtigheid der Natuur! weldaadige filte! die het werkzaam leven in een kragtversterkende gevoelloosheid doet wegfluimeren — gij wekt in mijn ziel een eerbiedige verrukking — en schaduwet mij de rust der zaliggestorvenen. Hoe groot is de liefde van het onbegrijpelijk Wezen, dat, volgens het eenig volmaakt ontwerp, een onafmeetbaar heelal uit de onaanwezenheid te voorschijn riep, om in het zalig genot des aanzijns te deelen! — Hoe groot is uwe liefde, ó Vader van het geschapene! — ik verlies mij in het gevoel van uwe allesovertreffende tederheid voor de schepzelen, die zich in uwe hand bewegen. — Duisternis overschaduwet den halven wereldbol — het groeiend rijk verzadigt zich met koele verfrisching en uitbreidende sappen — en het dierlijk leven wordt op nieuw door uw' godlijken adem bezielde. — Het staa-tig dennenbosch vertoont zich als een zwart gebergt in het schemerachtig verschiet, terwijl het aan den boezem der wolken met jeugd en schoonheid gevoed wordt. — De maan werpt een troostend schijnzel op het eenzaam pad van den nagtreiziger. — Met een minzame gezelligheid drijft zij voor hem heên; zij versilvert voor zijn oog de waasemende kruiden, en speelt

speelt met het sluimerig koeltjen op de beevende heesters; terwijl de verbeelding uit de wijkende stralen en buigende takken den reider zweevende schimmen ten stillen nagtdans geleidt.

Hoe zijn de tooneelen veranderd! voor weinig nuren golfde de lucht door 't gejuich der werkzaamheid; of door het verdrietig gemor der zwoevende ontevredenheid — een dommelig geruisch weërgalmd: van streek tot streek — de nijvte landman stuurde den ratelenden wagen, met moedige paarden bespannen, over een harden kleigrond — op de akkers klonken de vrolijke veldzangen, en beändwoordden de kunstlooze, maar gulle toonen, die uit jongbegraasde weiden vreedzaam galmden; terwijl de melk uit volgeladen ladders in den emmer der blijmoedige melkmeid schuimde. — Nu heerscht een zwijgende rust. — De slaap breidt zijn vleugelen over dorp en steden — over hut en weiden met een bedwelvende minzaamheid uit. — Ik hoor niets: — alleen het gebläf der waakzame honden verbreekt telkens de stilte, die zich om de eenzame woning der slapende landlieden gelegerd heeft; zelfs die natuurlijke stem der getrouwheid is bevallig. — De *Echoos* vermengen zich met het gekras der droefgeestige nagtvogelen, en

verspreiden zich met een slepende plegtigheid tusfchen de heuvelen en de uitgetrekte heide.

Hoe vrij verlustigt zich de verbeelding! hoe grootsch ontwikkelen zich onze gedachten, terwijl geen nieuwe gewaarwordingen, uit het woelend leven geboren, door de uitwendige zintuigen in den fchatkamer des verftands opgezameld worden! — De denkkragt oefent zich in het gebruik van voorheen ontvangen indrukken. — De flapende Natuur ontfluit in dit majestieusch uur des nagts — geen elkan- der afwifelende tooneelen, alleen haar rust-koets houdt mij opgetoogen. — Alles, wat mij omringt, wekt gevoelvollen eerbied. — Ik gevoel — ik aanfchouw in deze ftilte den God der Natuur — ik gevoel mij zelve — de grootheid van mijn aanwezen treft mij — weemoedige vergenoeging geeft aan mijn hartstochten eene aandoenlijke kalmte en vergt mij kwijnende nagtzangen.

Hoe grootsch waart ge eenmaal, zwarte Nagt!
Eer zonnen op uw boezem straalden ;
Eer nog de wenken van Gods magt
Tot in den schoot des bajerts daalden ;
Eer nog de raadren der Natuur
Zich volgend's 't heerlijkst plan bewogen ;
Toen aarde en lucht en sluimrend vuur,
Vermengd in 't plegtig wordingsuur,
Nog rustten, met uw floers omtoogen!

Grootsch waart ge, toen uw donkerheid
Den pasgeboren afgrond dekte ;
Toen de adem van Gods majesteit
De ontwikkeling eerst door 't aanzijn wekte —
Ja, grootsch was 't eerste schemerlicht,
Dat op den losfen chaös beefde,
Toen 't scheppend Woord, dat sferen sticht,
Dat Woord — daar zij, daar worde licht —
Langs jeugdige oceaanen zweefde.

o Stille nacht! toen 't werkend vuur
 De hoofdstof plegtig deedt ontwarren,
 Toen gij de omsluerde Natuur
 Ten dans leidde in den glans der starren;
 Toen 't vuur de dampen hadt verdund,
 En 't goud der hooggeplaatste zonnen
 Een zachte spiegling werd't vergund
 Toen heeft onze aarde om 't Middenpunt
o Nacht! haar wentling grootsok begonnen

Dat Middenpunt, zo schoon geplaatst,
 Bezielt de wandlende planeten
 Ja, 't licht, zo lieflijk weêrgekaast
 Leert ons den stoutsten afstand meten
 Dat Middenpunt vergt diep ontzag
o Eedle Ziel van donkere bollen
o Moeder van den schoonen dag!
 De Maan pronkt met uw' gullen lach
 Terwijl de Nacht den dauw doet stollen.

o Zon!

O Zon! gij drukt uw grootheid uit.
 En alles, waar uw licht op fonkert;
 Uw pracht kwijnt over 't slapend kruid
 In silvren waas, door floers verdonkerd —
 Thands spreekt gij zacht in 't schaduwbeeld,
 Dat langs de ruwbewasfen heide
 Met zwarte nagtverschrikking speelt:
 Bloos Dwasepucht! die uw leugens teelt,
 Waar 't drijvend maanlicht zich verspreidde.

Beglansde Nagt! uw koel gebied,
 Waar levenskracht en welvaard groeien,
 Ontbeert den zwier der schepping niet —
 'k Zie aan uw grenzen roozen bloeien;
 Dit halfroond wentelt uit uw rijk —
 Straks danzen bleeke schemeringen:
 O Nagt! dat vrij uw stilte wijk,
 Dat schaduw voor het licht bezwijk —
 'k Hoor Filomeel uw lof nog zingen.

*Ja, Filomeel, zo lief — zo zacht,
 Doet nog zijn teedren nagtzang klinken;
 Schoon reeds de daagraad vleiend lacht,
 En 't purper doet op 't nestjen blinken —
 Ik volg hem — ja, 't gevoelvol hart,
 Vindt aan uw' boezem kalmte en blijheid;
 Al boeit geen slaap de zielesmart,
 De treurge schuilt in 't eenzaam zwart,
 En klaagt zijn grievend leed in vrijheid.*

*Grootsch waart ge, o Nagt! toen Juda's oord
 Weërgalnde door Gods hemelchooren;
 Nog rolt die galm door de eeuwen voord:
 De roem van 't menschedom is geboren!
 Maar pronkte gij in Efrata
 Met glans, die van de aardsenglen straaide;
 Verschrikking vondt geen wedergaê,
 Toen uw gordijn op Golgotha
 Voor 't moordtooneel der liefde daalde.*

Als wraak — als dwang 't natuurlijk recht
Der lijdende onschuld durst vertrappen,
Dan schijnt al 't heil der orde ontzegd —
Natuur schijnt uit haar' kring te stappen;
Verschrikking doet het eerloos bloed
Der snooden voor een schaduw stollen,
Daar wroeging in 't geweten woedt;
Terwijl de deugd vol eedlen moed
Gods donders langs het zwerk hoort rollen.

Waar Zangdrift! waar — waar vloeit mijn lied?..?
o Menschenliefde! o zuivre zeden!
Zo lang mijn hart uw troost geniet,
Huwte ge elken toon aan zaligheden —
Ik zing voor vriendschap — liefde en deugd:
Wie wraakt dit vrij — dit kunstloos zingen?
De Nagt schonk mij de zoetste vreugd,
Daar zich mijn fiere geest verhetugt
In zweevende bespiegelingen.

De Maan wordt scheemrend weggekusch,
o Daagraad! door uw roozenlippen;
Natuur ontwaakt — de ontvloten rust
Veradelt weer haar schoonste stippen.
De Morgenster smelt in den gloed,
Die 't Oost met goud en purper schildert.
Rijs, grootfche Zon! die 't leven voedt, —
Rijs — daar elk oog u 'juichend groet —
Daar angst noch rouw Natuur verwildert.

A A N D E N N A G T.

Stille Nagt! Vriendin der droefheid!

Waarom wijkt uw schaduw niet?

Troostend lacht de lentemorgen —

Maar voor mij is 't eindloos nagt.

Moedloos, eenzaam, maar vertrouwlijk,

Schrei ik God om deernis aan;

Nergens gloort een blijde lichtfraal —

't Uitzigt smoort in donkerheid,

Voor Natuur herrijst de daagraad

Uit een aaklig-zwarzen nagt;

Maar mijn blijdschap blijft verzegeld

In een ondoordringbre wolk.

Stille Nagt! Vriendin der droefheid!

Waarom wijkt uw schaduw niet?

Waarom ademt nooit de lente,

Bloemtjens langs mijn levenspad?

Stille Nagt! gij schuilt voor treurgen

Minzaam in 't belomterd bosch —

Ach! omhels mij zo bevallig,

Daar gij toch mijn treden verzelt.

M E N G E L I N G E N .

K A R E L D E N E G E N D E ,

K O N I N G V A N F R A N K R I J K ,

A A N D E

V O O R S T A N D E R S D E R D W I N G L A N D I J .

Uit een' stand, waar in een eindelooze nagt
heerscht, waar in verschrikking en wanhoop
mij folteren, deel ik u mijne gedachten me-
de, ó broederlijke Moordenaars van gerech-
tigheid en menschlijk gevoel! — Mijn zeden-
lijke natuur, weleer door trotsheid, door
heerschzucht en dweeperij op een jammervolle
wijze verbasterd, is in de leerschool van het
zelfsonderzoek, waar aan de onsterfelijkheid
mij

mij toebetrouwde, eenige stappen tot haar eigenlijke waarde weêr gevoorderd. Mijn gevoel begint weêr zijn veerkragt te hernemen. Het belang van mijn natuurgenooten treft mij — en onder het wroegend naberouw, dat rustloos in mijn aanwezen knaagt, mengt zich eene tederere bekommring over u, die op den weg, waar langs ik naar de rampzaligheid voordnelde, mij met stoute stappen durft naarvolgen. — Ó! Kon ik u al de verschrikkingen, die ik doorworstelde, beschrijven — ja, kon ik de duldelooze smert, die mij onophoudlijk vervolgt, affchetzen! — Eeuwen verlopen, maar nauwlijks krijg ik eenige vatbaarheid voor de flauwste genieting der zaligheid, die uit het zedenlijk goede voortvloeit. — Schande en afgrijzen overschaduwden mij met eene duisternis, verschriklijker dan de duisternis, die in het graf woont. — Veragting is mijne belooning. Ik schuw de volmaakte Godheid, om dat mijn ontaarde natuur strijdig is met goedheid en recht — ja, de gedachten aan God zijn mij ondraaglijk — zij verscheuren mij, daar ik mijn diepe vernedering, daar ik mijn eigen afgrijslijkheid met ontzetting gevoel. — Duizendwerf heb ik om de vernietiging gebeden; duizendwerf heb ik in verwijfelende woede mijn onsterfelijk aanwezen ver-

vervloekt en mijn' Schepper gelasterd. — Ik ontvlugt Gods vlekloosreine Engelen; elke gewaarwording van zulke onschuldige wezens is een pijnigende — een vergiftigende moorddolk, die in mijn' boezem wroet. Ver — ver van hun verwijderd, zocht ik eene schuilplaats. — Ach! dat ik mij onder vallende werelden had kunnen verbergen!.... Ach! dat ik buiten de grenzen van alles, wat bestaanbaar is, in de onaanwezenheid had kunnen wegzinken! — Mijn onsterflijke natuurgenooten zijn mij ten vloek; ik leef onder de rampzaligsten door gelijkheid — door overeenstemming van gruwelen, aan hun martelend bijzijn gekluisterd. — Onnatuurlijke moordenaars en verraders van alles, wat dierbaar en beminlijk was, stapten mij met logge treden te gemoet, toen ik mijn stoflijk omkleedzel verliet. — JUDAS ISKARIOT, (nog met den grijnzenden lach der vertwijfling op het onsterflijk gelaad) was de eerste van den afgrijslijken stoet, dien mijn scheemrend oog ontdekte; hij scheen vertfoosting te vinden in het optellen van mijn gruweldaaden, die in mijn geweten een duldeloos brandende hel vormden. „Ge; vloekte eigenbaat deedt mij een' Vriend; „wiens waarde ik niet kende, — een Leer-
 aar;

„aar, wiens volmaaktheid ik niet bezefte,
 „verraden en verkoopen.” (Zo sprak hij)
 „Maar wat bewoog u, om, tot onbereken-
 „bare schade van u-zelfen en aan uw ko-
 „ningrijk, uw edelmoedige broederen met
 „eigen hand te vermoorden? Wat bewoog
 „u, om langbeproefde vrienden, ja om den
 „voortreflijken COLIGNY, die zijn bloed voor
 „uw heil — voor uw glorijs zo grootmoe-
 „dig wilde opofferen, laaghartig te verra-
 „den — hem de hand van vriendschap
 „aan te bieden, en intusfchen zijn moorde-
 „naars te wapenen — even gelijk ik mijn
 „godlijken Vriend kuschte, terwijl ik zijn
 „beulen geleidde?” — “Ik ken de drijf-
 “veer van uwe daaden,” (riep de met wan-
 hoop worstelende HERODES, die nog met het
 bloed der onnozele zuigelingen uit *Efrata* be-
 lekt fcheen) “heerschezucht bestuurde uwe
 “ftaatkunde. De naare angstvalligheid voor
 “het verlies van een kroon, waar onder wij,
 “Koningen, de zedenloosheid van ons gezag
 “zochten te verbergen, is tot alles in staat.
 “Een magt, die wij ons toeëigenden,
 “moest door ontzettende bedrijven bezegeld
 “worden, op dat de flaaven, die wij kluister-
 “den, hunne rechten niet zouden terug ei-
 “fchen.

“ fchen. Een lust, om alles, wat buiten mij
 “ was, te dwingen, heeft mij de rust en het
 “ geluk van *palestina's* ingezetenen doen ver-
 “ woesten, terwijl ik den wroegenden angst
 “ voor hun geduchte wraak in stroomen bloeds
 “ zocht te koelen. — Het bezef, dat ik de
 “ kroon onwaardig was, deedt mijn schuwē
 “ verbeelding in elk mensch een wreeker aan-
 “ fchouwen. — De schoonste — de ge-
 “ trouwste Echtvriendin, mijn grootmoedige
 “ MARIAMNE, heb ik vermoord — ik heb
 “ haare Zoonen, de panden van onze eerste
 “ liefdedrift, voor mijn oog doen verwor-
 “ gen — want waar toe is een overheer-
 “ schend dwingland niet in staat? Ik heb mijn
 “ vrienden, mijn getrouwste beschermers ge-
 “ slagt — ik heb mijn onderdaanen ge-
 “ tergd — gefolterd, en onder mijn juk doen
 “ krommen — ik heb, tot afgrijzen van de
 “ geheele fchepping, de weerlooze onnofel-
 “ heid in de wieg, of in de armen van wan-
 “ hoopende moeders, vermoord. — Alleen het
 “ denkbeeld, dat een Kroonprins van DAVID
 “ geboren was, bewoog mij, om een geheele
 “ Stad in bloed en traanen te dompelen. Eeu-
 “ wen lang heeft de jammerkreet der ster-
 “ vende zuigelingen, die ik aan den boezem
 “ der

“ der gillende moeders door mijn’ moorddolk
 “ heb doen bloeden, door mijn geweten ge-
 “ klonken. — Maar gij, de Tiran der *Franſchen!*
 “ gij hebt geen minder ſtraf te wachten. Het
 “ bloed van duizend duizend vermoorden
 “ rookt nog; het beſte deel van uw onder-
 “ daanen hebt gij met de angſten des doods
 “ beloond — hoort gij den vloek der ge-
 “ vallen helden niet? — Hoort gij de zuchten
 “ der grijsheid — het gekerm der ſterven-
 “ de moeders en het gefchrei der vermoorde
 “ zuigelingen niet? — Die nagalm zal u
 “ eindloos folteren,” — NERO EN KALIGULA
 beſchimpten mijn wanhoop met een ijslijken
 ſlach der woedende razernij; terwijl al de
 rampzaligen mijn folteringën met eenſtemmige
 goedkeuring aanschouwden. — Nog eenmaal
 krom een verzachtend denkbeeld in mij op —
 anderen hadden mij misleid, mij bedreigt en
 gedwongen — maar ook die zwakheid ver-
 anderde welhaast voor mijn oog in afſchuw-
 lijkſte miſdaadigheid. — „Zulk een zwak-
 „ heid” (riep mij de adellijke *Romein* toe; de
Romein — die den onſchuldigen — den
 godlijken JESUS, in weerwil van een wroe-
 gend geweten, tot de kruifiging doemde)
 „zulk een zwakheid deedt mij het doodvor-

„ nis der onschuld tekenen , en dwong mij
 „ menigwerf , om in onschuldig bloed mijn
 „ moordende handen te wasfchen. — „ Zulk
 „ een zwakheid” (galnde keizer JUSTINIAAN
 hem na) “ dwong mij , om den eenigen be-
 “ fchermer van mijn leven en geluk — om
 “ mijn’ besten — mijn’ dierbaarften vriend —
 “ mijn’ edelen BELISARIUS de onschuldige
 “ oogten uit te rukken , en hem , van licht en
 “ troost beroofd , de ellendige broodkruimen
 “ van veragtelijke trotsaards te doen af bedelen.”

Sterflijke deelgenooten van mij gruweldaaden!
 ik kan de hel , waar in ik leef of gemarteld wor-
 de , u niet nader befchrijven — verzamelt in
 uwe gedachten alles wat afgrijslijk , wat ten uiter-
 ften rampzalig is , en nog zult gij flegts een flaa-
 wen fchaduwtrek van het lot der onfterflijke tiran-
 nen kunnen vormen. — Weet gij , wat wroeging —
 wat knaagend zelfsverwijt is? neen , zo lang ik
 als een fterfling leefde , kende ik die niet in de
 volfte uitgeftektheid ; waare vreugd was voor
 mij , gelijk voor alle dwingelanden , voor eeu-
 wig verbannen ; wanhoop gloeide menigwerf
 in mijn boezem — ja ! na den rampzaligen
 bruiloftsnagt , dien ik al moordend gevierd heb ,
 is mijn ziel daaglijks verfcheurd. — CO-
 LIGNY zweefde voor mijne verbeelding , hij
 toon-

toonde mij zijn bloedende borst, hij toonde mij al zijn vermoorde vrienden en de naderende wraak der gerechtigheid; terwijl zijn manlijk oog, dat door verontwaardiging flonkerde, mij de onwankelbare trouw, die in zijn zuivere ziel woonde, deedt lezen. — *ó* God! die ongeveinsde vriendschap, die ondanks de fiere ernsthaftigheid, die mij verschrikte en nog tot in den grond van mijn zwoegend hart bleef dringen — die verweet mij zijn moord, en folterde mij met de ijslijkheden der eindloosjammerende hel: — maar verstroojing, door de afwisselende toneelen der sterfelijkheid geboren, ontwapende mijne rampzaligheid, en rukte den scherppgepunten schicht der vertwijfeling uit mijn krimpand hart. — Het valsch gevele der kronkelende hofslangen vermoorde mijn wroegend berouw — ja zelfs de bedwelmen- de krankzinnigheid deedt mijn vanééngescheurd geweten sluimeren; terwijl de beuzelende gezelligheid van mijne dienaaren der ongerechtigheid een ijdel glimp van troost over mijn aanwezen deedt flikkeren: maar, na het afleggen van mijn zichtbaar zintuiglijk stof, is dit alles voor mij vernietigd — geen afwisseling, geen gevele, geen dartelende vermaaken kunnen mij hier aan mij zelven ontrukken — en

alleen het gevoel van mij zelve is voor mij het brandend vuur der gedoemde voorstanderen van tirannij. —

ó Kon mijn voorbeeld uw zintuigen treffen, gij zoudt gewis *despotieke* troonen, als pijnbanken der hel, ontvlugten — gij zoudt de wetlooze magt vervloeken — uw slaaven ontkluisteren, en zelfs de laaghartigsten onder hen bidden, om hun aangeboren recht weer te hernemen. — Vruchtloos boogt gij op roem, — de valsheid moge u dien toezwaaien; maar weet, dat veragting in den boezem des vleiers heerscht. Zij, die voor u in 't stof kruipen, handelen strijdig met de menschlijke natuur; want deze verheft zich en streeft naar volkomenheid: — zij, die voor u in 't stof kruipen, kunnen u geen vertrouwen inboezemen; zij verkoopen hun eigen waarde om goud of eer; zij zullen ook uw rust — uw leven bij de eerste gelegenheid voor den zelfden prijs verkoopen. Verraad schuilt onder hun vleiende tong; de hand, die het stof van uwe voeten streelt, wacht slegts op den wenk der eigenbaat, om zich in uwe eerloos bloed af te waschen. Geen wonder, dat angstvallig wantrouwen in uw' schuwen aanblik getekend staat.

Overheerschers! Aardstirannen! ik — die de waar-

waarde van uwe rampzalige versiersels ken, ik bezweer u bij den almachtigen God, wiens heerlijk plan gij poogt te verwoesten, bij uwe eigen zaligheid bezweer ik u: zoekt geen anderen roem dan die der deugd — der gerechtigheid — der menschenliefde. — Het menschdom is bestemd, om het zichtbaar beeld der Godheid op aarde te vertoonen; Orde en Vrijheid zijn de hoofdtrekken van dat beeld: in de jeugd der wereld zijn die trekken bewolkt door heerschzucht en zwakheid. Vaders van geslachten zijn in tirannen ontaard, terwijl het weêrloos gezin zich vrijwillig liet kluisteren: — of, de forskespierde trotsaard verschrikte zijn broeders door rooverijen en moorden — hij bouwde een zetel van bloedende lijken — hij vermaakte zich met de doodsangsten der onschuldigen; met dartelende woede scheurde hij de lillende harten uit de vriendschapsademende boezems van moederen, echtgenooten en kinderen. Voor zulk een gezigt bezweek de moeder ongelukkigen, over wien hij den bevelenden staf durfde zwaaien; zij kuschten de ketens, die hij met bloedige handen hun om den hals hing. En van hier rekenen de overheerschers, de tirannen, hun adelftand; gaapende wonden van vertrapte onnozelen, van éengereten menschen-

harten en een zee van bloed en traanen maaken ons wapenschild uit. — ó Tirannen! vertrouwt gij den raad van een rampzaligen broeder, die een daadlijke ondervinding ter wreekster heeft— geeft aan de verdrukte menschheid haar eer en rechten te rug, en herstelt de wanorde, die uw redenloos gezag in het ontwerp der eeuwige Wijsheid, een ontwerp tot algemeen geluk, aanrigt. — In de zedenlijke natuur bestaat geen aangeboren gezag; elk wezen bezit in de betrekking, die hij tot andere wezens buiten zich heeft, de zelfde rechten. — Geen vader teelt lijfeigen slaaven — neen! hij doet het leven van vrije leden der maatschappij ontvlammen; en de maatschappij verplicht hem, om zulk een leven te beschermen. Het verband, waar in de leden tot elkander staan, vordert dit, en het zedenlijk gevoel van het redemagtig wezen, dat hij bemint, betaalt hij met wederliefde, met dankbare trouw en grootmoedigen bijstand. — Maar ontwijkt de vader het doel van zijne bestemming — bezeft hij alleen zijn sterkte en de tegenovergestelde zwakheid der kinderen, die hij teelde; dan ontaardt hij in een dwingeland — dan vordert hij een slaafsche onderwerping, en doet het gevoel van zijn overheerschte telgen verbasteren. — Is
de

de ziel van zulke onderworpenen buigzaam genoeg, om haar eigen waarde geheel te vergeten; dan worden alle grondneigingen naar willekeur van den vaderlijken tiran opgeëfferd, terwijl elke opoffering het gezag, hoe wetteloos aangematigd, met nieuwe zegelen schijnt te bekragtigen: — maar blijft fiere grootheid, ondanks alle ontaarding, een eigenschap van de gekluisterden; dan neemt die grootheid eene rigting aan, die geheel de menschlijke natuur met ontzetting vervult. — Hoe zal dan een Tiran, die geheele volken voor zijn zetel doet neerknielen, zich voor de rechtbank der zedelijke natuur verändwoorden?... Deze ontflaat kinders van het gehoorzaamen der misdaadige bevelen van den vaderlijken tiran; deze verklaart de verbindtenis, die de dwinglandij durft vaststellen, voor onwettig en strafbaar. — *Elk mensch (zo luidt haar uitspraak) is het eigendom van zich zelve. De grondneigingen van zijn aanwezen moeten zich onbelemmerd, volgens de natuurlijke rigting, die de wijze Schepper hun aanwees, uitstreken — hij moet zijn aangevallen rust geluk en goederen verdedigen en beschermen. Dit recht kan hem niet betwist worden; door zijn geboorte ondertekent hij het natuurlijk wetboek der orde — zijn eigen rechten verpligten hem, om*

die van anderen heilig te houden, en het verband, waar in hij met zijn natuurgenoeten staat, onderwerpt hem aan de gevolgen der wanorde of aan de straf. — Dit is de taal der zedelijke Natuur. — Dwingelanden! fiddert — de wraak van het gefchonden recht is nabij; haar bliksem zal de fchitterende tekenen van uw heerschzucht doen fmelten, en u in den afgrond van fchande en veragting doen neêrploffen. — De eeuwen der flaavernij zijn verzonken; de denkingkracht der volken is ontwikkeld, en de ketens worden verbroken: — en gij — gij worstelt te vergeefs tegen de waare vrienden van het menschedom. — De wijsgeerige verlichting verspreidt den morgengloed der vrije onsterfelijkheid over de burgers der aarde, die hun rechten reeds kennen — rechten, die zij in de hand van dwingende overheerschers zo veel eeuwen zagen misbruiken; het gevoel van hun voorleden zwakheid verbittert nu hun' standvasten moed. — Overheerschers! werpt deze tekenen uwer dwinglandij, als het speelgoed der beuzelende kindsheid, weg — gevoelt, dat gij menschen zijt, en verheft u op dezen stand — zijt burgers der maatschappij, en laat die rang uw glorie uitmaaken maar verzuimt geen tijd

tijd — elk oogenblik is kostelijk — de getergde fierheid zal zich wreken. Ik zie reeds de getuige van deze waarheid in den kring der misdaadige onsterflijken; vruchtloos vleidt gij u met de hoop, om de algemeene vaderlandsliefde te verdooven; nimmer laat zich die overwinnen; zij vloeit uit de natuur van God — en zult gij tegen God strijden? — gij voert uwe nog onverlichte slaaven vruchtloos ten strijde tegen de Zoonen der Reden? — Wat zegepraal kunt gij behaalen? — uw tegenstand doet de grootheid der standvaste deugd nog meer uitschitteren. De Engelen veragten u — zij omkranzen de vrienden der Vrijheid met onwelkbare zegepalmen. Wanneer uw moordtuig een' vrijen burger doet vallen, dan weêrgalmt het zalig geweest door juichende welkomgroeten, en het bloed des gefneuvelden doet nieuwen ijver voor 't algemeen geluk — nieuwen moed en veradelende grootheid ontluiken; terwijl de ellendigen, die, als uw onderhoorige beulen, het kroost der Vrijheid bevechten, bij hun verscheiden in deze akligdonkere — in deze jammervolle oorden de bittere vruchten van geweld en bloeddorst al vlockend komen infamelen.

Nogmaals bid ik u, waardeert uw eigen geluk — uw eigen glorië, en eerbiedigt de godlijke Vrijheid. — Hoe veel voorдерingen kunt gij nog maaken door het verbeteren van uw hart — door het herstellen der gepleegde misdrijven? — Gij kunt de godlijke goedkeuring — de hoogagting der *Serafijnen* en de vriendschap van zalige Zoonen der Vrijheid nog waardig worden — bezef dan uw' gloriërijken stand, terwijl gij van volmaking tot volmaking naar het middenpunt van het zedenlijk goede voordwandelt — en kunt gij dan bij uw afsterven nog den kring van een' moedigen WILLEM TELL, van een' wijsgeerigen FRANKLIN en van een' grooten WASHINGTON niet bereiken — geen nood! gij zult bij de lievelingen der Godheid, die naar volkomenheid streeven, vrij en gelukkig, de zaligheid van uw aanweziggenieten, en om verzachting van het lot, dat de tirannige KAREL de IXde gevoelt, vol hemelsche liefde bidden.

M E N G E L I N G E N .

OVER DEN SLAAVENHANDEL. (†)

Welk een jammerkreet verheft zich uit den boezem der menschheid! de liefde weent, en de natuur weigert vertroost te worden, terwijl de keten der slaavernij om den hals van verkogte broederen rinkelt. — Rampzalig *Africa!* uw naam doet de beelden der afgrijslijkste snoodheid telkens in mijn geheugen herleven. ô God! hoe veel strijdigheden ver-
eeni-

(†) Men leze ook over dit onderwerp mijn' LEERZAMEN PRAATAL II Deel. No. 46, 47, 48. Uitgegeven bij WIJNANDS en BRONGERS te *Amst.* 1792.

eenigen zich in het menschdom! algemeene liefde en vloekwaardige wreedheid ontmoeten elkander; terwijl de zegepraal der Eigenbaat de waare grootmoedigheid doet verfrommen. Een stem des bloeds verheft zich uit het jongst ontdekt werelddeel, en smelt weg in de vervloeking der kristenen op de gloeiende stranden van *Africa*. — Zegenvolle Scheepvaart! waarom moesten de baaren der stille Zuidzee om uw vlottende troonen zich krullen? waarom moesten de winden aan *America's* kusten door uw golvende wimpels fluisieren? Vreedzame bewooners vloten niet voor de moordzieke hand van onbekende roovers; kommerlooze onschuld en natuurlijke bewustheid van hun eigendom en rechten hielden de kindsheid der nog onbeschaafde maatschappjen in een gevoellooze rust; terwijl heerszucht en gierigheid hun onverdedigde bezittingen reeds met het bloed der weêrlozen durfden bezegelen. — Wijkt, ijslijke toneelen van verwoesting en gruwel! wijkt van voor het oog der verbeelding — verbergt u in den nagt van eeuwige vergetenheid; op dat geen aardsengel met weemocdige verontwaardiging aan de menschlijke natuur haar Godtergende ontaarding verwijt.

De

De met bloed bevelkte eeuwen verdwenen, maar de moorddolken der roofzucht bleven in den boezem der gerechtigheid woeden. *America* schreuwde om wraak, God ontfermde zich over de lijdende onnozelheid. Een zachte doodslaap kuschte de traanen van het uitgeleerd gelaad der ontelbare stammen. Volk bij volk sluimerde de eeuwigheid in, en liet den onbebouwden grond aan de woedende roovers van hun eenvoudig geluk. — Goudzuchtige *Europeëanen!* hoe veel broedermoorden hebben de rust van uw ziel verwoest! hoe veel traanen der stervende onschuld gloeien op uw hart! hoe veel vloekende doodfnikken van moegefolterde ellendelingen verspreiden een brullenden weërgalm door uw gemarteld geweten! ontheiligt nimmer weer den eerbiedwaardigen naam van kristenen — Waarom zoudt gij de Godheid met meer helfche onbeschaamdheid lasteren? laat u in de jaarboeken der wereld met den naam van duivelen verëeuwigigen; eën door duizend wonden verscheurd menschenhart zij uw wapenschild, en de bloedzuigende roofzucht versier, als uw eigen beeldtenis, de ellendige grafzuil, die tot afgrijzen der natuur uit uw doorknaagde beenderen oprijst. De verdelging der *Americaanen* was geen glorië genoeg voor de
moord-

moordzieke plunderaaren der opgespoorde wereldtrecken. Het worstelend gevoel moest door den grievendsten hoon, door een zielverteerende beschimping tot vernietiging toe gemarteld worden. Het rampzaligst vernuft komt zinlooze schraapzucht, die met een wanhoopende woede over de lijken der nieuwe wereld in de dampige metaalmijnen afklimt, te hulp. *Afrika* sluimerde nog in diepe onwetenschap; geen opgehelderde kennis heeft de jeugd der volken daar nog veradeld, terwijl begeerten en hartstochten ligt aangeprikkeld worden, om zich over de onversterkte redenen te verheffen. Hebzucht en wraak huwen zich aan de snoodheid van meer verlichte broederen; en straks viert de hel de geboorte van den vloekwaardigsten koophandel, die immer kon uitgedacht worden. „Va-
 „ der des levens! kan uw liefde dit dulden?”
 „ kunt gij de verwoesting door het zedenlijk
 „ aanwezen zien brullen! kunt gij de banden
 „ der gevoelvolle natuur zien verscheuren en
 „ de redenen, die straal van uw ongeschapen
 „ licht, in bloed en tranen zien versmoo-
 „ ren? alleen uwe Rechtvaardigheid herstelt
 „ mijn hoop; uw Wijsheid — uw volmaakte
 „ Wijsheid doet mij zwijgen, en uw onzij-
 „ di-

„dige Vaderliefde geeft een geruststellende
 „kalmte aan mijn diepgetroffen hart weder.” —
 Schrikwekkende tafreelen! — mijn verbeelding
 fiddert. De slaavernij vestigt zich aan den
 brandenden oever van een uitgestrekte we-
 reld. Ginds nadert de treurige sleep uit den
 boezem des lands; onnatuurlijke wilden ge-
 leiden hunne zwaargeketende broeders; met
 zweet en stof bemorscht, treden deze onge-
 lukkigen den onbekenden Staat in het gemoet,
 en aanschouwen in de blonde *Europeëanen* de
 folterende duivelen, die voor hun het afgrijs-
 lijkst nootlot bereiden. — *Hier* zie ik de
 forskgespierde jongelingen, die in den krijg
 overwonnen zijn, door het opperhoofd van
 de zegepraalenden, stom voordflepen. —
 De jonge Helden vergen vruchtloos, dat de
 dwingeland hun het leven ontrukke, zij kners-
 fen op een keten, die hun vrijen hals ont-
 eert, en voelen het ijslijk gewigt der mensch-
 heidverwoestende Slaavernij. — *Daar* voert
 men een schreiende stoet, die aan ouderen en
 vrienden ontroofd is, en, door wanhoop ge-
 marteld, geen wenschen meer voedt dan om
 den dood; daar zelfs de vernederde menschlij-
 ke natuur zich in het stuivend zand zoekt te
 verbergen; terwijl de hebzuchtige *Neger* zijn
 vrucht-

vruchtloos-kermende Gade — ja! terwijl de gevoellooze vader de yleiende panden zijner huwlijksliefde aan de door gierigheid brandende *Europëanen* verkoopt. — ó Mijn God! behoor ik tot zulk een geslacht? zijn dit menschen? hoe veel verliest hier mijn waarde — mijn grootheid! behoor ik tot dit geslacht? Waarom bekoort mij dan nog den stand, dien ik in den rij der geschapen wezens bekleedde? maar mijn gevoel, ó Schepper der wereld! mijn gevoel veredelt mij. Deze traanen, door medelijden afgeperst, zijn een vruchtbare dauw op mijn verwelkende grootheid; en mijn zwijgende verontwaardiging predikt weêr de glorie van mijn standplaats.

Befchaafde Volken! die de eeuw, waar in gij bloeit, met de majesteit van het leven der hoogverlichte *Cherubijnen* verfiert. — Volken, in wier Maatschappij de schoonontwikkelde kunsten met een agtbaren tred den Vader der natuur naarmolgen, in de vorming van heilrijk nut en treffende bevalligheid; terwijl de verhevenste wetenschappen het schaduwbeeld der onsterfelijkheid, der eindloostoenemende volmaking, zoo eerbiedwaardig tekenen — langbefchaafde, glorierijk-verlichte Volken! durft gij in uw eigen vaderland de rechten der menscheid

heid verdaadigen — de zaligheden der vrijheid prediken — en de beoefening der menschenliefde, als de eenige bron van waar, van redelijk geluk afschilderen? en durft' gij in dat zelfde oogenblik, waar in gij de alwetende Godheid tot een voorbeeld van uw gedrag verkiest, de natuurlijke Vrijheid in een afgelegenen oord der wereld op het onschuldig hart, ondanks uw eigen gevoel, trappen? durft gij de zedenlijke rechten der menschheid, waar voor uw rechthand zich wapent, met uw linkehand uit zinlooze wraakzucht vervolgen — en, in spijt der pleitende natuur, doodmartelen? kunt gij een lijdenden natuurgenoot hulp en vertroosting aanbieden met een hart, geschikt om den godlijken wellust der mildaardigheid te smaaken, terwijl gij de traanen, de bloedige traanen der bezwijkende onnozelheid al schraapend onder een brandende luchtstreek meedoogenloos afperst. — Van ouds menschlievende *Bataven!* waarom vernedert gij uw aangeboren grootheid door de keten der slaavernij, die gij om den hals van uw vreemde broederen durft sneedden? hoe veel zegetekens van uw weldaardigheid versieren mijn Vaderland! Geen hulploos weeskind dwaalt, van elk verlaten, door de beemden der oude

vrijheid; neen! nuttige verzamelplaatzen voor noodlijdenden veradelen de spaarzaamheid van mijn landgenooten; met zorgende tederheid wordt het hongurig weesjen gevoed — gekleed en beschermd — met troostende minzaamheid wordt de jeugdige verftooteling, die om bijstand schreidde, omhelsd — de traanen afgedroogd, en tot glorijs der maatfchappij opgekweekt. — Geen krijtende armoede bedelt vruchtloos om de vallende broodkruimtijens der weelde. De wankelende grijsheid bezwijkt niet door hartverfcheurende bekommelingen of knaagenden honger; neen! voor elk lid der maatfchappij is verzaadiging en verkwikking. **Wáár** eigen werkzaamheid te kort fchiet, **dáár** vervult een weldoende liefde de behoeften van een volk, dat door vlijt en mededeelzaamheid zijn' naam boven de magtigfte mogenheden verheft. — Maar, goede hemel! ook dit volk ontheiligt zich door een gevloekte koopmanfchap; — de fchatten, waar van het zijn offers aan de menschlijkheid toebrengt, die fchatten zijn vruchten van een rampzaligheid, waar onder het gevoelig aanwezen met pijnigenden weérzin blijft zwoegen. — Ontaarden! uw rijkdom baar' het verderf; dat uw ingebeeld genoeg verkeer; de overvloed, die

uw

uw lachend omhelst, zij het monster, dat uw heilloozen boezem doorknaagt, en de vervloeking der wanhoopende ellendelingen toeademt. Schraapzieke Beplanter van het ontvolkt *Amerika!* hoort gij het gekerm niet van uw zwarte natuurgenooten, die, aan Vaderland en Vrienden ontrukkt, op een' onbekenden grond voordgezweept, u voor den Rechter der wereld aanklagen? Ja, Laaghartigen! de ellendige *Negers*, die uw grond met hun zweet en tranen doorweeken, zullen het vuur der wroeging eenmaal door uw aanwezen doen blikfemen — zij zullen om uw sterfbed uw verhitte verbeelding martelen, en in den staat der onsterfelijkheid al de bronnen der vertroosting voor uw smagtend gevoel verzegelen.

Onsterfelijkheid! welke gedachten verheffen zich uit den grond van mijn aanzijn! welke tooneelen ontsluit zich voor mijn bespiegeld oog — wanneer ik dat oog van de in jammer verfmagtende slaaven naar den stand der onsterfelijkheid ophef! — Een ijslijk wraakgefchrei klimt uit den kring van nog onverlichte, maar nu vrije menschlijke wezens: „Wreek, onbekende God der wereld!
„wreek mijn geleden foltering aan het mon-

„ ster, dat zich een mensch noemt” (zo roept
 één uit den broederlijken stoet) „ straf in-
 „ dien gij magt hebt, indien gij rechtvaardig
 „ zijt — straf dan hem, die mijn ge-
 „ luk — die mijn aardfche zaligheid verflon-
 „ den heeft. Ik leefde zorgeloos in mijne van
 „ takken gevlochten hut. De liefkoozing van
 „ mijn jonge Schoone, die ik uit al de doch-
 „ teren tot mijn eenige Vriendin gekozen
 „ had, was mijn hoogste verlustiging; en
 „ het kind, dat onze liefde bezegelde, vol-
 „ tooide mijn zalige genietingen. — Op een-
 „ maal werd ik in een’ afgrónd van rampza-
 „ ligheid neêrgefóten. — De *Europeaänen*,
 „ die op onzen grond mijn broeders en
 „ mijn vijanden aankogten, ontdekten mijn
 „ vreedzame wooning onder de fchaduw der tak-
 „ ken; — zij overweldigden mij. Onbe-
 „ kende God! wreek mij aan hun! mijn te-
 „ genftand was vruchteloos. RENIA, mijn
 „ geliefde RENIA, zocht verbergíng in mijn
 „ armen; het kind fchreidde aan haar’ boe-
 „ zem: men fcheurde haar van mij — maar
 „ die Tédere was voor zulk een fcheiding
 „ niet beftand; haar handen wrong zij, en in
 „ haar oog gloeide wanhoop en fneekende
 „ liefde. Beiden werden wij geketend en naar
 „ een

„ een gevloekt vaarttuig heengevoerd ; men
 „ floot ons afzonderlijk op. De vlottende ge-
 „ vangenis spreidde haar linnenvleugels uit
 „ voor den wind, en vloog door een uitge-
 „ strekte watervlakte naar een geheel vreem-
 „ den grond. Eenmaal nog floeg ik mijn oo-
 „ gen op , om die van mijn RENIA te ont-
 „ moeten, terwijl wij ons onbekend lot ver-
 „ wachtten. RENIA was niet meer de be-
 „ vallig-lachende Schoone — kwijnende door
 „ wanhoop en liefde , hijgde haar boezem
 „ naar den dood ; haar ééne hand (die mij
 „ zo menigwerf streelde, als ik in de scha-
 „ duw lag te sluimeren) was nu aan een
 „ rampzalige keten geklonken , terwijl de
 „ kleine lieveling in haar anderen arm ver-
 „ geefsch aan den opgedroogden boezem
 „ schreide. RENIA zag mij, zij wilde mij om
 „ den hals vliegen, maar de kristelijke tigers
 „ weérhielden haar. De prijs was reeds voor
 „ haar betaald ; mijn RENIA was de slaavin
 „ van een gedrocht, dat mij al de kristenen
 „ deedt vervloeken. Mijn Geliefde werd
 „ voor mijn gezigt weggelleept. Hoe zou
 „ ik den moordolk gezegend hebben , wan-
 „ neer ik maar één oogenblik het vermogen
 „ bezeten had , om met zija doodlijk punt

„ het eeuwiggeliefd hart van mijn RENIA
 „ en dat van haar hulploozen zuigeling te door-
 „ booren ! Maar mijn Geliefde werdt ver-
 „ lost. — De groote goede Geest , die het lot
 „ der wereld regeert , ontfermde zich over mijn
 „ eenige — mijn volmaakte Gade , en haar
 „ verlies kon de helfche gierigheid van haar
 „ koper nog pijnigen. Met een verscheurde
 „ ziel verblijdde ik mij over haar sterven ,
 „ terwijl ik onder het juk mijn bloed en leven
 „ verteerde. Het Pand van onze liefde groei-
 „ de onder de slaavernij op ; die jonge
 „ Onschuldige te zien was de eenige troost
 „ in mijn lijden. Die zoete zaligheid mogt ik
 „ genieten ; in de blijmoedige FLORIDA
 „ herleefde mijne boven alles beminde RENIA.
 „ ô Die ontmoetingen — die kinderlijke om-
 „ helzingen konden al mijn rampzaligheden
 „ verzachten ! — maar tot welk een foltering
 „ was ik gespaard !.. FLORIDA pronkte nog
 „ met het morgenwaas des levens , toen de
 „ eerlooze *Europeaan* , die haar zijn slaavin
 „ noemde , haar door ontucht en wreedheid ,
 „ voor mijn oogen doodmartelde. — Nu
 „ verloor ik al mijn gevoel ; niets dan een
 „ brandende wraakzucht was van mijn geheel
 „ aanwezen meer over ; ik verzamelde

„ al

„ al mijn sterkte — ik vloog toe — vermor-
 „ zelde de hersenen van FLORIDA'S moor-
 „ denaar — ik schreeuwde door bloeddorst —
 „ ik scheurde mijn' boezem op — mijn
 „ gloeiend oog ontdekte een moordgeweer —
 „ ik greep het met klemmende vuisten, en
 „ doofde, in mijn'gudzend hartebloed, mijn ra-
 „ zernijen mijn leven.” — Ja wreek! wreek, on-
 „ zigtbare Schepper der aanwezigheid! wreek
 „ deze rampzaligheid, die wij onschuldig geleden
 „ hebben!” zo gilde een ontelbare menigte, die
 de ijslijkste gruwelen, door belijders der kris-
 telijke leer gepleegd, tot afgrijzen van engelen
 en zalige onsterflijken openbaarden. — Ja, be-
 schaafde Volken! uw naam — uw glorie blijft met
 een zwarten nagt van schande en veragting om-
 toogen, zo lang uw gierigheid de heilige
 rechten der menschheid vertrapt, en de groot-
 heid van uw eigen natuur door gevloekte
 slaavernij ontzenuwt.

Menschlievende *Bataven!* laat de grootmoe-
 digheid, aan uw van ouds geheiligden stam zo
 eigen, de ketens, die om den hals van uw
 minverlichte broederen klemmen, aan uw nijvere
 handen ontwringen. Waarom moeten de traan-
 en der ongelukkigen uw akker in de bran-
 dende luchtstreek bedauwen? waarom moet

het afgeperst zweet en bloed van voorgewepte onschuldigen uw vruchten vergiften? want met uw schatten verzamelt gij den vloek. — God zal zijn kinderen niet strafloos door uw goudzucht laten vernederen, en doodmartelen. ó Mijn anders edelmoedige Landgenooten! bloost voor uw eigen geweten; sidert voor uw naderend lot, en vestigt den zetel der Vrijheid in de gewesten der onwetenschap, waar verdrukking uw voetstappen getekend heeft; — gij vormt de heerlijkste ontwerpen ter verbetering van al de bronnen, die tot den bloei van uw vaderland vereischt worden; maar hoort de stem der smeekende menschheid: vormt een ontwerp tot vernietiging der slaavernij, en volvoert dit ontwerp met een' moed, die uw eigen driften kan overwinnen — met een standvastigheid, die de bewondering der Volken — de toejuiching der hemellingen en de zegenende goedkeuring van den almachtigen God afdwingt. Waar ontbreekt het aan vrije handen, om een welgeregelde maatschappij in al de takken van haar bestaan te doen ontwikkelen? voorzeker een verstandige inrigting kan u in *Amerika* ook vrije loontrekkende huurlingen bezorgen — kunt gij denken, dat winzucht, die thands

den

den ontaarden *Afrikaan* menigwerf beweegt, om broeders, om kinderen zelfs aan u te verkoopen — kunt gij denken, dat winzucht ook die *Afrikaanen* niet zou bewegen, om voor een bepaald getal jaaren zich, naar hun eigen verkiezing, aan uw' dienst te verbinden? welk een gloriozrijke verandering moest uit zulk een ontwerp geboren worden! Nu voert gij onschuldige ellendelingen geketend van hun' geboortegrond; angst en wanhoop verteeren hun kragten; een folterende onzekerheid bedekt voor hun oog het toekomend lot; de jongste blik, dien zij naar hun wijkend Vaderland terug zenden, sluit voor altijd al de bronnen van hun aardsch geluk; zij wringen de handen, en verliezen al hun aandoeningen in een verscheurende wanhoop of brandende wraakzucht. — Zij, die kragten genoeg bezitten, knersfen met woedende tanden op het ijzer, dat hen boeit; hun oog dreigt moord en verwoesting, en hun laatste wensch is die, om zich met uw bloed te verzadigen. Menigwerf hebben zij de waakzaamheid verrascht, en de roovers van hun vrijheid aan rechtvaardige wraak opgeofferd, terwijl kragtlooze ongelukkigen door knaagende zielenfmart wegwijnen, of met een zinlooze

drift hun ellenden in den dood eindigen. Nu brengt gij rampzaligen aan den vreemden oever, en verkoopt hen als lastdieren. Moedeloos zien zij het juk der slaavernij; zij verliezen het menschlijk gevoel — krommen zich voor uw voeten — kruipen onder de zweepflagen langs de velden, wier natuurlijke bewoners reeds onder de overheersching bezwaken zijn. — Liefde en Vriendfchap kunnen zich in hun hart niet boven de rampzaligheid verheffen. De slaaf, dien gij om eigen voordeel aan een gade verbindt, vervloekt zijn lot, en fiddert voor de zoetheden der liefde; daar hij te veel rampzaligheid moet lijden, om het gevoel van een deelgenoot in zijn lot te kunnen dulden. Jammerend baart de slaavin haar onnozel wichtjen; zij voedt het met kommer; elke liefkoozing pijnigt haar, en, bij het groeien der moederlijke tederheid, groeit ook het afgrijzen van den stand, waarin haar lieveling geboren is. — Meêdogenloos ontzegt gij, ó Beulen der natuur! het licht der kristelijke zedenleer en de vertroosting van den zuiveren godsdienst aan uw natuurlijke broederen — aan de broederen van den Godlijken JESUS, die uit liefde voor het menschedom zijn onschuldig bloed op den kruisberg liet vergieten. — Ont-
 aarde

aarde Slaavenbezitters ! noemt u geen kristenen – volgt gij uw hemelfchen leeraar? doet gij het licht in de donkerheid opgaan — terwijl gij de treurige onwetenheid dwingt om den God, dien gij aanbidt, te lasteren? zij klagen u aan voor de rechtbank des Almagtigen; daar zult gij met hun verschijnen; — het bloed — de traanen der ellendigen zijn in Gods oog kostelijk; gij zult voor hun lijden boeten — eindelooze wroeging zal u martelen; de vertroosting der waarheid, welke gij aan die onschuldigen onthouden hebt, zal nimmer uwe door wanhoop brandende ziel verkwikken.

MEN-

MENGELINGEN.

B I J V O E G S E L

O V E R D E N

S L A A V E N H A N D E L

UIT HET WERK VAN B. J. FROSSARD. (†)

Er zijn in ons vaderland, helaas! nog verscheiden gegoedde lieden, die niet alleen in den gevloekten slaavenhandel deelen, maar door snoode eigenbaat zelfs zo ver vervoerd worden, dat zij denzelven durven verdaadigen, en met dergelijke beschouwingen, als de onze is, den draak steken — Alle die ontmenschte handelingen, welke in dien handel plaats hebben, ontkennen ze met stoute kaaken, en gaan dus voort in het bevoorderen van de
snood-

(†) Getiteld: *De zaak der neger-slaaven en der inwoon-
eren van Guinea, ingeleverd bij het gerichtshof der ge-
rechtigheid, van den godsdienst en der staatkunde.*

fnoodfte euveldaaden. — De zodanigen zouden waarlijk met de hel een verbond maaken, konden ze daar bij hunne fchatten vermeederen.

Om dan onzen Lezeren te overtuigen, dat onze *befchouwing* over dit onderwerp op geene verdichte of herfenschimmige gronden rust, agten wij het noodzaaklijk, hun de fchilderij der ellende, waar aan deze handel een groot gedeelte van *Afrika*, te weten, die van het vruchtbare *Guinea* blootftelt, zo als die door FROSSARD getekend, en door den niet minverdienftlijken PIETER PAULUS (†) zijnen landgenooten vertoond is, hier voor hunne oogen optehangen, ten einde zij dien ontmenschten handel of laten varen, of nimmer daar in deelen.

„ Met den aanvang dezes haatlijken Koophandels” (zegt FROSSARD (*) in het gemelde werk) „ heeft men de uitgestrekte oorden van *Guinea* befmet met „ alle ouze driften en ondeugden; men heeft meer dan „ zestig millioenen menfchen aldaar door den honger, het „ verdriet, een bedorven lucht, den oorlog, door de fnoodfte mishandelingen doen vergaan; men heeft het rooven „ en

(†) In zijne verhandeling *over de gelijkheid der menfchen, en de regten en pligten, die daar uit voortvloeien.*

(*) I Deel.

„ en het *Despotismus* aangespoord, ja aangemoedigd;
 „ men heeft de fnoodfte aanflagen, de gruwlijkfte
 „ misdaden, begunftigd. Men ontvolkt jaarlijks de
 „ grootfte Landftreeken, de beste Steden; men ver-
 „ brandt een aantal Dorpen; men vermoordt een ieder,
 „ die weerftand durft bieden aan deze verkracting van
 „ de regten der Natuur; men ligt den weerloozen
 „ Landman, die niets kwaads vermoedt, uit zijne hut;
 „ den Zoon van den Vorst uit zijne wooning; den
 „ Vader uit de omarmingen zijner van honger fchrei-
 „ ende Kinderen; de Moeder van het Wicht, dat zij
 „ zoogt: men fcheurt de zachtzinnige en vreedzame
 „ *Afrikaanen* van hun vrienden, hun eigendommen,
 „ hun Vaderland; men ontrooft hun alle hunne Burger-
 „ lijke en *Nationaale* voorrechten; men fnijt hun in
 „ het hol van een Schip, of met geheele hoopen in
 „ eenGevangenhuis, vervuld met de walglijkfte onreinig-
 „ heden en befmetlijke pestiaale dampen; dáár in ke-
 „ tens geklonken, geheel naakt, drijven zij fchier in
 „ modder en flijk, en zien den dood geduurig voor
 „ oogen; dáár mishandeld met de uiterfte wreedheid,
 „ gevoed met eene des te onbegrijpelijker vrekheid
 „ om dezelfs ongelukkige gevolgen; dáár, om de
 „ minfte overtreding gestraft, met eene strengheid,
 „ pafende aan de *Cannibaalen*; hebben zij geen
 „ andere toevlugt, dan bij den dood der genen, die
 „ hen omringen, geen andere hoop, dan van wel-
 „ haast niet meer aanwezig te zijn. — Dit is onder-
 „ tusfchen alleen het begin hunner rampen; komen zij de
 „ ijslijkheden der overvaart te boven, (en hoe veelen
 „ bezwijken niet onderweg!) landen zij aan in de
 „ Ko-

„ Kolonien , zonder perk gesteld te hebben aan hun
 „ ne ongelukken : terstond sleept men hen , als een
 „ kudde Beesten , naar de marktplaatsen ; zij worden
 „ daar aan de meestbiedenden , even als de Beesten ,
 „ verkogt , zonder zelfs den prijs , die zij waardig ge-
 „ schat zijn , te ontvangen . Dan merkt men hen met
 „ een gloeiend ijzer , zonder dat zij iets misdreven
 „ hebben ; men kondigt hun hunne Slaavernij aan ;
 „ even of zij zo wel geen vrijgeboren menschen wa-
 „ ren , als hunne beulen .”

„ Van dit oogenblik af schroomt men niet meer hun
 „ al de wreedheid te doen sijnmaaken van het deernis-
 „ waardig lot , dat men hun toegedacht heeft ; men
 „ behandelt hen hard en ruw ; maar ook de herden-
 „ king aan hun Vaderland , hunne vrienden , de droef-
 „ heid over het verlies hunner vrijheid , het onverteer-
 „ baar voedsel , de schaarsheid daar van ; de ruwe
 „ luchtstreek en saifoenen , waar aan men hun bloot-
 „ stelt , de moeilijke arbeid , waar mede men hen
 „ overstelpt , en waarvan zij niets voor zich genieten ;
 „ kortom : alle deze rampen bedriegen zelfs de gie-
 „ righeid der planters , door den dood te veroorzaaken
 „ aan het vierde gedeelte dezer ongelukkigen , geduu-
 „ rende de twee eerste Jaaren huns verblijfs op de
 „ eilanden . Indien zij door hunne sterke gesteldheid
 „ alle deze gevaaren doorworstelen , dan , opgewekt
 „ voor den dageraad , gedwongen tot de hardste be-
 „ zigheden , beevende op het zien hunner Beulen ,
 „ vernederd , verlaagd , aangezien voor een klasfis van
 „ schepzelen , nauwlijks boven die der beesten , sijnma-
 „ ken

„ ken zij geenerlei rust voor dat hunne verstandige
 „ vermogens zo zeer verminderd zijn, als hun stand
 „ zelve; voor dat hunne Ziel, door de kragt der
 „ fnoodfte behandelingen, zo verre verhard raakt, dat
 „ de menschheid verloren is, en zij het ijslijke van hun
 „ Slaavenschap niet meer in al deszelfs buitenspoorig-
 „ heid gevoelen.”

Over de *wijze*, op welke deze ongelukkige gevan-
 gen worden, gaat FROSSARD dus voort; „ Het al-
 „ lergemeenst middel, om Slaaven te hebben, is de
 „ *opligting*. Deze opligtingen geschieden, of door
 „ de Negerkooplieden, die hunne landgenooten, dus
 „ gestolen, aan de *Europeäanen* verkoopen, of door
 „ de *Europeäanen* zelve.”

„ De Slaavenhaalders varen menigmaal de rivieren
 „ zo verre op, dat zij eene goede ankerplaats vin-
 „ den; van daar zenden zij welgewapende Sloepen
 „ naar de dorpen, aan den oever der rivier gelegen;
 „ op deze sloepen neemt men inboorlingen, aan deze
 „ euveldaaden gewoon; bij de huizen gekomen zijn-
 „ de, slaat men op den trommel, of men schiet een
 „ snaphaan los: dit is een teken, dat men slaaven noo-
 „ dig heeft. Wanneer zij een genoegzaam getal heb-
 „ ben, brengen zij die naar de schepen. Aan den an-
 „ deren kant, de boeren, die digt bij de legplaats
 „ dezer vaartuigen wonen, verkoopen terstond de
 „ Slaaven, die zij bij opligting krijgen of in bewaaring
 „ houden. Soms tijds brengen de zwarte Kooplieden,
 „ die wel 300 mijlen ver de rivier in welgewapende
 „ *Kanoos* afkomen, om gevangenen te maaken, hon-
 „ derd

„ derd en meer Slaaven op ééne reis, en vervullen wel-
 „ haast de lading der Schepen. Dus geschied door-
 „ gaands de handel op de *Senegal* en de *Gambia*.”

„ Op de rivier de *Sierra - Leona* zijn verscheiden
 „ *Europeäansche Comptoiren*. Hunne *Agenten* hou-
 „ den een zeker getal vaartuigen in dienst, die zij de
 „ rivier opzenden, om de Slaaven te ontvangen, wel-
 „ ken de Negermakelaars hun toefchikken. Door dit
 „ middel hebben zij altijd een zeker getal Negerflaa-
 „ ven in voorraad, om aan die Schepen overtegeven,
 „ waar mede hunne *Comptoiren* handelen.”

„ Komt een Slaavenhaalter aan de kust, die gelegen is
 „ tnschen Kaap *Monte* en die van *Palmas*, dan ste-
 „ ken de inboorlingen groote vuuren aan, om de Sche-
 „ pen te doen zien, dat zij Slaaven te koop hebben.
 „ De Kaptein zet terstond de Sloep uit; zij ontvangen
 „ drie of vier slaaven te gelijk, en brengen de inwoo-
 „ ners die zelve. Dit is zeer langwijlig, en de Sche-
 „ pen blijven somtijds een geheel jaar aan dezen
 „ hoek der kust.”

„ Zie hier nu hoe de zwarte Kooplieden het aanleg-
 „ gen om Slaaven voor de Schepen te bekomen. Som-
 „ migen verschuilen zich in de Boschen, of bij de
 „ groote wegen, en jaagen op den onbekommerden
 „ Reiziger, gelijk de Jaager op het wild. — Anderen
 „ verbergen zich in de rijstvelden, om de kinderen,
 „ daar gelaten ter verjaaging der vogelen, weg te ste-
 „ len. Anderen gaan bij de Zoetwaterbronnen, om den
 „ Landman, hier gekomen om zijnen dorst te leschen,
 „ op te ligten, of bij de baaijen, om zulken, die voor

„ hun vermaak of kostwinning visfchen , te overval-
 „ len : maar de voordeeligste posten zijn in de weide,
 „ als het gras hoog is, of aan de wegen, die tusfchen
 „ de Dorpen liggen ; dit is zo algemeen, dat de Inboor-
 „ lingen des nagts hunne Vrienden niet durven bezoeken,
 „ hoewel zij digt bij elkander woonen. En *wij* durven hen
 „ *wilden* noemen, *wij*, die deze snoode roovers op
 „ hen afzenden ; *wij*, die hen aanhitzten, hunne vreesach-
 „ tige Landlieden te stelen, om daar van een barbaarsch
 „ gebruik, ter voldoening onzer gierigheid te maaken’
 „ De koopwaaren, die de *Europésche Handelaars*
 „ in ruiling aan hunne *Negerägenten* geven, en die
 „ dezen weder aan hun geven, die hunne Landgenoo-
 „ ten verkoopen, indien zij zelven dezen niet oplig-
 „ ten, zijn kleine *fehelfjens*, die in veele Landfree-
 „ ken voor geld ontvangen worden, *of Stoffen en an-
 „ dere Oosterfche produkten*, of *Snaphaancen*, *kruid*,
 „ *degens*, *keuken-koperwerk*, *ijzer in flaaven*, *lin-
 „ nen halsbanden* enz. — De reeders fchikken deze
 „ dingen al naar dat deze fchepen eene kust bezoeken,
 „ en de fmaak des volks is, met welke zij moeten
 „ handelen.”

„ Maar de meeste flaaven worden betaald met *fter-
 „ ke dranken*. De negers zijn doorgaands matig,
 „ maar wij hebben hun deze dranken met drift doen
 „ beminnen; en om een denkbeeld te geven van der-
 „ zelve hoeveelheid, daar gebruikt, zal ik alleenlijk
 „ zeggen, dat in het jaar 1786. men alleen uit
 „ *Leverpool* naar *Guinea* gezonden heeft 739,264
 „ pinten *engelfche liqueurs*. In fterkbevolkte landen
 „ koo-

„ koopen de *faktoors* met een schijnbare goede trouw
 „ de slaaven; maar komen zij in eenzame dorpen,
 „ daar zij niet vreezen ontdekt of te ruggeslagen te
 „ worden, dan verzoeken zij met de lieden te spre-
 „ ken, openen een vat brandewijn en noodigen hen
 „ tot drinken. Zo dra deze onbedachte menschen
 „ dronken zijn, geven zij het teeken aan hunne me-
 „ deroovers, die zich verscholen hebben. Dezen
 „ overvallen hen, grijpen, boeien en slepen hen
 „ naar boord. Die monsters vinden geene zwaarig-
 „ heden, om dus te handelen, ook dan niet, als zij
 „ eenzame hutten aantreffen, die bij de rivier liggen;
 „ derzelve bewooners worden in boeien geslagen.”

„ Zo wij overwegen, dat veelen dezer *faktoors*
 „ een onbeschrijflijk groot land doorlopen; dat zij
 „ veele gelegenheden moeten vinden, om hunne heb-
 „ zucht te verzadigen; dat 'er geregelde markten zijn
 „ in het land tot op den afstand van 400 mijlen van
 „ zee; dat de trek voor de *Europefche waaren* bij de
 „ negers een drift geworden is, en dat de opligtin-
 „ gen zo veelvuldig zijn op eenen grooten afstand,
 „ als op de kust: dan kunnen wij ligtlijk begrijpen,
 „ dat de meeste slaaven, welke men jaarlijks uit-
 „ voert, geroofde menschen zijn.”

„ Het *twede* middel, om slaaven te maaken, is de
 „ oorlog. Door het stoken van twist tusfchen de bin-
 „ nenlandfche vorften worden veel slaaven aangebragt.
 „ Deze Vorften, even als die in *Europa*, zijn dik-
 „ wijls heerschezuchtig, afgunttig, brandende van be-
 „ geerte, om hun grondgebied en inkomsten te ver-

„ grooten. Deze heerschzucht verwekt *moorddaadige*
 „ *Oorlogen*, en de vijanden, die het zwaard ontko-
 „ men en gevangen worden, worden tot Slaavernij
 „ veroordeeld. Maar het getal der oorlogen is weinig,
 „ en wij zouden die niet voor een bron der Slaavernij
 „ houden, *indien zij niet meermaalen begonnen wa-*
 „ *ren uit drift, om Slaaven te maaken.* De Prin-
 „ sen, die deze schermutselingen (want anders kan men
 „ ze niet noemen) ondernemen, zijn dikwijls alleen
 „ hoofden der stammen. Zij zijn gelijk aan die jaa-
 „ gers, die de vangst van het wild berekenen, naar
 „ mate van de behoefte van den heer, die hun be-
 „ taalt, en zij waagen hunne onderdaanen ook maar
 „ in zo verre, als zij de prijs hunner overwinning
 „ terstond genieten kunnen, want vraagt men geene
 „ slaaven, dan leeven zij in rust: komt 'er een vloot
 „ van kooplieden, terstond trekken zij op, om het
 „ een of ander *Kanton* te overmeesteren, de Steden
 „ te verbranden, de inwoners te vangen en het land
 „ te verwocsten; ten minsten, wanneer zij zelf de
 „ prooi niet worden der aangevallenen.”

„ Is hij met alle zijne nabuuren in vrede, dan valt
 „ hij op zijn eigen steden aan; en schaamt zich niet,
 „ zijn eigene Onderdaanen te leveren. Als hij eene
 „ keuze gedaan heeft, welke Stad hij wil plunderen,
 „ dan treedt hij 'er bij dag in, en des nagts gaat hij
 „ heen, na dat hij een gedeelte daar van in den brand
 „ gestoken heeft. Zijne Soldaaten staan in het ge-
 „ spaard gedeelte der Stad, vatten hen, die de v'am-
 „ men poogen te ontwijken, niet denkende een nog
 „ wree-

„ wreeder vijand te zullen tegenlopen. Men brengt
 „ dezen voor hem ; hij laat hun de handen op den rug
 „ binden , en trekt met hun of naar *Joar* of naar *Ko-*
 „ *war* , daar hij hen aan de *Europeaanen* verkoopt.”

„ Een *vierde* middel , om Slaaven te maaken , zijn
 „ de *Gerechtljke verwijzingen*. Voor dat de *Afri-*
 „ *kaanen* Koophandel met de *Europeämen* dreven ,
 „ lagen zij hunne misdaadigers dezelfde straffen op ,
 „ als alle andere beschaafde burgerstaaten. Doch
 „ thands worden zij allen tot slaavernij veroordeeld.
 „ Dan hier door is de gierigheid dezer vorsten nog
 „ niet gestild. Zij hebben nieuwe misdaden uitgevon-
 „ den , om het getal der schuldigen te kunnen vergroo-
 „ ten. — Zij hebben , sijn genoeg , trappen in de
 „ overtredingen gesteld , om , in gevolge daar van , te
 „ kunnen straffen. Zij hebben bekend gemaakt , dat
 „ groote misdaden niet alleen gestraft zullen worden
 „ met verlies van de vrijheid des misdaadigers , maar
 „ met die van zijn geheel huisgezin ; met die hunner
 „ vrienden ; ja zo verre als de vorst zal goedvinden
 „ Eenige reizigers verhaalen , dat de Koning van
 „ *Kajor* zijne dwinglandij zo verre uitstrekt , dat hij
 „ om de misdaad van éenen een geheel dorp straft
 „ door alle deszelfs inwooners tot slaavernij te ver-
 „ oordeelen.”

„ Nog een *ander* middel om slaaven te krijgen ,
 „ bestaat hier in. Verscheiden kooplieden bij de
 „ kust voeden geheele kudden van kinderen op , om
 „ die , zodra zij werken kunnen , te verkoopen. Het
 „ lot dezer rampzaligen is des te harder , om dat zij

„ hun lot voor uit weten; om dat zij het in alle zijne
 „ ijslijkheid gevoelen, en om dat zij het droevig
 „ vooruitzicht hebben, van eerlang hun Vaderland,
 „ hunne ouders, hun vrienden en alles, wat hun waar-
 „ dig is, te moeten verlaten, *om slaaven te worden*
 „ *der Europeëanen, aan welken men hun toefchikt.*
 „ Wat verscheurend denkbeeld voor eene moeder,
 „ als die haaren zuigeling beschouwt, en weet, dat
 „ hij uit haare armen zal gefcheurd worden, zodra
 „ hij kan arbeiden — dat men hem naar een ver ge-
 „ legen land zal henenvoeren, van waar hij nooit
 „ wederkeert!”

De weldenkende FROSSARD voegt hier nog *het spel* bij, als een middel om slaaven te verkrijgen; — doch wij hebben reeds genoeg onzen landgenooten medegedeeld, om hun het afzigtelijke hier van te toonen — ten einde zij niet langer de handen leenen aan een' handel, die de menschheid onteerd, het recht der natuur en der volken verkracht, en die altans bij zulken, die kristenen heeten, moest gedoemd worden.

Wij zijn verzekerd, dat 'er veelen in Nederland onschuldig in dien handel deelen — die anderssins zich wel zouden gewacht hebben, om ter verguizing van zo veele duizenden van menschen medetewerken.

En

En wat toch geeft ons recht op die volken? Zijn het niet onze medemenschen? — Het onderscheid is alleen in kleur — onze meerdere beschaafdheid hebben wij alleen door de opvoeding, andersfins zouden wij de zwarten in woestheid evenaaren, ja mischien in wreedheid overtreffen. — Zo wij nu zo veel beschaafder en verlichter dan zij zijn, moeten wij zulke ongelukkigen eer met medelijden behandelen, eer trachten te verlichten, en op allerlei wijze hun geluk te bevorderen. — Maar neen; wij gebruiken onze meerderheid in dezen om hen te vangen, te ketenen, te geesfelen — duizend dooden te laten sterven. Is het wel wonder; dat deze Wilden de kristenen en der kristenen God zelf vervloeken? — Die vervloekingen, slaavenbeulen! zullen eenmaal op uwe hoofden nederdaalen.

Waarde Landgenooten! wacht u voortaan voor dezen gevloekten handel, op dat u dien niet eeuwig berouwe! Tracht veel eerer op eene geoorloofde wijze uw bestaan te vergrooten — dit zal God zegenen; gij zult dan uwe goederen met genoegenschouwen — den goeden Gever daar voor blijmoedig danken, en in uwe schatkisten zal geen geld, dat een prijs des bloeds is, gevonden worden.

M E N G L I N G E N .

D E

W A A R E V R I E N D

D E R

V R I J H E I D .

Laat d'winglandij mijn zangwijs doemen —

Zij moog het voorwerp van mijn lied

Een zedenloozen miter noemen ;

Mijn keus mishaaft der Godheid niet —

Der Godheid? ... neen! — de laagste toonen

Van 't kroost der aard — zo grootsch als vrij —

Verfinelten, schoon wij 't stof bewoonen,

Reeds met uw' galm, ô Hemelzoonen!

In hoogst-velmaakte *harmonij*.

Mijn

Mijn God! ik zing den *Vriend der Vrijheid*,
 Den Sterfing — die uw heirvaan draagt,
 Den Roem der aard — des heemlings Blijheid,
 Die heerschers voor uw rechtbank daagt.
 Ik zing den Vriend van orde en rechten,
 ô Eeuwge Vader der Natuur! —
 Laat broederliefde een' cerkrans vlechten,
 Als moed en trouw den twist beslegten,
 Optvlamd door godlijk ijvervuur.

Thands vliegen juichende gedachten
 Den val der heerschzucht in 't gemoet,
 ô Trouw! gij voelt uw duivenschachten
 Besprengd met burger-heldenbloed:
 Maar 'k zie de zon der glorijschijnen,
 Terwijl gij vrij de vleuglen klapt;
 't Gesprenkeld bloed gloort als robijnen —
 Nooit zullen Vrijheidslauren kwijnen —
 'k Zie in hun schaduw 't juk vertrapt.

ô Zangdrift! die mijn hart doet gloelen,
 Waar voert gij vrije denkingkracht?
 Blijf, Eénheid — blijf mijn toonen boeien,
 Hoe stout mijn geest den dwang veragt.
 Een Vrijheid zonder orde of reden
 Zwoegt onder 't juk van woeste drift:
 Maar Vrijheid, door ons aangebeden,
 Het merk van godlijk-reine zeden,
 Staat in uw borstjuweel gegrift.

Welaan daa! Beeld van 't eeuwig Wezen!
 Welaan! verheven Vrijheidsvriend!
 Gij leert mij 't zeedlijk wetboek lezen,
 Gij hebt de burgerkroon verdiend.
 Geen heerschzucht sneedt uw wapentuigen,
 Geen eigenbaat bestuurt uw vuist —
 Nooit heeft uw magt het recht doen buigen;
 Neen God zal van uw deugd getuigen,
 Als Wijsheid 't laatste juk vergruist.

HOMER zong van den moed der helden,
 Dic, trotsch op *Grieksche* dapperheid,
 Vol glorijsucht naar 't strijperk snelden,
 Door praelende eertrofeen gevleid —
 Heel 't zwiervol Oost zong oorlogsgalmen,
 Ja de *Arabier* hief 't krijgslied aan:
 Hoe klonken *Palestina's* psalmen,
 Zelfs onder 't groen der glorijspalmen,
 Van *Asfjrier* of *Perfiaan!*

Maar 't krijgslied van de Vrijheidstelgen
 Is op der Englen toon gestemd —
 Dat krijgslied kan geen liefde belgen,
 Wier hand zich zelfs om 't wraakzwaard klemt —
 Ja, liefde, ontvlamd door mededogen,
 Vliegt 't langgemarteld recht ter hulp,
 Ze ontrukkt den dwang 't geroofd vermogen,
 En stille deugd, aan 't licht ontoogen,
 Veradelt ze in een rieten stulp.

't Is Broederlicfde, & Zoon der Vrijheid!
 Die u in 't doodlijkst uur bezielt;
 Zij ademt ferafijnen-blijheid,
 Wanneer uw arm den dwang vernieft —
 Zij treedt met u tirannen tegen;
 Dan fchildert zij der broedren finart,
 Dan voeft ge uw grootfche ziel bewegen;
 Zij fcherpt uw Vaderlandschen degen —
 Straks rilt de dood door 't cerloos hart. —

Straks valt de dwingland met zijn flaaven.
 De menseheid juicht — en 't Vaderland
 Vleecht burgerkroonen voor den braaven,
 Omftrikt met Vrijheids ordenband.
 De dwingland kan zich 't eerspoor baanen —
 Nauw laat zijn vuist de keten los,
 Of Vrijheidstegel stort vreugdetraanen,
 En fiert zelfs de overwonnen vaanen
 Met waare Grootheids lauërbosch.

Geen bloeddorst doet den moorddolk fchitteren
 In 't vreedzaam oog der maatschappij,
 Wier dwang geen nabuur blijft verbitteren —
 Neen! 't heldenkroost vecht onfehuld — vrij.
 Voer hem — die 't menfchelijk recht beledigt,
 Voor hem — brult Vrijheids moordgefchut,
 Waar 't godlijk wetboek wordt verdedigd,
 Daar is natuur met moed bevredigd,
 De krijgsyaan waait naast landmans hut —

Het

Het schaapken graast naast de oorlogspaarden,
 Waar Vrijheidstegel zijn tenten spant;
 De fikkel tart den glans der zwaarden,
 Waar grootheid haar banieren plant:
 Hier zal geen wraak de onnooslen doemen,
 Op 's vijands grond — neen! 't weerloos kind
 Vleecht om 't kanon een krans van bloemen;
 Mijn held zoekt op geen buit te roemen —
 Zijn sieraad is een Vrijheidslint.

Hij ziet der slaaven heirmagt naadren,
 Door aardstirannen aangevoerd,
 Nu gloeit hem 't vrije bloed in de aadren,
 Hij strijdt — en heerschzucht staat ontroerd —
 Hij strijdt — en doet haar troonen beeven
 Op zuilen — door zijn arm verwrikt;
 De tirannij moet worstlend sneeven,
 't Vooroordeel moct den doodfnik geven,
 Der volken halsband wordt ontfrikt.

De zege daalt uit purpren wolken,
 Zij draagt den lelikrans der deugd,
 En ademt over 't recht der volken
 Den roozengloed van hemelvreugd.
 De Vrijheidsvriend zal zegevieren,
 Schoon 't beulenrot laaghartig woedt;
 Ook dan blijft liefde de eerlaurieren
 Met Edens paarlendauw versieren,
 Daar overwonnenlings boezem bloedt.

De Vrijheidsvriend scijpt bloënde wonden,
 Hij biedt zijn vijand vriendschap aan;
 De vloek besterft in dankbre monden,
 En 't wreevlig hart leert edel slaan —
 Dit heet zijn vijand overwinnen,
 Niet slegts is 't moordtuig stomp gestreën,
 Maar wraak verkeert in vrij beminnen,
 Geen haat bedwelmt meer woeste zinnen,
 't Ontwaakt gevoel beflist alleen.

Laat de oudheid haar triumpfen schildren,
 De welvaard zag in 't jammrend oord
 Haar schoonste roozengard verwildren,
 En 't volksgeluk in bloed versmoord —
 Ja *Troje's* brand was 't glorijscken,
 Van 't heir, dat vijf paar jaaren streedt,
 Om een' gehoonden Vorst te wreeken —
 Waar is ooit dwinglands magt gebleken,
 Dan door der volken duldloos leed?

Wáár ALEXANDER zegvierde,
 Dáár maalde hij met bloed en vuur
 Nog d'eerkrans, die zijn moordlust sierde,
 Op 't hart der lijdende natuur —
 Wáár *Rome's* helden lauren plukten,
 Dáár werdt de rust der aard verwoest,
 De dolk, dien ze in 's volks boezem drukten,
 Als dappren zich hun boei ontrukten,
 Is nooit in JANUS kerk geroest. —

Die

Die moorddolk blonk in CESARS vuisten,
 Van daar het Zuiden daadlen stooft,
 Tot daar de noordfche bosfchen ruischten —
 Waar heeft de dwang geen recht ontroofd?
 Maar Vrijheidsheld — zo groot als edel —
 't Geluk vereeuwigt reeds uw' naam;
 Dat trotsheid vrij om lauren bedel,
 Gods paradijskroon fieret uw' fchedel —
 Een fcrif is uw glorijsaam.

Geen rookend puin verheft uw grootheid,
 Gij merkt uw ftappen nooit met bloed;
 Uw heldenarm straft laage fnootheid,
 Waar deze op weerlooze onfchuld woedt.
 Nooit wordt uw fiere trouw ontluisterd,
 Uw zegepraal is majesteit —
 Nooit wordt uw roem door wraak verduisterd —
 Geen zwakke vijand wordt gekluisterd,
 Of voor uw eerkoets omgeleid.

Neen! volk bij volk, de ketens moede,
 Zoekt fchuilplaats aan uw broederhart;
 Uw fchild verduurt des dvinglands woede,
 Gij lenigt zelfs der flaaven fmart —
 Gij voedt hun hoop — gij fchetst hun waarde;
 God mint in u een' vriend — een' zoon;
 En 't choor, dat eens den eiter fnaarde,
 Voor d'eelften burger van deze aarde,
 Voor J E S U S — fient voor u den toon.

M E N G E L I N G E N .

H E T

K E N M E M K

D E R

G O D L I J K E A F K O M S T

I N D E

M E N S C H L I J K E N A T U U R .

Niet één van de menschlijke hoedanigheden is zo voortreffelijk , zo godlijk , als de (†) *waare grootheid*; zij is de volkomenheid der menschlijke natuur; en die natuur is het afbeeldzel van het eeuwig , het allesbevattend
We-

(†) Men zie ook over dit onderwerp den MENSCHEN-
VRIEND II D. No. 101 , 103 ,

Wezen, voor welks naam wij geen woorden kennen, maar welks tegenwoordigheid wij gevoelen; de sterveling, die in waare grootheid uitmunt, bezit een Majesteit, die door de engelen geëerbijgd wordt, en die geheel het menschlijk aanwezen veradelt.

Wat is grootheid? waarin bestaat dit merkten der Godheid? Is het moedig hoofd van tallooze legermagten — is de held, die ondanks de schichten des doods, wanneer deze om zijn' boezem woeden, naar het strijdperk ijlt, om de krijgsvaan der overwinning aan den bloedenden vijand te ontrukken, waarlijk groot? Stout zijn zijne daaden — onwrikbaar is zijn heldenmoed; maar zijn oog staart schitterend op den lauërkranz — en deze is het middenpunt van zijne bedoelingen, — Is dit waare grootheid? ó Zegevierende Helden! die over bergen van opeengestapelde lijken henenklimt, om uw naam aan de vergetenheid te ontwringen; hoe veel stervelingen zijn dan waarlijk groot geweest. De onbeschaaftedheid vertoont ons een agtbaren rij van zulke verschrikkingen der menschheid; terwijl de standvaste vriend, de edelmoedige beschermmer van gerechtigheid en onschuld in eenzaamheid, zonder toejuiching, de scheme-
ri-

rige gewesten der sterfelijkheid doorwandelt.
 Wat is grooter? een koningrijk te overwin-
 nen, ten koste van duizend levens — of een
 koningrijk uit liefde voor een verkozen boe-
 zemvriend gulhartig afstaan? Welk een aan-
 doenlijke grootheid verrukt mij in het gedrag
 van Israels kroonprins, JONATHAN! zijn be-
 langlooze — zijn veredelde vriendschap
 chentk mij een' zuiveren wellust, terwijl mijn
 hart bloedt, wanneer de gloriozrijke DAVID
 zijn tienmaal duizenden, schoon tot heil des
 vaderlands, verslaat. — Een *Romeinsche*
SCHIPPIO moog' het moedig — het onwinbaar
Karthago doen zwichten; op het bloedig puin
 der vernielde Stad bewonder ik den held;
 maar daar hij de jeugdige Prinses, ondanks
 zijn ontvlamde driften, in den arm van haar
 ontklusterden minnaar voert, daar eerbiedig,
 daar bemin ik den waarlijk-veradelden mensch.
 De *Macedonische* Prins mag zijn heirmagt
 over bergen, om wier kruin de wolken dan-
 zen, door brandende vlakten, waar het ver-
 stikkend stof op den adem drijft, of door den
 boezem des oceäans ter overwinning voeren;
 hij mag troonen doen wankelen; en kroonen
 verzamelen, — zijn daaden baaren mij een
 afgrijselijke bewondering — zijn gedrag schietst

L

voor

voor mij de diepste ontarding der menschlijke natuur. Waar vinden wij een blijk van grootheid die het hart bevredigt? Is de armoe-dige deugd, die haar overgehouden broodkruim-tjen met een hungerigen lieveling deelt, niet eindloos edeler? — en rijst de waarde der menschheid niet tot een voortreffelijke hoog-te, waar wij den beschermer van zijn eigen Vaderland de aangevallen rechten der mensch-heid zien verdedigen, en het geluk van zijn landgenooten bevestigen? — Wie was groo-ter? een ROMULUS, wiens uitgebreid ont-werp de kindsheid der maatschappijen verbaas-de — een ROMULUS, die volk bij volk door dwang aan zijn nieuw gebied kluisterde? — of een NUMA POMPILIUS, die *Rome's* voorspoed door vreedzame Staatsverbonden deedt bloeien, en door wijze — door zachtheademende wetten de glorie van zijn burgeren met waare majesteit deedt schitteren? Waar was Keizer TITUS grooter? op het bloedig puin van het rampzalig verbrand *Jerusalem*, toen hij den krans der overwinning zich op de lokken druk-te — of daár, wáár hij den dag, die zonder denage-dachtenis van een goed; vancen weldaaidig bedrijf, door hem gepleegd, ten avond zonk, betreurde?

Waare *grootheid*, die schaduwtrek van den on-

onzigtbaren God; bestaat dan alleen in die standvastige geneigdheid om weldoeden; om het algemeen geluk uittebreiden; en de volmaaktheid in het plan der aanwezigheid te voltooien. De groote sterfeling bemint zich zelve op de voortrefflijkste wijs. Die liefde is zijn rigtsoer, waar langs hij naar de volkomenheid van zijn zedelijke natuur voortwandelt. Die liefde tekent zijne betrekkingen; waar in hij met alles; wat buiten hem is, bestaat, nauwkeurig af; hij bemint zich zelf, even gelijk het godlijk Wezen op de volmaakste wijs zich zelf bemint, en zich hierom in de volkomenheid van alles, wat aanwezig is, verlustigt. Nimmer zou het onbegrijpelijk *Niet* door het scheppend vermogen met een onbegrensd heelal bezwangerd zijn geworden, indien de almachtige het gevoel van zich zelve niet in de gelukzaligheid van een volmaakt famenstel hadt willen uitbreiden. De menschelijke natuur, door de godlijke natuur ontvlamd en in beweging gebragt, werkt uit dat zelfde grondbeginzel: hierom tracht de waarlijk-groote sterfeling alles, wat buiten hem is, te doen medewerken tot zijn eigen gelukzaligheid, en alle omstandigheden, die hier aan schadelijk kunnen zijn, afteweeren. — Alle deugden ver-

eenigen zich tot dit middenpunt, of liever alle goede hoedanigheden verkrijgen door de zucht naar gelukzaligheid haar veerkragt en rigting. Wanneer die hoedanigheden door de opgehelderde reden bestuurd, voor alle verbastering bewaard, en bij elke beweging aan het zuiver zedenlijk gevoel ter beproeving onderworpen worden; dan eerst kunnen wij die hoedanigheden deugden noemen deugden,—waar door de mensch tot den rang van een zichtbare Godheid zal opklimmen.

Groot, waarlijk groot! is de sterveling, die, door edel mededogen beziel, zijn begeerten naar rijkdom en schitterende glorië bedwingt, om volgens de uitspraak van zijn zedenlijk gevoel de lijdende onschuld ter hulp te snellen, de weerloozen te verdadigen, en de veragte ongelukkigen te vertroosten en te beschermen. Zulk een gedrag is de vrucht van een edel hart, dat zijn pligten gevoelt — van een gezond verstand, dat de waare, de godlijke gelukzaligheid bevat, en van een geweten, waar in de toejuichende bewustheid van onschuld en gerechtigheid woont. Geen grootheid bestaat zonder offering. Is hij, wiens hart bij een lijdend voorwerp wegsnielt, groot, wanneer hij geen

we-

wezenlijke hulp toebrengt? bij hem is het medelijden slegts een gevolg van zijn natuur; het wordt door zinlijke indrukken opgewekt, gelijk het geluid in de snaar van een speeltuig door de uitwendige aanraaking; maar ook even zoo spoedig verdwijnt de uitwerking. — De in dardelheid wegzinkende verkwister zal zich van het geschrei der hongerende armoede, door een overvloedige gift, ontslaan; maar is dit grootheid? — De roemzieke jongeling zal de vijanden, die zijn Vaderland bevechten, doen sidderen — doen bloeden, ja doen sterven; maar is dit eigenlijk grootheid? of is het de uitwerking van afzonderlijk belang? De verkwister geeft, om zijn rust niet gestoord te zien, en de roemzieke strijdt, om zijn' lof te hooren roejuichen.

Godlijke grootheid! waar — waar bloeit uw bevredigende wellust?.. hebt gij nimmer deze aarde met uw lieflijke stralen verlicht? Ja hemelsche Schoone! ik zie u, door de kwijnende schemering, met de vriendschap der gloeiende serafs op uw lippen, in de gewesten der sterfelijkheid onder de vaale schaduw der cipresfen wandelen. Kristenen! de leeraar van uw' verhevenen — van uw' eenvoudigen Godsdienst, was de volmaakte — de zinlijke

Godheid op deze wereld; — zijn voetstappen zijn met zachte majesteit getekend. Waare grootheid was de hoofdtrek in dit beeld van den Onzichtbaren. Hij, in wien de menschlijke natuur haar hoogste — haar godlijke volkomenheid bereikte, Hij ontwikkelde voor ons de bevalligheden der standvastige — der sterfelijkheid-veradelende grootheid, op eene wijs, die verstand en zinnen moest treffen en verrukken. — Was een SOKRATES groot, door de overwinning, die hij op zich zelve behaalde; door het beteugelen van onedele driften, door zijn geduld in wreede tegenspoeden en door zijn standvastigheid, in het verdadigen der eevoudige waarheid, schoon zelf de wreekende kwaadaardigheid den doodlijken vergiftbeker voor hem durfde volchenken? eindloos grooter was de leeraar der gezuiverde — natuurlijke zedenkunde, de volmaakte JESUS: zijn reden hadt nimmer den teugel der driften laten glijden; al de grondneigingen van zijn aanwezen bestuurde hij volgens haar godlijke bestemming; zijn geduld verduurde niet slegts smart en gebrek, maar het overwon met een Majestieusche fierheid ook hefschen laster en grievende

de beschimping. Nimmer wankelde zijne grootheid, schoon de wreedste marteling hem bedreigde; met een vertederende lijdzaamheid onderging hij de uitgezochteste folteringen, en gaf met eene grootmoedigheid, die engelen en menschen ontroerde, den afgepijnigden doodsnik. — Waren de oude *Romeinsche* Helden groot, toen zij met belanglooze Vaderlandsliefde de aangevallen rechten vrijstreden, en met de burgerkroon der overwinning op den schedel tot den nederigheid ademenden Landbouw terug keerden? — Was de *hebreuwsche* Jongeling MOSES in *Egipte* groot, toen hij de vergulde kluisters der hoofche weelde afrukte, en zich onder de veragte slaaven wende, om door een edele volksliefde het recht van zijn verdrukte broeders te verdedigen, en, was het mogelijk, hun rampzalig lot te verzagten? — Ô Welk een aandoenlijke grootheid bekoort ons in den Zoon der Prinselijke MARIA! Het is waar, hij voerde geen krijgsheir tegen de overheerschende *Romeinen* ten strijde; maar zijn Vaderland, onbekend met zedenlijke vrijheid, hadt verlichting, zuivering van zeden en opwekking van zedenlijk gevoel hoogst noodig. Meer dan tallooze keurbenden hadt JESUS te

bestrijden, in het vooroordeel, in de domheid en in de trotsche huichlaarij. — Hij veragtte allen ijdel en roem; het geluk van zijn Vaderland; en hier door het geluk van alle Volken, was het hoogste toppunt van zijn ijverige pogingen. Godlijk groot was hij in weldoen; nooit ontwaakte zijn medelijden zonder vrucht; zijn ontferming was hulp; geen ongelukkigen schreiden vergeefs, maar de lofspraken deed hij zwijgen; om het Vaderland, dat hem veragtte en verdoemde, plengde hij liefderijke traanen, terwijl hij de gevolgen der ondeugd met weemoedigen ernst voorspelde. — JESUS was godlijk groot door het opofferen van zijne fust, van zijn' tijdelijken voorspoed, van zijn roem en van zijn leven; hij sleet zijn dagen in weldaaden te bewijzen, en zijn nagten in gebeden voor het menschedom, voor vrienden, voor broederen, die hem niet kenden; hij zag den moed van zijne lievelingen bezwijken, hij hoorde zich door den getrouwsten van allen veragten: maar nog — nog gloeide zijn hemelsche vriendschap; hij beklagde den noodsten ver-raader, hij verdedigde zijn laaghartige vrienden en pleitte om vergifnis voor de moordende beulen, die zijn onschuld miskenden. Zulk een grootheid is godlijk — is eeuwig boven alles,
 wat

wat beminlijk is, verheven! Gevoelige Natuurgenooten! de weg naar volkomenheid is door JESUS voor ons gebaad; laat ons moedig, onwandelbaar volgen. Smaad, armoede, veragting, haat en laster zijn wegvlugtende schimmen voor elk, die grootmoedig voortstapt. Wel aan dan! niets, niets moet ons doen bezwijken — ginds groenen de palmen der overwinning.

CHARLOTTE AAN SELINDE.

OVER DEN DOOD

VAN HAAR'

VRIEND.

SELINDE *ik aan uet, uw hart krimpt, waar de mensch-*
(heid lijdt.
Gij deelt in 't grievend leed van uw natuurgenooten,
Ach! voel—voel in dit uur, door vriendschap u gewijd,
Door 't volgend zwak tafreel uw teedre smart ver-
(grooten.
Ik zoek vertroosting in het schildren van een smart,
Zo treffend, als ooit liefde — ooit vriendschap kan ge-
(voelen,
SELINDE! *ach schreide ik thands aan uw vertrouw-*
(lijk hart!
Uw traanen zouden wis den gloed des ramps verkoelen

De

*De droefheid ademt vuur in mijn bekleemde borst,
Mijn traanen weigren mij weemoedig meer te vloeien,*

*Heeft niet mijn vroegste jeugd het ijslijkst lot ge-
(torscht?
God! waarom blijft de storm om al mijn treden loeien?*

*'k Ben zwarten tegenspoed dan vruchtloos hier ont-
(vlugt,
Mijn Schepper! kunt gij vreugd in mijn verdrukking
(vinden?
Maar 'k bloos — de rede ontwaakt — nu krijgt mijn
(boezem lucht.
't Gevoel zal straks weêr troost in stille traanen vinden,*

*Gods liefde wenkt mij toe — mijn proestijd is voorbij;
Gelouterd door verdriet, zal't eindloos heil mij streelen,*

*SELINDE! ik dwaal van't spoor, welaan! ik denk
(weêr vrij;
Uw hart moet met mijn hart in de eigen droefheid
(deelen:
Verbeeld u een gezin, waar eendragt, liefde en trouw*

Al de aardfche zaligheên bekoorlijk deeden bloeien —

*Verbeeld u dit gezin, verscheurd door smart en rouw,
En zie de traanen der getrouwste Vriendfchap vloeien.*

*De zwangre Moeder weent — geen dierbre Huwlijks-
(vriend
Kuscht meer haar traanen weg: — twee Vaderlooze
(Weezen,
Wier kommerlooze jeugd de tээрste zorg verdient,*

Doen Moeders droefheid in onnoofte traantjens lezen,

172 M E N G E L I N G E N .

SELINDE! ach! uw *Vriendin* ontweek hier *list en haat* ;
Zogul, zo *gastvrij* hier in *vriendschapsarm* ontvangen,
Scheen't *liefs*genoegen weer, met *lachjens* op 't *gelaad*,
Den toon te geven aan mijn *Vaderlandsche* zangen ;
De wreedste *ziclerouw* verdween voor *zachte* *vreugd*—
Voor 't *huizelijk* *geluk*, dat aan mijn *zijde* *speelde*.

De jonge *WAARMOND*, groot door *vrijheids* *liefs*de en
Schonk door zijn eigen *heil* mijn *hart* een *zuivre* *wedde*;
(deugd,

Een *reine* *huwlijks* *min* veradelde zijn *lot*;

De *liefs*te *ziel* *vriendin* *schonk* hem der *englen* *blijheid*,

Een *stem* *mig* *sloeg* hun *hart* voor *Vaderland* en *God*,

En 't *kroost* *groeide* in de *sche* *dw* van *vriend* *schap*,
(deugd en vrijheid.

Ach! *waarom* *draagt* het *heil*, dat *aards* *che* *burg* *ren*
(veit,
En *zachte* *banden* *vlecht*, die hun aan 't *leven* *kluistren*,

Waarom *draagt* dit het *merk* der *on* *bestend* *gheid*?

SELINDE! ik heb dit *heil* *ramp* *zalig* *zien* *verduistren*—

Mijn *Vriend* is in de *kragt* des *levens* *weggerukt*,

Ter *wijl* *rog*'t *vuur* der *jeugd* in *man* *lijke* *oogen* *vonkte*;

De *liefs*te *ont* *we* *rpen* zijn in 't *stof* des *doods* *gedrukt*,

Toen 't *ruim* *voor* *uit* *zigt* met de *schoon* *ste* *beelden*
(pronkte

MEN G E L I N G E N. 173

SELINDE! voel den schrik, die al mijn' moed verslondt;

Toen't kermen van een Gaë mij naar het rustbed voerde,

Waar ik mijn' dooden Vriend nog in haar armen
(vond,

En woeste zielefmert 't bedwelmd gevoel ontroerde —

Vriendin! mijn denkingkracht bezwijkt bij dit tooneel;

Gij kunt in mijn verhaal verband noch juistheid wacht
(ten,

De oprechtste vriendschap kleurt mijn wild geschetst
(tafreet —

En, ach! door elken trek ontwikkelen weêr gedachten.

Volg mij, SELINDE! — ik sleet den blijdfsten avondfond,

Ons Hart sloeg kommerloos, nog bleef ons 't leed ver-
(borgen;

De reege WAARMOND was blijmoedig en gezond —

Maar op dien avond volgde een jammervolle morgen.

Ik scheidde vrolijk uit den huislijk blijden kring;

Het gul vertrouwen lachte op WAARMONDS vrije lippen:

Zijn jongste nagtgroet, die mijn zorgloos hart ont-
(ving,

God! voorspelde niets van die geduchte slippen —

Die slippen — door uw hand in 't levensboek gemerkt,

Maar door ons wijslend lot met aaklig zwart geweeven.

De slaap, die jeugd en kracht door levensdauw ver-
(sterkt,

Omhelsde ons lief gezin, door smart noch zorg omgeeven.

Mijn

Een kundig Arts treedt toe, maar, diep in 't hart ge-
(raakt,

Staaft zijn getuignis thands de wreedste waarheid
(nader.

Een pas driejaarig kind, door 't naar gekerm ont-
(waakt,

Strekt beevende armpjens uit naar een ontzielden Va-
(der —

't Ziet Moeders bittren rouw met schreiende oogjens
(aan;

De VADERNAAM blijft zacht in 't staamlend mondjen
(looven;

'k Zie naast het sterfbed nog het wanklend wiegjen
(staan,

Waar over de Englen wis op silvren vleuglen zweeven.

't Onnosfel Kindjen slaapt en voelt den rampspoed niet,

't Blijft bij 't ontwaaken 't merk der hemelsche onschuld
(dragen,

't Zal, daar het kommerloos zijn morgenlachjens
(biedt,

Naar Vaders bijzijn slegts met zoekende oogjens vraa-
(gen. — —

Mijn lijdende Vriendin, van 't dierbaar lijk ge-
(scheurd,

Blijft troostloos om haar Vriend — haar dooden Lief-
(ling kermen:

o God! zie hoe natuur — hoe spraaklooze onschuld
(treurt!

Wie zal de zwangre Weeuw en 't weerloos Kind bescher-
(men?

De vriendschap breidt vergeefsch haar helpende ar-
(men uit;

Nooit kan zij 't bloedend hart der trouwste weerhelft
(heelen.

De jonge Moeder barst op nieuw in jammren uit,

Als 't kroost door lief gelei haar traanen weg wil
(streelen.

On-

Onnoosle Kinders! schreit — schreit om uw Vaders
(dood;
Gij mist uw besten Vriend — uw Leidsman — uw Be-
hoeder;
Ween, ongeboren Vrucht! ween in den zwangren
(schoot —
Ween onder 't zwoegend hart van uw verlaten Moe-
der! ..
Maar neen, onnosel Kroost! — neen! voel geen ziele-
rouw,
Geen traan der droefheid doov' uw schittrend levens-
vonkjen;
Verlaat u zorgloos op de moederlijke trouw,

Voed kalmte in't moederhart doorelk bekoorlijk tonkjen.

Zij, die thands moedloos als een eenzaam duifjen
(treurt,
Vindt in het lief gevele van haare onnoosle Weezen

Nog balzem voor de smert; die heel haar ziel ver
(scheurt,
En zal haar Echtvriends beeld in tintlende oogjens lezen;

Weemoedig zal het hart der jongs weduw slaan,

Als JANSJEN vleiend van haar lieven Vader stamelt;

Dan ziet zij 't bloozend kind door traanen zwijsend
aan,
Terwijl haar geest zijn sterkte uit rede en deugd versaa-
(melt.
't Aanminnig JAANTJEN schijnt elk ooggenblik misleid,

Nauw hoort die liefsting slegts de ontsloten deur bewegen,

Of wijst — dat Vader komt — en, door dien schijn
(geveleid,
Licht zij al tripplend hem met open armpjens tegen. —

MEN G E L I N G E N. 177

SELINDE! ach! voel, als ik, de banden der natuur, —

Door 't sterfslot wreed gerekt, maar door geen dood ver-
(broken.

SELINDE! ik voel de kracht van 't eeuwig liefdevuur,

Door 't zeedlijk vrij gevoel aan Gods natuur ontstoken,

De Vriendſchap ſchaduw't mij dien godlijk-ſchoonen
(gloed.

SELINDE! ik mis een Vriend op 't donker pad des levens;

Een vriend, die minzaam deelde in al mijn' tegen-
(ſpoed;

Zijn vriendſchap was mijn roem en ſtille blijdfchap te-
(vens.

'k Ontmoette WAARMOND eerst, toen alles mij begaf,

Daar dwang — daar laage wraak mijn boezem dceden
(bloeden;

Toen droogde oprechte trouw mijn bange traanen af,

En 'k ſchulde aan Vriendſchaps hart, toen haat en
(valscheid woedden.

Mijn God! ik mis dien Vriend, maar neen, ik zwijg
(en bloos —

Hij blijft mijn trouwen Vriend, beproefd in vreugd en
(lijden;

Ja! daar hij mij in 't leed ook tot Vriendin verkoos,

Zal eeuwge Vriendſchap ons in JESUS kring verblijden.

SELINDE! ach ſterk mijn moed! — 'k verwin mijn ei-
(gen ſmart,

Maar deernis dwingt me in 't leed van een Vriendin te
(deelen.

Acht 'k zie haar kindren ginds, (die blijdfchap grieft
(mij 't hart)

Als lachende Englen, om hun Vaders dooakist ſpeelen.

- Wat trefst mij meer? — die vreugd of 't moederlijk*
(geween?)
 „ *Ontfermend God! ik pleit op 't liefdrijk mededogen,*
 „ *Vertroost een lieve Vrouw — ban wreede angst-*
(vulligheên,
 „ *En zie op 't hulploos kroost met vriendlijkzorgende*
(oogen!
 „ *Als bange baarensnood de teedre Moeder prangt,*
 „ *Blijf dan haar' Vriend — haar troost! blijf haar en 't*
(wicht behoeden!
 „ *Gij waakt voor 't nestjen, dat in loofen takken*
(hangt,
 „ *En blijft het donsig kroost der teedre voogden voeden;*
 „ *Zou dan uw menschenmin — uw nooitbezweken*
(trouw
 „ *De liefste Panden van mijn zaalgen Vriend verge-*
(ten?) — —
Hij voelt op Englen wijs zijn liefstings bitter rouw —
Of zou mijn WAARDMOND niets van liefde en vriendschap
(weten?)
Vlugt reedloos denkbeeld! dat met Gods bedoeling
(strijdt:
De onsterflijke aardling blijft aan ons belang geklui-
(sterd,
Dit leert mij JESUS, die, van 't stervend stof bevrijd,
Zijn vriendschap, liefde en trouw in 't hart der broedren
fluisfert. — —
SELINDE! ik weet mijn Vriend leeft voor zijn gâde en
(kroost;
Hij zal (dit tuigt mijn hart) vol liefde om 't kraambe-
(zweeven;
Dan wordt het lijdend hart der lieve Weeuw ver-
(troost —
Dan ademt hij op 't wichtje een schuldloos — roemrijk
(leven,
-

DU CLOO
BOEKBINDERIJ
AMSTERDAM

